

דבר העורכת

כשזורקים לאנשים כותבים את צמד המילים "שפת אם", עמוד השדרה שלהם מזדקף והגוף ניעור ודרוך.

שפת אם, השפה הראשונה שלנו, היא השפה שאנו מדברים וחולמים בה. היא גם השפה המטאפיזית שדרכה למדנו איך לחיות.

המילים שפה ואם, בעבור סופרים ומשוררים, לעיתים קרובות אחת הן. השפה מתפקדת כצורך מחיה קיומי, כמי שמגדלת, כמצפן דרך, כמחזיקה במושכות המחשבות.

גיליון מאזנים קיצי זה מתכתב עם המונח שפת אם על רבדיו הגלויים והנסתרים: השפה העברית וההגירה אליה וממנה; צורת הסיפר העברית שפושטת ורוקמת צורה; שפת האם כפרסונה נשית שמגוננת ומכילה את ילדיה; וכמי שמזמינה על עצמה תדיר מרד ובגידה.

השירים, סיפורי הפרווה והמסות שהודפסו בכתב העת שלפניכם עוסקים ביחסי אמהות ובנות ובמתח בין השפה ללשון הגופנית, אך לא מסתפקים רק במתחמי החניכה הצפויים.

שפת האם כאן מתפשטת לצדדים ומרטיבה את שולי הדפים, כשמעליה מרחפים נושאים נוספים כמו התאהבות, התבגרות, אובדן וזיכרון – שממלאים את השורות והפסקאות.

בין הדפים תגלו מסות של של דנה אמיר ומירי רוזובסקי, שירים מאת ריטה קוגן, לריסה מילר, סיגל בן יאיר וצור גואטה, רשימות מאת איילת צברי, ארנה קזין ומיכל בן-נפתלי, וסיפורים קצרים מאת יאנה פבזנר, עמרי חורש, ערן בר-גיל ומעין איתן. ואלו רק קצה הקרחון. מתחתיו טמונים עשרות טקסטים מקוריים נוספים.

כתב העת מאזנים גאה לאצור את מיטב הקולות הכותבים בעברית, וכן להעניק מקום לכותבים חדשים שלהם זהו פרסום ראשון. הרי אין לנו שפה אחרת, והיא עצמה – המלכה האם.

שלכם

שרי שביט

עורכת מאזנים

58	שירים יערה בן־דוד	3	שורש החול הגדול דנה אמיר
59	מקבצת גלויות טובה נווה	7	נקודה רכה איילת צברי
60	שירים רקפת שחר	12	שירים לי ממן
	כורסה בריח תפוזים		מחשבות על כתיבה ואמהות (או: למה לכתוב?) מירי רוזובסקי
62	מרים נייר־פליישמן	14	
63	שירים לריסה מילר		על גיל ההתבגרות - שירים
64	המתרגמת דאה הדו	21	בפרודה יקיר בן־משה
68	אמא ענת זגורסקי שפרינגמן		ההכתבה - סיפור ממוארי
69	בסרט מעין איתן	23	נועה מנהיים
71	שירים עמוס נוי	26	שירים אודיה רוזנק
73	שירים אולין כץ	27	שירים צור גואטה
75	באוטובוס יאנה פבזנר	29	סיפור סיגל בן יאיר
77	שירים סיגל נאור פרלמן	30	שירים חגית טגפאו
80	שירים מיכל הדו קידר		על העלגות, סואו טו ספיק
	אם אמא שלי הייתה בד, הוא היה	31	ארנה קזין
83	בד כותנה, לבן שירה ברויאר	34	שירים ריטה קוגן
91	הנידונים לנדוד מנחם מ' פאלק	36	אלה לא תפוחים עמרי חורש
92	שפת אם מיה טבת דיין	40	שירים ענבל קליינר
102	כל הבנות הטובות נטעלי גבירץ	41	צפירה ערן בר־גיל
105	שירים עמיחי חסון	44	רעד ראשוני שולמית לרון
	רשימת ספרים חדשים שהגיעו	46	דורית רון בן־טובים
107	למערכת מאזנים, יוני 2022	50	שירים שלומית נעים־נאור
108	משתתפי הגיליון		גילוי וכיסוי ב"חמתו של תמוז" מאת
		52	אילנה ברנשטיין מיכל בן־נפתלי

עורכת: שרי שבט / מועצת מערכת: יור־ד - ד"ר דורית זילברמן, ד"ר דנה אולמרט, ד"ר עודד וולקשטיין,

ד"ר צילה זן בר צור, פרופ' עירית קינן / יור־ד אגודת הסופרים העברים: צביקה ניר

גיליון מס' 3 / כרך צ"ו (שנה 96), סיוון תשפ"ב, יוני 2022

Literary Journal - Published by the Hebrew Writers Association in Israel

P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel

יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט
כתובת המערכת: בית הסופר עלי־שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל־אביב 61070

טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com

הגהה וניקוד: יעל ניר / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן

איור השער: ליאור גל

שורש החול הגדול'¹

דנה אמיר

בכל פעם שחזרה הביתה בצהריים, מאה חמישים וחמישה סנטימטרים של מעשיות פעלתנית, הייתה מבשרת על כניסתה בקול עולה ויורד שספק חיקה את יללות השמחה של הכלבים. הצליל הזה היה מושך את כולנו באחת מן החדרים הפזורים אל מרכזו הבית. היא ניצבה שם, אומדת במבטה את החלל. עוד לא הניחה את שקיות הקניות מידיה, וכבר איתרה כהרף עין כל מה שהוסט ממקומו: כרית שנשמטה מן הספה, פירורי לחם שלא נוגבו משולחן האוכל, נעליים שגרביים מיוזעות מבצבצות מתוכן. כל אחד מן השיבושים האלה היה סימן לקריסה אפשרית ועד שלא תוקן הייתה תפוסה כל כולה בצורך לקפל, להחליק, לנער, להשיב את החזות המוקפדת למקומה. רק אז נפנתה לחקור אותנו על מעשינו טרם בואה, מוודאת שלא נזפנו על ידי מורה כזו או אחרת, שלא נכשלנו במבחן, שלא המטנו קלון ארעי על שמה הטוב, דורשת שנבטיח שוב ושוב שהכול ניצב על כנו כדי שתוכל, בפשטות, להיכנס הביתה: לפשוט מעליה את בגדי המנהלת ולהיות שוב ילדה בין ילדיה.

מעולם לא חיבקה אותנו. תחת זאת נהגה להיתלות על כתפינו הקטנות, מקפצת ומדגדגת עד שחילצה מאיתנו קולות צחוק שסימנו שנמצאנו לה מחדש. במובן מסוים חמקה, ולא רק ברגעים האלה, מן המגע הישיר שהחיבוק גילם אותו אולי יותר מכל מחווה גופנית אחרת.

לא היה צליל שאהבתי יותר מצליל כניסתה אל הבית ולא היה מראה שאהבתי יותר ממראה הבית הנוהר אליה מכל חדרי. עשרת מונים ביכרתי את כניסתה מבחוץ על פני כניסותיי שלי אל הבית כשהיא בתוכו, שכן כשבאתי אני לא ידעתי אף פעם אילו פנים מפניה אפגוש, ולכן יראתי מן הרגע הזה כמו מפני טקס מאיים, חוזה של גירוש אפשרי. ואילו לכניסתה היא היה תמיד צליל מנחם של השָׁבָה.

מתי חשבתי לראשונה על המילה אהבה כקשורה בה? זה היה מאוחר מאוד, אולי בשנות הארבעים שלי. חשבתי לעצמי שהיא טבועה בי עמוק יותר מכל אדם אחר.

*

כל לידה שילדה, מלבד הרביעית והאחרונה, נמשכה שעות ארוכות של אִימָה. האימה הייתה קשורה בכך שאִמָה, סבתי, הייתה הרופאה המיילדת, ושהתינוקות, כולם כאחד, היו גדולים לאין שיעור מן הפתח הזעזעורי שבעדו אמורים היו להגיח

¹ מתוך "שורש החול הגדול", שיראה אור בקרוב בהוצאת "אפיק"

אל העולם. בסופו של דבר היו ארבע הלידות האלה וריאציות שונות, פרומות, של גִּנְבַת גבול: כל אחת מהן התרחשה, מעשה פלאים, ברגע שבו הפנתה אִמָּה את מבטה, נקראה אל יולדת אחרת או יצאה להצית סיגריה בחצר האחורית של בית החולים.

והיו ההפלות. אינספור הפלות יזומות ואקראיות שמילאו את המרווחים בין תינוק אחד לבא אחריו. היא נהגה לומר על עצמה שהיא נכנסת להיריון מן הריח. לא יכולתי, לא רציתי, לרדת לסוף דעתה. אך כילדה חלקה איתי לא פעם את סיפורי ההפלות הללו ואת ההסתבכויות שליוו אותן. את כולן ביצעה אִמָּה, ובמשך זמן מסוים, עד שבגרתי מספיק כדי להבין במה מדובר, התאבלתי איתה על האחים האלה שאבדו לי טרם נולדו.

יום אחד הסבירה סבתי לאמי שאחרי ארבע לידות ועוד כהנה וכהנה הריונות שהופסקו ביניהן – היא נמצאת בסיכון למה שמכונה "צניחת רחם". מן הרגע ההוא ואילך הפך הצירוף הזה לצירוף שגור. ברגעים של עייפות נהגה להשעין את מרפקיה על השיש במטבח ולומר לי, ספק מבוהלת, ספק שיכורת ניצחון, צנח לי הרחם! הייתי כבת תשע כשאמרה לי זאת לראשונה, ואני זוכרת את דימוי צניחת הרחם במוחי: שק מלא תינוקות פוטנציאליים הצונח מן השמיים אל הארץ; חסידה השומטת מטה את החבילה שאמורה הייתה להוביל, בִּרְפוּת, למקום מבטחים.

הדימוי הזה חבר לשורת העוברים המְפֹלֵים שסבתי הביאה אלינו יום אחד בצנצנות פורמלין מבית החולים אותו ניהלה. על גוף האדם צריך ללמוד ממקור ראשון, הכריזה מול פנינו המבועתים, מן הבשר החי! היו אלה עוברים שהופלו בשלבים שונים של ההיריון, עוברים שהיא עצמה ביצעה את הפסקת ההיריון שלהם. במשך שנה או שנתיים ניבטו אליי פניהם המתים מתוך המכלים הקטנים שהוצבו על מדף ספרי האמנות בספרייה.

לא למדתי מהם על גוף האדם. קראתי להם בשמות. הפכתי אותם בדמיוני המפותח יתר על המידה לדמויות בסיפורים שהמצאתי. הגדול שבהם זכור לי במיוחד, משום שבפניו המְעִיִּים כבר היו קבועות עיניים קטנות והוא הביט בעצב מכלא הזכוכית הזועיר שלו על חלל הבית ועליו, הילדה שהותר לה להיוולד לעולם שהוא כבר לא יהיה חלק ממנו.

*

היא לא הייתה בעלת הומור. מימיה לא סיפרה בדיחה, ואם סיפרה – קלקלה אותה מראש. אך הייתה לה שפה פרטית, מצחיקה להפליא, שכללה מיני ביטויים שהמציאה והשתמשה בהם לאוזנינו בלבד. כך למשל היה הביטוי אִטְה־פִּטְטָה, ששימש ככינוי לנשים מסוג מסוים: פטפטניות, מרוכזות בעצמן, טופפות על עקבי סיכה ומלהגות להג בורגני.

או ההצמדה שלה את הכינויים "כבדים" ו"נוצות" לבגדים שהיה עלינו להוציא ממכונת הכביסה ולתלות על החבל המתוח תחת מעקה המרפסת: "כבדים" היו המכנסיים, הסוודרים, החולצות. "נוצות" היו הלבנים והגרביים. את תתלי את הנוצות, הייתה פוקדת עליי מעברו השני של סל הכביסה, אני את הכבדים. אם היה היגיון נסתר בכינויים האלה הוא נבצר מבינתי. הסכנתי להם בעיקר מפני שהם יצרו בינה לביני מרחב פרטי, אינטימי, אולי הדבר הקרוב ביותר לחיבור המתגלה מעצמו: שפה משותפת.

כשהחלידה שידת הברזל הקטנה שניצבה תחת הכיור אמרה – "היא מזיעה!" כשנרטב משהו הייתה קוראת – "הוא החליד!" ולועגת לאבי שלא הבין את כוונתה. זיעה הייתה הכינוי לחלודה, ואילו חלודה הייתה הכינוי לכל סוגי הרטיבות. בימי החורף, למשל, החלידו הגרביים שלנו כשנכנסנו לשלוליות הבוץ בחצר.

נוסף על אלה ההרגל המשונה שלה לכנות בני זוג בשם אחד משותף: אָפִי וְעָדָה כונו אָפִי וְאָפִינָה, לְרַפִּי וְהַדָּסָה קראה רַפִּי וְרַפְּקָה, והצירוף המביך ביותר הוצמד לְרִיקָה וְרָמִי, זוג חברים שהיא התעקשה לכנות, למרבה הצער גם בפניהם, רִיקָה וְרִיקָה.

השפה הייתה אוסף כללים שהשתבשו, או נכון יותר, השיבוש עצמו הפך להיות הכלל המרכזי של השפה. כשכעסנו עליה הייתה אומרת בפרצוף נעלב: אל תכעס עָלוּ! עָלוּ היה עליו, עליו היה עליי. המשפט הזה (אל תכעסו עליי), על הפרצוף הילדותי שליווה אותו, היה מפזר מייד כל אפשרות לכעוס.

כשלעצמה, לעומת זאת, כעסה לא פעם. פּוֹסְטָמָה, הייתה מסננת מאחורי גבי או גבה של אחותי כשהרגזנו אותה, כְּרוֹכְיָה, סְמֶרְטוּט. אבל היו גם כינויי החיבה המפייסים, מיני צירופי הגאים פרטיים שיוחדו לכל אחד מאיתנו עם וללא קשר לשמנו ונשרכו בעקבותינו תדיר במסדרונות הבית: דוֹקִי־לִי, דְּזִיפִי, אוֹרְקוֹ, צִירוֹפִים שחיים שלמים נדחסו לתוכם, שלעולם נהגו בקול רך, מהוסה, רווי געגוע.

אחד השירים הראשונים ששרה לי כילדה היה השיר על חנה'לה, האופה הקטנה שהחלות שלְשָׁה הפכו לַפְּחָם משהכניסה אותן לתנור המטבח. היו לי מה שהיא כינתה "ידיים שמאליות", לפחות בכל הנוגע למלאכות הבית, דבר שהקים עליי לא פעם את חמתה. בשעות אחרות דקלמה לי על־יפה את שירה של קדיה מולודובסקי על הילדה אֵילָת (כְּכֹר בַּחוּרָה בַּת שֵׁשׁ, עִם תִּלְתְּלִים כְּאֵשׁ) שיש לה שמשִייה כחלחלת: כּוֹרָאָה הָאֵם לְבַת בְּקוֹל־עֲנוּת, מְצַלְצְלִים הַחֲלוֹנוֹת. וְגַם הָאֵב שְׁחוֹר מִפִּיחַ, בְּקֶרְנֵסוֹ מְטִיחַ: הַבֵּיתָה חִישׁ! צְרִיךְ שִׁיר־עֶרֶשׁ לְזִמְרָה לְאֵח, צְרִיךְ לְשִׁטָּף סִירִים וְכִלֵּי־מִטְבַּח, צְרִיךְ לְשֹׂאב דְּלִי מִיָּם, צְרִיךְ לְתֵלוֹת כְּתָנִת וְנֶרְבִּים. וּבִלְבוֹסִים צְרִיךְ לְקַלָּה, וְהַרְצָפָה צְרִיךְ לְשִׁטָּף, לְקַרָּא מְעַט בְּטַעַם, לְכַתֵּב מְעַט בְּטַעַם, זְכָרִי, כִּי מִן הַבֵּית אֲגַרְשֶׁךָ הַפַּעַם!

בשונה מאבי, שקידש את החופש לבהות, אמי דמתה יותר לאב השחור מפיה המאיים לגרש מן הבית את ילדתו החולמת. ובכל זאת, כשדקלמה את השיר ההוא

ידעתי שליבה גם יוצא אל הילדה אֵילָת. למדתי זאת מקולה שהתעבה והתקשח כשדיברה בקולו של האב המְטִיחַ בְּקַרְנָסוֹ ונסוג כשקראה עם האם בְּקוֹל־עֲנוֹת, אך התמלא ערגה כשהגיעה אל הבית האחרון ובו אֵת כָּל הַגְּלָגָלִים רוֹתְמֹת אֵז אֵילָת, עוֹשֶׂה מָהֶם רַכְבָּת מִתְפַתֶּלֶת.

והיו הערבים בחדר הילדים, והעמעות המעגלי, החוזר, של ההשכבה שטרם השכבה: פִּתְחוּ אֵת הַשַּׁעַר, פִּתְחוּהוּ רַחֲב, עֲבוֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרִשְׁרֵת זָהָב, היה קולה הדק נפתח לצדדים כמו מפתה אותנו לטעות את המילים, ללעוס מעט ואז להרפות מהן תחת הלשון כך שמתיקותן תתפשט מעצמה, ושפתינו הקטנות ממלמלות איתה, צייתניות, תוך שעיינינו הולכות ונעצמות: אָגַס וְתַפּוּחַ, וְדָבַשׁ לְקַנּוּחַ, וְרַקִּיק צֶהָבָה עַל צִלְחַת זָהָב.

אחר־הצהריים נהגנו לארוב לרגע שבו תתישב סוף־סוף בכורסה הנוחה בחדר האורחים, רגליה מורמות על השולחן וכוס קפה מונחת לצידה. זה היה רגע יחיד שבו הרשתה לעצמה מה שבכל זמן אחר היה בעינייה בזוי ובטלני. בשקט, כחבורת גמדים קטנים, היינו מתיישרים למרגלותיה וטובלים, אחת אחת, עוגיות בספל הקפה שלה. היא מעולם לא מחתה על כך.

נקודה רכה איילת צברי

בגיל עשרים וחמש נחתי בקנדה. היה זה היום הארוך בשנה. השמש שקעה ברבע לעשר, וונקובר דמתה לנערת שער על כריכת מגזין: עוצרת נשימה, בלתי מושגת, קרירה.

האיש שאיתו נסעתי להתאחד היה הודייקנדי יפה תואר וארוך שיער שפגשתי בהודו ועבד בנטיעת עצים בצפון קולומביה הבריטית. משום שנעדר במשך שבועות ארוכים, ביליתי את רוב זמני לבד, חוקרת את העיר הזרה, מצותתת לתושביה מדברים באנגלית טלוויזיונית, צועדת בשבילי יערות הגשם שבשוליה, טובלת בהונות במימי הים הקפוא.

כשחברה ממונטריאול הגיעה לבקר, נסענו יחד בפונטיאק הרעועה שלנו לוויקטוריה שבאי ונקובה. שם פגשתי את ג'יל, אמנית אמריקנית קצוצת שיער עם נזם באף ופירסינג בגבה. ג'יל חיבבה אותי מייד. "יש לה נקודה רכה אליך," אמרה חברתי ממונטריאול, שולחת בי מבט רב משמעות. גלגלתי את הביטוי האנגלי הזר בפי, לעסתי אותו. המילון תרגם אותו כחולשה, נקודה פגיעה, כמו אותם חלקים רכים בגולגולתו של תינוק.

כשטיילנו על חוף האוקיינוס השקט יום אחד ג'יל שאלה אם אני כותבת באנגלית. "אני אשמח לקרוא," היא אמרה.

נחרתי בקול. הסברתי לה שכדי לכתוב באנגלית עליי להיות קודם כל טובה כמו דוברת אנגלית ממוצעת, ואז טובה עוד יותר. זה יכול לקחת שנים. אם בכלל. "את חושבת?" ג'יל הרחיקה מבט אל ספינות המשא על קו האופק. "אולי זה כמו לעבור מצבעי מים לאקריליק; אותה מיומנות, מדיום אחר."

החלטתי מייד שכדוברת שפה אחת ג'יל לא ידעה על מה היא מדברת. חוץ מזה למה שארצה לכתוב באנגלית? כתיבה בשפת אמי הייתה מאתגרת דייה.

*

קצת אחרי שהתפרסמה עליי הכתבה הראשונה בישראל, מישהו שאני לא מכירה הגיב עליה בפייסבוק וכתב שהוא מאוכזב שבחרתי לכתוב את ספריי באנגלית. למקרא הדברים שבה והתעוררה בי אותה תחושת אשם לא רצינונית שנשאתי מול העברית, על שבגדתי בה, זנחתי אותה, ונפלתי בשבייה של אחרת, תחושה המעורבת באשמה כבדה יותר מול אבי המת, עורך דין, פעיל שכונות ומשורר חובב שהעברית בפיו הייתה רהוטה ונמלצת. האם גם אותו – את זכרו – אכזבתי?

בבית קפה תל אביבי חברת ילדות חזרה והקשתה, "אבל איך? איך את מצליחה?" בסנטר זקוף, עיקש, היא חרצה, "אני לא הייתי מסוגלת." זאת לא הייתה מחמאה. בהשתאות של חברתי הייתה צפונה התנשאות: הקשר שלה לשפה העברית היה עמוק יותר, שורשי יותר, אמיץ משלי.

על אף שאני זאת שבחרתי לכתוב בשפה זרה, על אף שאני יודעת שמדובר בהישג לא מבוטל, בכל פעם מחדש אני מוצאת את עצמי מתגוננת, מתנצלת, מרגישה לא מספיק ישראלית, לא לגמרי שייכת. כנערה, שיניתי את חיתוך הדיבור שלי, שיבצתי מילים גבוהות בדבריי כדי להרשים אנשים. באותם ימים, הישראליות הנכספת בספרים האהובים עליי לא כללה אותי והמוזיקה שנשמעה בשכונה ("מזרחית" בניגוד ל"ישראלית") לא התנגנה ברדיו. האם הייתה זאת תחושת אי השייכות ששלחה אותי לחיקה של מדינה אחרת, לשפה אחרת?

*

העברית היא אהבתי הראשונה. התחלתי לכתוב בגיל שש. בגיל עשר פרסמתי שירים וסיפורים ב"הארץ שלנו" ובגיל חמש־עשרה התחלתי לעבוד כעיתונאית, קודם ב"מעריב לנוער" ואז ב"מעריב". הייתי גאה בעברית שלי, התרברבתי באוצר המילים שלי, עיטרתי את הסיפורים שכתבתי בשפה מליצית – מליצית מדי. בגיל שש התלוננתי בפני אמי על השכן הכילי. בתיכון, כשהתקשרתי לחפש חבר בביתו שאלתי את אביו "איה הוא?" כמלצרית על שפת הים בתל אביב הצבעתי מעלה וקראתי "מטוס מבליח!" ושאר המלצרים צחקו בקול. "את מדברת כמו סופרת", אנשים אמרו לי לפעמים. "שומעים שאת כותבת".

שוב אני מצטדקת.

*

בישראל של שנות השמונים והתשעים שבה גדלתי, אנגלית הייתה מדונה, ריקוד מושחת, בברלי הילס 90210, תלמידים זרים מתוכניות חילופין עם שמות כמו מייק ופול. זו הייתה השפה שבה חרטתי "I love Kobi" על שולחן בית הספר, והתאמנתי בלכתוב את שמי באותיות המסולסלות שחברו זו לזו באופן שהאותיות העבריות – קופסתיות, נוקשות – לא יכלו.

ואז הגיעו שיעורי אנגלית בתיכון – הווה־עבר־עתיד, סימפל־פרוגרסיב־פרפקט – ואני איבדתי עניין. במקום ללמוד כתבתי. כתבות למעריב לנוער, סיפורים, שירים, מחזות. בבגרות באנגלית קיבלתי 68. היה זה הציון הנמוך ביותר שלי.

רק בגיל עשרים ושלוש התחלתי לקרוא ספרות באנגלית. בחנויות ספרים אפלות בעיירות חוף הודיות אני וחברי הקנדי, בשרוואלים וזמזמים תואמים, עלעלנו

בספרים שכריכותיהם מחוספסות מחול. לאחר מכן, שעונים על קיר דירתנו ברחוב דיונגוף, קראנו יחד בקול מ"דור האינס" ו"אלוהי הדברים הקטנים". הוא עצר להסביר מילים שלא הבנתי. את הספר הבא כבר קראתי לבדי, מצוידת במילון כיס. כשהחיפוש במילון האט את קצב הקריאה, רשמתי מילים בפנקס לתרגם בהמשך. בסופו של דבר זנחתי גם את הפנקס והתמסרתי לקריאה, בתקווה להשלים באמצעות ההקשר את הפערים באוצר המילים.

*

בקנדה לא דיברתי כמו סופרת. באנגלית לא ידעתי לפלרטט, להתבדח, להתווכח עם החבר שלי ברהיטות ובדיוק הנדרש. בקושי ידעתי איך לענות לטלפון. הייתי מתוסכלת מכישלונותי לתקשר רעיונות מורכבים, נבוכה מאי ההבנות הרבות ושגיאות ההיגוי שלי. תיבלתי את מילותי בפאק ושיט כי זה העניק לי מרווח נשימה וזמן לגבש את המילה הבאה, אבל גם משום שללא מסגרת התייחסות היסטורית ותרבותית, המילים היו נטולות כובד, חסרות משמעות. קליפות ריקות. האנגלית בפי הייתה מגושמת, לעיסה, ואני היילכתי בין הברותיה הארוכות והקצרות כבשדה מוקשים (רק אל תגידי bitch כשאת מתכוונת ל־beach, התפללתי בליבי בכל פעם שהזכרה נסיעה לחוף הים).

מהגרים רבים מתארים אובדן זהות עמוק המלווה את ההגירה. האובדן אצלי הרגיש מכופל, לא רק הישראליות, שגם קודם הייתה נתונה בספק, אלא גם הזהות שלי כאדם כותב.

אם אני לא כותבת, אז מי אני?

השנים חלפו. העברית החלידה מחוסר שימוש, בעוד האנגלית לא השתפשה דייה. ביומני שרבטתי לפרקים רשומות בשתי שפות, שתיהן מקרטעות. לראשונה בחיי, חשתי הזדהות עם סבתא סלחה, מהגרת אף היא ואנאלפביתית בשתי שפות. נמלאתי חמלה והערכה כלפיה. בקולג' נרשמתי ללימודי צילום וקולנוע כדרך חלופית לספר סיפורים אבל לא מצאתי בה את אותו סיפוק ששאבתי מכותיבה. למחייתי מלצרתי וניקיתי בתים. מערכת היחסים עם נוטע העצים ההודי תמה, אבל אני נשארת. לא ממש ידעתי למה.

החלום שלי לכתוב הלך והתמסס.

*

אחרי שפגשתי את האיש שהפך לבן זוגי, ימאי על סירות גוררות במפרץ ג'ורג'יה, הוא ביקש שאכתוב לו סיפור לרגל יום השנה שלנו. ברגישות מפתיעה הוא זיהה את אי הסיפוק שבו שקעתי, עמוק בשסע שבין שתי השפות. התמרמתי על בקשתו,

אבל נעניתי לאתגר. התוצאה היה איומה, ביוגרפית, רצופת שגיאות וקלישאות.
אבל עשיתי את זה. כתבתי משהו באנגלית.
הייתי בת שלושים ושלוש.

כמה חודשים אחר כך, כשהמסעדה שבה עבדתי נסגרה מפאת סופת שלגים
לא טיפוסית לחוף המערבי, מצאתי את עצמי כותבת את הסיפור הקצר הראשון
שלי באנגלית באחר הצהריים אחד. בסיפור, פביולה, מהגרת מקסיקנית צעירה
בוונקובר, מגלה שהיא אדם חדש באנגלית. היא יכולה לומר דברים שלא העזה
לומר קודם לכן, להתעמת עם בעלה, לשוחח עם זרים באוטובוס.

כמו פביולה, גם אני הייתי אחרת באנגלית. הקול שלי ככותבת היה שונה.
אוצר המילים המצומצם אילץ את הפרווה שלי להפוך לנקייה יותר, פשוטה, פחות
מעוטרת. מצאתי חופש באילוץ, נחמה ברשות להיכשל, הזדמנות להעז, להתנסות.

האנגלית היוותה עבורי מקום מפלט, והכתיבה בה מעשה של המצאה מחדש
ששיקף את האנונימיות והחופש של מעשה ההגירה (כי בתוך אובדן הזהות הייתה
גם חירות משכרת, התחלה חדשה), והצית בי את אותה התרגשות של יציאה
מאזור הנוחות. ועל אף שהחוויה של כתיבת סיפורת בשפה זרה היא סינגולרית,
ההתרגשות שבחידוש עוררה בי זיכרונות ילדות, כשהתוודעתי לראשונה לפלא
הכתיבה, כשגיליתי שמילים יכולות להצטרף למשפטים ולהפוך לסיפור.

*

ב־2018 משפחתי ואני שבנו לישראל. בתל אביב, בתי, דו לשונית מבטן ולידה,
שוורת לשונות בלי משים, נעה בין שפת אם אחת לשנייה ביעף כמו כדורסלנית
המכדררת על פני המגרש. "לפעמים זה מעייף לחיות בשתי שפות," היא אמרה לי
לא מזמן. הנהנתי בהזדהות. אני יודעת שעל השליטה שלי בשפה הזרה שילמתי
במחיר העברית שהייתה פעם מקור גאוותי. אחרי עשרים שנות חיים באנגלית
העברית שלי התדרדרה, התעלגה. פתאום אני לא תמיד זוכרת מה זכר ומה נקבה.
"שתי לילות," אמרתי פעם לחבר טהרן והוא הזדעק. פעם אמרתי "להוויז" ואחותי
נעצה בי מבט מזועזע.

או שאולי זה בעצם יתרון: דו הלשוניות נוסכת בי ענווה.

בימים אלו, כשהעברית שלי חוזרת ומתחזקת, אני שוב חרדה לאנגלית. אני
תוהה איך אצליח לשמר את שליטתי בה כשאני מוקפת בעברית. אם שפת האם
שלי התחילה להתנוון אחרי שנים בנכר; אין ספק שזה יכול לקרות גם ללשוני
המאומצת. מצד שני, אני לא יכולה לדמיין חזרה אל כתיבה בעברית. הכתיבה
באנגלית משמרת את ההזרה שפעם החיים בניכר סיפקו לי, הזווית המרוחקת על
החיים בארץ שרק דרכה אני יודעת לכתוב.

*

לפעמים אני חוששת שהיותי סופרת טרנס-לשונית, אקסופונית, הוא הדבר הכי מעניין בי כסופרת. הנושא עולה שוב ושוב בראיונות, בהרצאות, בשאלות של קוראים. הסקרנות מובנת לי: הכתיבה בשפה זרה היא אקט אידיוסִינקְרָטי, מעשה להטוטנות ספרותי. שפת האם – השפה שינקנו בחלב אמנו – כל כך טבועה בנו שבחירה בשפה אחרת נתפסת כרדיקלית, שערורייתית, דומה להמרת דת.

אני כותבת את המסה הזאת בעברית, ובראש שלי מתרוצצות מילים באנגלית ובעברית. על מסך המחשב שלי מורפיקס פתוח, הסמן מהבהב. אני כותבת בעברית על האנגלית ובאנגלית על העברית, חולמת בעברית על אנשים שמדברים אנגלית, ובאנגלית על אנשים שמדברים עברית, מחברת משפטים בעברית בסינטקס אנגלי, מטה בטעות פועל אנגלי בהטיה עברית. אני מהישראלים המעצבנים האלו ששזורים מילים באנגלית במילותיהם, מחליפים שפות באמצע משפט בלי לשים לב. גם כשאני כותבת בעברית, האנגלית נדחפת. וכשאני כותבת באנגלית, מילים בעברית נודדות אל הטקסט כמהגרות בלתי חוקיות ותובעות את מקומן בו. ליבי רך כלפיהן. אני מעגנת אותן, לא מטה אותן באורח המסמן את זרותן.

אני חיה וכותבת בבלבול השפתי הזה, בעושר השפתי הזה, בשולי העברית ובשולי האנגלית, כבר לא בשקע בין השפות אלא בנקודה הרכה שבה הן חופפות.

*

הסופרת היהודייה סינתיה אוזיק תיארה את מלאכת הכתיבה כך: "את הולכת על שפת כביש צר מאוד מעל נקיק בוער ואת עלולה ליפול פנימה. למעשה, את תיפלי פנימה."

במעבר לכתיבה באנגלית דנתי את עצמי לאי שקט תמידי. אני לא מתלוננת. אין לי צורך לנוח בכתיבה. בצעירותי חיפשתי ריגושים ואתגרים במסעות: היום אני מתאוה לתחושת הסכנה האורבת בקצה אצבעותיי. בכל פעם שאני כותבת, אני מהלכת לאיטי מעל נקיק בוער, ליבי הולם, דמי קוצף מאדרנלין, ואני מרגישה כלהטוטנית על חבל דק: אמיצה, קצת משוגעת, על הקצה.

שירים לי ממן

מהו

what is the word
(Samuel Becket)

מהו שְׂבַעַט בְּתוֹכָהּ בְּכָל הַדְּפִנוֹת
מֵה הַתְּמַלָּא וּמֵה הַתְּרוֹקֵן
מֵה קֶדֶם לְמָה, מֵהוּ שְׂבַלִּילוֹת
מְכָרְסִם, שְׂאִינְגוּ נִשְׁמַע
לְסִפִּירַת הַשְּׂבוּעוֹת, הַתְּרַבּוֹת הַתְּאִים, הַקְּצָב
הַמְּקַבֵּל שֶׁל הַגְּדִילָה, שְׂאִין לוֹ פֶּתַח
כְּנִיסָה אוֹ יִצְיָאָה
שֶׁהַתְּפִיחַ אֶת רַחֲמֶיהָ, דּוֹקָא אַחֲרֵי
שֶׁהַתְּיִנוֹק כָּבֵר יִצָּא, מֵהוּ
שֶׁהַלֵּךְ וְגִדְשׁ אֶת גּוֹפָהּ, חֲצִיץ
בִּינָה לְבִין הַעֲגֵלָה, בִּינָה לְבִין
הַמְּלָה -
מֵה לֹא סִפְרוּ לָךְ כְּשֶׁהֵייתָ יְלֻדָּה
בְּכָל אִמָּא יֵשׁ חַיָּה
בְּסִכְנַת הַכְּחָדָה

בינתיים את אוהבת אותי וחושבת שאני הכי

אֲנִי מְסַפֵּר לְךָ סִפּוּר עַל אִם וּבַת שֶׁתַּעוּ יַחַד בְּיַעַר
קוֹלֵעַת אֶתְךָ נַחֲשֵׁי בְּצֶק לְחַלָּה עֲקָמָה מִבְּחוּץ וּמִבְּפָנִים
רְכָה, מִשְׁכִּימָה אוֹתְךָ בְּבִקְרִים וְאֶת מִבִּטָּה בִּי
כְּאֵלוֹ בְּמוֹ יְדֵי בְּרֵאתִי אֶת הַבִּקֵּר
לְמַעַנְךָ. לֹא מַעֲלָה בְּדַעַתְךָ
עַד כְּמָה הַהֶפֶךְ הוּא הַנִּכּוֹן.

אֶת מְאִמִּינָה מַעֲבֵר לְכָל צֵל שֶׁל סֶפֶק
שְׂאִי עוֹשֶׂה בְּשִׁבִּילְךָ כָּל מֵה שְׂאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת
וּבְקִאֲמַת אֲנִי מְנַסֶּה

להגיש לך את מנחותי כשהן שלמות
או לפחות להסתיר היטב את כל האורב
לכרסם בשוליהן, צובט
מדי לילה בשנתי, אומר
שאפשר יותר. אפשר יותר

משירת הבית

לא ראית מימיד ברִיה בודדה כאשה
שעה שהיא משמשת את ביתה.
מקפלת את הבגדים ועורמת.
מניחה כל דבר במקומו ואת דעתה אינה מניחה.
מדי יום שב האבק לכסות על זכרונותיה
עד שאינה יודעת עוד מה רצתה. מה פרוש אש
שאינה כורעת תחת כבדו
של תבשיל.

אין זולת ברגעים האלה פרט לאשה. רק היא
ועתותיה החולפות על ידה. עתידה
פרוש לפנייה, צר כפרוודור.
עברה רחב ופקוח בגבה
כאפק מהפך. כחופים שנשטפו.
האשה מניסה מפניה מים עכורים בתנועה רחבה.
מבריקה כתמים ואבק, מפנה מקום
לאחרים שיבואו תחתם.
הנה היא יוצאת אל המרפסת, גוררת שטיח כבד.
מטיחה שוב ושוב אל המעקה ברעש גדול.

כל הצפורים נסות על נפשן.

מחשבות על כתיבה ואמהות (או: למה לכתוב?) מירי רוזובסקי

"במצבים כאלה חיו בתוכי חיים של אחרים. שכחתי שאני עצמי חיה. שהיו לי חיים לפני. יש רגעים שהכל נראה רע. שאין מוצא. שרק אמא יכולה לעזור. הבעיה היתה שאני הייתי האמא" ("מחר ניסע ללונה פארק", עמ' 28)

תמונה 1

את "כל הדרך הביתה", ספרי הראשון, הקדשתי לאמא שלי שלימדה אותי לכתוב. אני מסתכלת בתמונה שלי יושבת איתה ליד השולחן, ומנסה לפענח סימנים כמו שלמדתי מאמא ספרותית ידועה.

אמא. ילדה. שולחן. עיפרון. מחברת.

אפשר להגיד: אושר. תמונה שיש בה הכול. אישה וילדה וחדר וכלב. הילדה, כמה היא מתוקה, רצינית, מודעת לאחריות של הרגע. של החשיבות של הכתיבה שלפני שכייתה א' מתחילה. של הייחוד שלה עצמה. אלא מה. האמא, כמה היא יפה. באמת שהיא יפה. והיא יושבת שם וכל כולה מסורה לילדה, לכתיבה של הילדה. והוראת כתיבה זה המקצוע שלה. את זה אי אפשר לראות בתמונה, אבל אפשר לראות את המבט הבוחן שלה. אפשר אפילו לומר את המבט המתמסר שלה להסתכלות הזאת על הסימנים שהשאירה הילדה על הדף. והכלב שקופץ שם. רוצה להיות חלק מהרגע. משלים בפראותו החיננית את ההרמוניה המשפחתית.

ואפשר להכליל: אמא, אני ופוגי. קיץ. 1973

מה בין אמהות וכתיבה

לכאורה – חיבור מתבקש. כמעט בנאלי. אינספור מטפורות ודימויים. להיות אמא של טקסט. להיות מרחב של דמויות אחרות. להכיל. להחזיק גם כשמתפרק. להכיר ולהאזין גם מעבר לטינה, לאשמה, למיאוס. להיות אחראית על. לדעת לשחרר את. לוותר על עצמך. כל הזמן לוותר על עצמך. לשמור את עצמך. כל הזמן לשמור את עצמך. אם תחשבי עלייך הם לא יוכלו להיות שלמים. אם לא תישמרי לא יהיה להם מרחב אמיתי לגדול בו. הקשר הדיאלקטי, הוויניקוטיאני, שבין מי שכותבת ומי שנכתב. או להפך. הרי זה תמיד גם להפך.

אבל משהו מקומם אותי במטפורות האלה. אני מנסה להבין מה. זו לא רק

שכחותן המיידית. זו גם איזו נקודה עיוורת בהתבוננות על המהלך הזה של הכתיבה. איזו השטחה. אם כל אמא היא תמיד ברוֹמנית גם הילדה של האם שהייתה לה, אם אמהות היא תמיד איזה מהלך של המשכיות של הטבע, של העברה בין־דורית במובנים הפשוטים והמסובכים של הדבר, אז מה זה אומר על הקשר שבין כותבת וטקסט? מי או מה היא האמא של הכותבת, זו שקיימת שם גם בהיעדרה, זו שמחזיקה את הידע הפנימי, העיוור, של הדורות הקודמים? מי גידלה או מגדלת אותי ככותבת, כלומר כמי שיכולה לגדל את הטקסט בתוכה? אני יכולה לחשוב על האמא הממשית שלי שכאמור לימדה אותי את אותיות הא"ב. או על האמהות הספרותיות שלי. אני יכולה לחשוב על העורכת שלי (לא יכולה שלא לחשוב עליה) אבל משהו בחוט הלב הזה נשמת. אני רוצה לנטוש את הטקסט. את הרעיון. את כל הרעיון הזה שאכתוב משהו על כתיבה ואמהות. אם אנטוש עכשיו מי יישאר לבד – אני או הטקסט הכתוב חלקית? מי יזדקק לנחמה?

המטפורות הפשוטות מחטיאות את הכאב. גם של האמהות וגם של הכתיבה. את השריטה על הלוח העירום, הפשוט, של הלב. זה לא רק הדם והיזע של הגדילה, של הלידה, של ההיולדות – זה החספוס האינסופי, הבלתי נסבל, של נפש שנוגעת בנפש. מרגריט דיראס (עוד אמא ספרותית, אולי האמא ספרותית) אמרה: "האם, אני מאמינה, היא תמיד או כמעט תמיד, בכל ילדות, בכל חיים שאחרי הילדות, מייצגת את השיגעון. האמהות שלנו נשארות תמיד האנשים המשונים, המשוגעים ביותר שאי פעם פגשנו"¹

אז כן. אני רוצה לחשוב על אמהות במובן האפל. המותש. האשם. המואשם. המדוכדך. אני רוצה לחשוב על אמהות דרך הכאב. של ההתרוקנות. של היתמות שאין לה התחלה. של הפחד. של רגעי החיבור המהבהבים את האפלה של ההיפרדות. של הינתקות ספירלית שאין בה בכלל מילים.

אני רוצה לחשוב על אמהות במובן המופשט. הקיומי. אמהות כהויית חיים שתקפה לא רק לאם אלא גם לילדה, כלומר לחוויה של ההתערסלות, של המוגנות, של החיבור הרחמי עם מישהי שרוצה בטובתי. של חיבור ספירלי שאין בו בכלל מילים.

אני רוצה לכתוב על האינסופיות. הדו צדדית. של הכמיהה. והטינה. והנתינה. והקבלה. אמא ילדה אמא ילדה.

אני רוצה לתפוס את הכתיבה שלי דרך ההבנה הזו של מושג האמהות. זה לא לוגי. זו אפשרות להבין את עצמי באמת. מבפנים. את הסבל הזה והעונג הזה שיש ברגע הזה, אפילו עכשיו, מילים. משפטים. רעיון. עולם. כלום לא משתווה להתמלאות הזאת. כלום לא דומה לפחד שבצידה.

אני רוצה לכתוב ולהיכתב בתוך כן.

¹ תודה להילה בלום על המובאה.

אפשר גם לשאול: מה היא לובשת, האמא, זו שמלה או חלוק של בית? וכמה היא מודעת לנוכחות של מי שמצלם ומי צילם. מי בעצם צילם את הרגע הזה. האם יש צידוד במבט שלה? יש. בוודאות.

אפשר גם להטיל ספק: אולי היא בכלל לא לימדה אותי לכתוב. כלומר אולי היא לימדה אותי את הא"ב. היא בטוח לימדה אותי את הא"ב. אבל מי לימד אותי להסתכל בו זמנית גם עליה וגם על עצמי. גם על המבט שלה וגם על המבט שלי שמתכל עליה. גם על הפנים וגם על החוץ. ילדות. נשיות. חיוך. שולחן קטן. רגליים יפות. עצב.

או כתיבה ואמהות

אמהות היא מושג שכולל בתוכו גם את הילדות. את הילדותיות. את האפשרות להיות ילדה שמסתכלת על אמא שלה ולומדת ממנה ודרכה את האפשרות להיות. ואת הצד השני, ההופכי, להיות זו שמחזיקה את היד הקטנה של הבת הקטנה, להיות לה למרחב ולדרך. והכתיבה, הרי גם בה יש שתי אפשרויות הוויה, זו שפעילה וזו שמתפעלת. מתופעלת. מפעילה.

בספר "ביוגרפיה של שמלה" ג'מייקה קינקייד מספרת על יום הולדתה השני, ודרך סיפור אותו היום ותיאור השמלה שאמה תפרה לה לאירוע היא בוחנת את יחסיה עם אמה. הסיפור רווי הערות בסוגריים, ולמעשה עוצמתו טמונה בהם. קינקייד משתמשת בסוגריים כדי להפריד בין הילדה שהיא גיבורת הסיפור ובין התודעה של המספרת המבוגרת, המתבוננת עליה, ואפשרות המבע הלשוני הזה למעשה ממחישה את הנתק: בין האם ובתה, בין המבוגרת והילדה. אבל גם (או בעיקר) את החיבור: בין האם ובתה, בין הילדה והמבוגרת, ובעיקר בין הכאב והאפשרות להתבונן עליו. כלומר לכתוב: "ימים אחר כך היו תנוכי האוזניים שלי נפוחים ומכוסים בקרום זהוב (שאוּלי נצץ לאורה האכזר של השמש, אבל את זה אני רק יכולה לתאר לעצמי כיום), והכאב בתנוכים שלי גדש מן הסתם את כל מה שהיה אז הווייתי, והכאב בתנוכים שלי היה מן הסתם בלתי נסבל, כי זו היתה הפעם הראשונה שהפרדתי את עצמי מעצמי והפכתי לשתיים (שתי ילדות קטנות אז, הייתי בת שנתיים), אחת שחווה, האחרת צופה בזו שחווה. ומבין השתיים, הצופה, אולי משום שזו היתה פעולה של רצוני שלי (חזק אז, אבל חזק יותר כיום), פעולת ההמצאה העצמית הראשונה והאמיתית היחידה שלי, היא זו שעליה אני הכי סומכת, מבין השתיים אני מאמינה שקולה הוא הוא הקול האמיתי; ומובן שהצופה היא זו שאי אפשר לסמוך עליה בתור האמת המוחלטת שיש להאמין בה, כי הצופה ארגה ביני לבין האדם שחווה חוויה רקמת מגן, שמאפשרת לי לראות, אבל להרגיש לא יותר ממה שאני מסוגלת להתמודד איתו בכל רגע נתון."²

² "ביוגרפיה של שמלה", ג'מייקה קינקייד (1992), תרגום: ליה נירגד

האירוע המתואר (ניקוב אוזניה של הילדה לעגילים לכבוד יום ההולדת) הוא אירוע מכוון כפול-פנים, כי מצד אחד זו הפעם הראשונה (ולא האחרונה) שאמא שלה במו ידיה ובכוונה מלאה גרמה לה לכאב שכזה, ומצד שני, למרות זאת (או דווקא בגלל זה) זה היה רגע לידתה כסופרת, כי הרי מהי הכתיבה אם לא האפשרות לחיות בר־זמנית מחוץ לסוגריים ובתוכם.

הלב מבקש לדמיין חיים בלי כאב. בלי אוזניים מנוקבות. בלי אמא שאוהבת בלי שהיא יכולה. אבל מה יהיה אז על פעולת ההמצאה העצמית? משהו באזור המר הזה מרגיש קרוב יותר להווייה של הכתיבה. זו לא ההשתכשכות הנעימה בהתמסרות הטובה דייה. זה הרגע שבו היד נשמטת. זה הרגע שבו כל מה שידעת בלי מילים מתהפך עליך. הפייה הטובה היא מפלצת. המפלצת היא אמא לשים עליה ראש. אני חושבת על כל תמונות האשמה שלי כאמא צעירה. התפרצויות הזעם. הדיכאון הקל (או לא). החרטה האיומה, האינסופית, ששוטפת אותי גם עשרות שנים אחרי. אני רוצה להסתכל לאכזריות ולשיגעון באדום של העיניים. כילדה. כאמא. ככותבת.

כתיבה או אמהות

כי האמת היא שהכתיבה סותרת את האמהות שבחיים הממשיים. לא במובן הפרקטי, אלא במובן המהותי. בעצם היא מהלך אלים והפוך כנגדם. מעצם היותה. מעצם הצורך לחיות (גם) בתוך הסוגריים, בעולם מקביל, ולא רק לחיות בו, להתמסר אליו באופן שלם ומוחלט.

חורחה סמפרון קבע בספרו "הכתיבה או החיים" שהחיים דורשים את השכחה והכתיבה את הזיכרון ושאדם לא יכול לכתוב אלא את מותו, כלומר לא יכול לכתוב דבר. סמפרון אומנם התייחס לכתיבה של טראומה, של חיים בטרור ומלחמה ושל פחד מוות אמיתי ומוחשי, אבל הדיכוטומיה הזו, הבחירה הבלתי אפשרית הזו עמוקה הרבה יותר והיא תקפה לא רק למי שמבקש (לא) לספר טראומה של חיים ומוות. ואולי היא אפילו יותר מדויקת למי שרוצה לכתוב חיים (כלומר לי). כי הכתיבה היא קיום נפרד. מקביל. אלטרנטיבי. היא קיום דורשני לא פחות מילדים, מארוחות, מתשלומי חשבונות. במובנים רבים היא דורשנית יותר. דווקא בגלל קיומה המופשט, השקוף לכאורה. ילד שלא קמים אליו בלילה בוכה. ומה עושה טקסט שנזנח? איך דמות שלא מצליחה להתהוות צורחת את קיומה? מה עם המועקה, הכאב, האכזבה של טקסט שלא נכתב? לחיים הממשיים יש את הכוח שלהם. את הקיום המוחשי, התופס מקום פיזי, לחיי הנפש והיצירה יש כוח אחר ועוצמות אחרות, יש דרכים אחרות לפצוע את דופנות הנפש והלב ומחשבה, מבפנים. לכרסם את האפשרות לנשום. טקסט שמבקש להיכתב הוא כוח שאי אפשר לעמוד בו, כלומר אי אפשר שלא, הוא דחף במובן הפשוט, הכמעט חולני של המושג, והוא מבקש, כלומר מחייב ויתור על המשמר של היומיום.

יש אשמה גדולה במחשבה הזו. אשמה שכמעט אי אפשר לשאת. השאלה למה לכתוב מוטחת בפניי שוב. גסה. מתריסה. אפילו מכווערת.

החיים מכריחים אותך לכתוב

"מחר נלך ללונה פארק" של אילנה ברנשטיין מספר על הדילמה הזו. בדרכה של ברנשטיין אין שם מצמוצים, פרכוסי אשמה מפותלים כמו שלי. הכתיבה של ברנשטיין חצתה את הפחד ואת הטאבו של האמהות כבר ב"שארר כסותה עונתה" (שהשפיע על הכתיבה שלי באופנים שעד היום קשה לי להבין, אם כבר מדברים על אמהות ספרותיות). אז היא, האמא הספרותית הזאת שלי, האמיצה ממני, הבהירה ממני, האכזרית ממני, מספרת בזה על אמא אחרת, ושני ילדים קטנים, ומאבק קיומי בלתי אפשרי. וכתובה.

שני העולמות האלה מתקיימים במקביל בעולמה של האם הבודדה הזאת. שני קווים מקבילים שלא נפגשים. הכתיבה לא מזינה את החיים והחיים לא משפיעים על הכתיבה, לכאורה. רק לכאורה כי הרגעים הבודדים שבהם הכתיבה והחיים נפגשים ב"מחר ניסע ללונה פארק" הם רגעים מסוכנים שכן אחד מהם (לאו דווקא המציאות. האמהות. קיומם הדרשני של הילדים) מתייתה.

וגם אצל ברנשטיין הכתיבה מופיעה בסוגריים: "קשה מאד לדעת באיזה מצב אני נמצאת. רע יותר ממה שהיה, זה בטוח. תמיד יכול להיות רע יותר. אלה שטוב להם דוחים את המחשבות, לא מתעסקים באפשרות הזאת(...). כואבת לי הבטן התחתונה. וגם כפות הידיים כואבות. האצבעות במיוחד. כאב רפאים בגלל הקטיעה כנראה. הפרקים נוקשים. האצבעות מתפקקות ברעש נורא. זזות. נפרקות. אני לבדי גם אם זה לא תמיד נכון. ולא נשארו הרבה דברים שאני רוצה לעשות. קצת אוכל. קצת שתייה. שעה של אור יום. בחוץ מנגנים את הברבור של סן סאנס. החיים מכריחים אותך לכתוב.

כל אותו בוקר לא הפסקתי לכתוב.³

הטקסטים האלה, שבסוגריים, שבספר, מושכים אותי באופן מטריד. הם מזכירים לי קצת את הפרוזה של בקט שגם איתה יש לי (כלומר לאחת הדמויות שכתבתי, שלא מניחה לי) יחסים מורכבים. אני מנסה להבין עם עצמי למה הם, דווקא הם, מטרידים אותי. הרי העלילה של הספר, מה שמתקיים בעולם המציאות שלי, מטרידה יותר. כמה סכנות אורבות לאמא הזו ולילדים שלה. כמה מחסור וכאב וניכור וניצול. אני יכולה להזדהות גם עם זה הרי. ובכל זאת משהו בסוגריים האלה מרגיש לי כמו סוד. כמו צופן. כמו מסר מאם כל האמהות: החיים מכריחים אותך לכתוב. יש איזה שהוא חיבור בין המילים והממשות. אבל מהו?

³ "מחר ניסע ללונה פארק", אילנה ברנשטיין, הוצאת "זמורה ביתן", 2018, עמ' 23

אבל בסוף

היא לא מאבדת את היכולת לכתוב. והיא לא מאבדת את היכולת להיות אמא. למעשה היא משכללת את שתי היכולות במקביל. הסיפור הדמיוני שהיא מספרת לילדים (לבקשתם או לדרישתם) על הכוכב הדמיוני כוכבית (צדק) שבו "נמשכו החיים כסדרם, אוכלוסיית הילדים החדשה-שיתוף פעולה של בנות הארץ הנבחרות והרובוטים-הצליחה לשבור שיאים בכל תחום כמעט"⁴ – הוא למעשה מעין שילוב של השניים: הוא מתקיים בדמיון אבל הוא מרחב מנחם שהיא מצליחה לתת להם.

אז למה בסוף היא נוטשת אותם? האם בסוף היא נוטשת אותם? מהו המהלך שברנשטיין משרטטת פה? מהו השביל הסמוי שהיא מפזרת לי פירווי מילים בשוליו? ומה הוא אומר עליי? על ילדותי? על ילדיי? על אמי? על אמהותי? על כתיבתי.

המסה הזו קשה לי. מכאיבה. אני מחפשת במה להיאחז.

אמהות ספרותיות

אילנה ברנשטיין. כאמור. ומרגריט דיראס כאמור. רונית מטלון אורלי קסטל בלום. מיכל בן-נפתלי. אליס מונרו. טוני מוריסון. מרגרט אטווד. קלי לינק (אמא חדשה!) אורסולה לה גוויין. מכל אחת למדתי משהו. מודל מסוים של היות. של החזקת העיפרון. של התבוננות. העמקה. נתינה. הן אף פעם לא נטשו אותי. גם כשאכזבו לפעמים. יש משהו ביד שהן נתנו לי שהוא בלתי שמיט. לא יכול להינטש. לנטוש. להתנטש. ואולי זה העניין. אולי זה פשר הקשר הזה שבין אמהות וכתיבה? שאי אפשר באמת לשמוט. את לא יכולה להפסיק להיות הבת של אמא שלך ולא יכולה להפסיק להיות האמא של הילדים שלך. וגם אם לא תתחילי לכתוב את זה לעולם – אף פעם לא תוכלי להפסיק. המעגל הזה אינסופי ולכן הוא כל כך אכזרי.

הכתיבה מתקיימת כנגד. זהו טיבה האמיתי היחיד. היא פריצה של הממשי. היא מרד כנגד. היא חבלה בהרמוניה של המציאות, ככל שיכולה להיות כזו. אבל אם היא מצליחה להתקיים היא דווקא מכוננת את העולם המקביל, כלומר את המציאות, לא מבטלת אותו. אני לא יודעת אם היא באמת נטשה את הילדים, האמא הצעירה של ברנשטיין. אי אפשר לדעת. האמא הספרותית שלי השאירה את הסוף פתוח במכוון. אבל אני חושבת שלא. אני חושבת שהכתיבה היא זו שנתנה לה את הכוח לקיים את ההבטחה ולהגיע ללונה פארק ואני חושבת שהכתיבה היא זו שתגרום לה לחזור לילדים עם הגלידה. כי אני יודעת שהכתיבה שלי הצילה את חיי. וגם הילדים.

תמונה 3

אני מסתכלת בה שוב.

מי יודע מה היה לפני. אחר כך הייתה מלחמה. גם בתוך הבית וגם מחוצה לו. ופוגי אכל רעל ומת. אבל מה זה הרגש הזה שעולה בי. לפני השאלות. והספקות והצער. אולי זו המילה הראשונה שלמדתי לכתוב. אולי זאת (בכל זאת) אהבה.

על גיל ההתבגרות - שירים בפרוזה

יקיר בן-משה

בכל צעקה יש עטלף

יותר ויותר בני מושך את קולו בבית. טובבב, בסססדר, אני באאא; הולך ומושך מהסלון למטבח, מהחדר לסלון, למטבח, לחלון, צועק וצועק, וזה נפלא. אולי הוא יוצא לקרב, אולי מאהב, אולי לומד את קולו - הוא שר! אני מספר לו על הקולוסאום ברומא, על הזירה הצפופה, המאימת, על מצמוצי העינים של הלוחמים, על קשקשי השריון והפרעושים שרעדו מפחד על פרוות האריות. תהנה, תהנה מיכאל, אני אומר לו בכל הודמנות, תצעק, תפתח את המקרר ותאנח, תילל, תאנק, תעשה כל מה שאמה רוצה, רק תצעק. בכל צעקה יש עטלף, תן לו לנסק, תן לכנף שלו לחלף על פנינו בשריקה, בצנחה, תן לשריקה שלו לשיר. זאת שירת הילדות שהופכת לנערות, זהו פיר הקלע הצר בעולם, בין גיל 12 ל-13, רגע לפני חצות. הקולוסאום קטן עליך בני, אני הפרעוש בפרוזה שלך. צא אל השמש, צא והבט בי. גם אני צועק. לא בגרון. הצעקה שלך נשמעת, שלי נמחצת תחת סליות מלים. צא ומשך מלים בני, שלא יכריעו אותך בבגרותך. צא וצעק.

היום שאחרי

גיל ההתבגרות הוא היום שאחרי. המסכה הסתימה. הילדות, הפנוקים, ההתכרבלות עם החתול, המוצץ, בקשת ה"אבא, תביא חבוק". הכל נגמר. האם מישהו מטאטא את חדר הילדים? כעת דלת החדר סגורה, גיל 12 וחצי מתהפך במטתו, משתנק, ממלמל. על מה הוא ממלמל? אל מי? גיל ההתבגרות הוא גיל הבקקים וההבזקים. פתאום: אני רוצה להתגיס לקרבי! אני אניח תפלין! אני יוצא לסיבוב בליקה! על איזה ליקה הוא מדבר? גיל ההתבגרות הוא גיל האיין-גיל. ללא שמחה, ללא צהלות, מעט חפשי. מאפק עד אפק, השתקפויות על פני המים. פרחי מונה, בדידות ואן גוך. אור עמום, מרצד נקודות. גיל ההתבגרות הוא כנף צפור שבורה. מישהו יוצא מביתו, מישוהו נכנס. הביטו בהם: בין הפרוודורים מהלכים נערים אבודים, סוככים עיניהם מפני בהק החפש, מאשרים למראית עין. טוב להם ביום שאחרי, רע להם ביום שאחרי. נערים יקרים, שוב טעיתם. האם אינכם יודעים שאתם לפני היום הבא, החשוף והנורא, ליל הכוכבים של הזמן?

עיקש, נמרץ, מגמגם

תל אביב רוחשת נָעָרִים. בצמתים, בְּרַמְזוּרִים, בְּמַעֲבְרֵי הַחֲצִיָּה, עַל הַמְדַרְכוֹת, בְּמַרְפְּסוֹת, עַל זוּגוֹת הָאוֹפְנִים, בְּקוֹרְקִינְטִים, בְּגִלְגְּלִיּוֹת, עַל חֲבְלֵי הַכְּבִיסָה, בְּחֻלְצוֹת, בְּגוֹפִיּוֹת, בְּגֵרְבִים הַלְּבָנִים, הַמְעֵט מְעַפְּשִׁים, בְּחֻצְרוֹת בֵּית הַסֵּפֶר, בְּשָׁעָרִים, בְּחֻנוּיּוֹת הַבְּגָדִים, הַקְּעָקוּעִים, הַתְּקֵלִיטִים, בְּשֻׁלְטֵי הַחוּצוֹת, בְּקִרְעֵי הַפְּרָסוּמוֹת. תל אביב רוחשת נָעָרִים וּבִינֵיהֶם בְּנֵי מִיכָאֵל, חוֹבֵט דְּרָכוֹ לְהַשְׁתַּיֵּךְ. תָּנוּ לוֹ כְּבוֹד. הוּא מְגַלֵּף אֶת דְּרָכוֹ מִדֵּי יוֹם. בְּאִמָּץ, בְּעֻקְשׁוֹת וּבַהֲתַמְדָּה. לְגַמְרֵי לְבָדוֹ. עַל אוֹפְנֵי, מִבֵּית בְּרַמְזוּר שֶׁל כֶּפֶר הַתְּרַבּוֹת, בֵּין בְּתֵי הַקֶּפֶה וְתַאטְרוֹן הַבֵּימָה, רְבַע לְשִׁמוּנָה בְּבִקְרָה, בְּקֻרֹב בֵּית הַסֵּפֶר, מְחַכָּה לְאוֹר הַיָּרֵק. הַבֵּיטוֹ בּוֹ, כְּמַעַט בֶּן 13. אִמִּיץ כָּל כֶּךָ, עֻקְשׁ, נִמְרָץ, מְגַמְגֵם אֶת דְּרָכוֹ. מְסַבֵּיב הַכֹּל פּוֹרַח. תל אביב, הוּא תל אביב.

ההכתבה - סיפור ממוארי

נועה מנהיים

יש לילד הכתבה. באנגלית. שמות של צבעים. רד, בלו, גרין, ילואו. הוא חושב שהוא גרוע. אבא שלו מציג תחרות: נעשה את ההכתבה יחד - הוא ואני - ונראה מי מצליח יותר. הילד סקפטי. הילד נולד סקפטי. אבל הוא מסכים. הוא מצליח לאיית נכונה בסיבוב הראשון שבע מתוך עשר. אני מצליחה שלושה.

אני דיסקלטית. יש לי גם דיסקלקוליה. ודיסגרפיה. אני סופרת עם האצבעות מתחת לשולחן. כתב היד שלי, כמו שיעידו תלמידיי וכפי שאבא שלי טען, נראה כמו קקי של ציפורים. אני לא מסוגלת לקרוא שעון מחוגים או להבחין בין ימיני לשמאלי. פעם, בצבא, כשישנתי אצל חברה במושב וניסיתי לזמן אליי בחור שהייתי מעוניינת בו, שלחתי אותו כך היישר למחסום טול כרם. זה נגמר עצוב.

הילד שמח. הוא בכיתה ד'. עוד לא הגיע לגיל שבו לומדים להצניע את שמחת הניצחון. הוא מפסידן גרוע, אבל מנצח גרוע עוד יותר. אין ניצחון מתוך יותר בגיל הזה מניצחון על המבוגרים. גם אין ניצחון מפחיד יותר.

את לקויות הלמידה שלי גילו בכיתה ד'. נכשלתי בכל ההכתבות, הברות משיעורים ופעם, כשהמורה הכריח אותי לחזור על לוח הכפל מול כל הכיתה, השתנתי על עצמי מרוב לחץ. הקראתי תשובות שלא היו שם מדפים ריקים, זכרתי את כל השאלות, קראתי יותר ומהר יותר מכל הבנות האחרות, והצלחתי לחקות מבטא שזיכה אותי בפטור מלימודי אנגלית על סעיף "שפת אם".

הילד מניח יד מנחמת על כתפי. בואי נעשה עוד פעם, הוא מציג. קודם נסתכל על המילים ואז יהיה לנו יותר קל לזכור. רד, בלו, גרין, ילואו. בסיבוב השני הוא מצליח את כל העשר. אני מצליחה שתיים. אחרות.

כשניסיתי להתקבל לתיכון היוקרתי בעיר, משאת נפשן של כל חברותיי, נאמר לי שלצערם הם לא ערוכים להכיל את הצרכים המיוחדים שלי. לא במילים האלה, כמובן. אף אחד לא אמר "להכיל" באיטיזו: "קשיים ניכרים בהתבטאות בכתב, לעומת תפקוד מילולי מצוין בעל פה. באבחון עלה שיכולתה השכלית הנה ברמה מעולה, אולם היא סובלת מליקויי למידה ספציפיים שהתמקדו בשלושה תחומים: ארגון אינפורמציה בכתב, קושי במטלות הדורשות אוטומציה ודיוק בפרטים קטנים וזכירה חזותית לקויה".

כשהילד נכנס לכיתה א' עקבתי אחריו כמו ניץ. אמרו לנו לא לנסות ללמד אותו קרוא וכתוב לפני שייכנס לבית הספר, אז לא ידעתי עדיין אם העברתי לו, יחד עם פלטפוס, תלתלים ושפתיים מלאות, גם את זה. כשהתברר מהר מאוד שלא, לא ידעתי אם אני שמחה או עצובה. אני שומעת אותו מדבר על מספרים עם אבא שלו

ופתאום הם שני זרים, תושביה של ארץ אחרת שאינני דוברת את שפתה ולעולם לא אוכל ללמוד.

דברים שמלחיצים אותי: לענות למיילים באנגלית. שאלות שאין לי עליהן תשובה: אז איך את יכולה לעשות מה שאת עושה? כמה זה שבע כפול תשע? תשובות שאני שונאת: איך ששומעים את זה. דברים שאני אוהבת: מילים. תמיד אהבתי מילים. אהבה קשה. מכאיבה. גחמנית. הן נענו לי בקריאה ולחמו בי בכתיבה. הן התמסרו לי בעברית והפנו לי עורף באנגלית. הן התלבטו מתחת לאצבעות שלי והתחמקו ממני כמו דגיגים חלקלקים, הסתובבו, התהפכו, ואז בקעו מפי סדורות וקצובות. היו שנים שניסיתי לברוח מהן. להסתדר בלעדיהן. ללמוד לספר סיפורים ללא מילים. בתמונות נעות. אבל הן ארבו לי גם שם, ובסוף חזרתי. הקפתי את עצמי בהן. שיקעתי את עצמי במילים. בספורים. בלמתי באגרופים על חומות של מילים. אילפתי אותן. הכנעתי אותן למרותי. הכרחתי אותן לומר מה שרציתי לומר.

את פשוט חייבת להתאמן, הילד אומר לי, כמו שלימדתי אותן. משננים וחוזרים ומתאמנים עד שמצליחים. אולי לא התאמנת מספיק. רוצה לנסות שוב?

אני מנסה שוב. רד, בלו, גרין. אני מסתכלת על המילה. ילואו. על האותיות שמרכיבות אותה. מנסה לחרוט אותה במוחי. אבל זה כמו לכתוב על חול. הגלים מטביעים אותה. האותיות מתפזרות כמו קצף על פני הים. אנגלית היא האויבת שלי. השער הנעול, המעיין החתום. גם מספרים. מספרים מתפזרים אפילו יותר מאותיות באנגלית. אפילו יותר מניקוד. אני זוכרת באיזה סדר עמדו הספרים על המדף לצד המיטה בבית שעזבתי לפני שלושים שנה. אני לא זוכרת את מספר הבית.

הילד זוכר את מספר תעודת הזהות שלו ואת הנייד שלי ושל אבא שלו ואיך מעלים בחזקה ועושים שבר. הוא מבין איך מספרים עובדים. הוא לא מבין למה אני לא מבינה.

קשה להבין את זה. קשה לתפוס את זה. לתפוש את זה. אי שם, בטופוגרפיה של המחשבה שלי, פעורה תהום. שקע מריאנה, ואלים מארינריס. צלקת. בקע. אשד קבוע של מספרים צונח לתוכו, נבלע בו. מפלי ויקטוריה של מילים. אני קוראת מחדר השינה, "אהוב, איך כותבים ביקוז?" אני צועקת מהסלון, "חומה, איך אמרת שמאייתים וונדרינג?" אני נכנסת למטבח, "דיר, דיר זה איי או אי איי?" יש אותיות שמאיטות אותי, תנועות שתמיד בולמות אותי, צירופים ששוכרים אותי. המחשב עוזר. הוא מאיית לי שוב ושוב, בסבלנות אדישה, את אותן מילים פשוטות ויומיומיות. רד, בלו, גרין, ילואו. אוטו קומפליט, קופי, פייסט, גוגל טרנסלייט, ספיצ' טו טקסט, ספל צ'ק, דיד יו מין?

הילד קורא על המינוטאר. בספר שלו הוא מפלצת איזמה. יש שם גם מבוכ, מסוכן וענקי. הגיבור של הסיפור הזה חצוי – אמא שלו היא בת תמותה ואבא שלו

אל. הוא גם דיסלקטי. אולי גם את חצויה? הוא שואל אותי בתקווה, ובגלל זה קשה לך? אני לא יכולה להגיד לו שאמא שלו בת תמותה. זה לא דבר שאומרים, עדיין.

כשהייתי קטנה היה תשדיר שרות שבו ילד תעה במעבה מבוך שהורכב מאותיות וסימני פיסוק. כולם חושבים שאני לא רוצה, הוא אמר. הם לא מבינים שאני לא יכול? לא רציתי להיות הילד הזה. הרגשתי כמו המינוטאור. חציי ילדה שרוצה, חציי חיה שלא יכולה. כלואה. רציתי להיות שליט המבוך. להיות דדלוס, שבנה אותו.

אני מקריאה לילד לפני השינה. בספר שלון, הדיסלקציה של הגיבור היא סוג של כוח על. גם שלי, אני רוצה להגיד לו. היא לימדה אותי לפענח צפנים, לזהות תבניות, בזכותה אני יודעת לבנות גשרים על פני תהומות, לראות את הסיפור שחבוי בין האותיות. היא מאפשרת לי לקרוא מילים בדפים ריקים. אבל אני לא אומרת שום דבר מכל אלה. למחרת הוא עושה את ההכתבה ומצליח לאיית נכונה את כל המילים. כל הכבוד! אני אומרת לו. אתה רואה? התאמנת והצלחת. גם את יכולה, הוא אומר לי. לא. אני אומרת לו. גם אם אני אתאמן הרבה, יש דברים שאני לא אוכל. ככה זה. הוא חושב על זה קצת, על האפשרות להיכשל, על האפשרות שיש גבולות ותקרות ותהומות, ואז הוא אומר, הצלחתי כי עשית איתי חזרה על המילים. אולי בזה את מצליחה? בלהחזיר לאנשים את המילים שלהם?

שירים

אודיה רוזנק

אמא שלי

ולמרות שאומרים כל מלה שהקימה
לתחיה, בהבל פיה המדיף יסמין או מלמיליאן.
כל הרהור זוטר שלה, דבש נגר מאותיות ספר תורה אשר
התלקקו בלשונותיהן החלבויות של תינוקות בטרם נשבו
ופרחו מעצמן באויר, עד לכסא הכבוד.
בכל זאת (ובנגוד מחלט לרצונכם)
אני זוכרת
אותה עירמה, כתרף ימין שעונה
אל אפרכסת הטלפון האלחוטי
החדש. תחתוני ליקרה לבנים משלשלים חוט בלוי
לא ממשמע, שנקשר ומסתבך בשער הערוה
המתלתל, העקש, השחר
שפורץ את גבולות המשלש, וכמו עשב שוטה
הוא פושט על ירכיה מכות
הצלוליטיס.

בחופש הגדול

הלכנו לים
לחוף פלמחים,
לאבא היתה צידנית עם קרחונים כחלים
מהפריזר.
נכנסנו למים ואבא החזיק אותי, חזק.
ובכל פעם שבא ועלה גל גדול הוא
הרים אותי מעל לכתפיו, גבוה מאד, כמעט
עד לשמים.
אחרי זה יצאנו והתנגבנו במגבת קוקה קולה אדמה
שקבלנו במבצע, ישבנו על כסאות פלסטיק מתקפלים
ואכלנו במבה
ואת אמא אכלו תולעים בהר המנוחות
ואני לא חשבתי עליה.

שירים

צור גואטה

דולי

1.

בְּנִקִּיק נִסְתֵּר בְּעֵתוֹן
(וְאֲנִי יֶלֶד בֶּן עֶשֶׂר)
מִבְשֶׁרֶת כִּבְשָׁה בְּמוֹתָהּ
כִּבְשָׁה וְשָׁמָּה דוּלִי
מָה לִּי וְלָהּ
מָה לָּהּ וְלִי

אֵלָּא קֶץ חֲרָדְתִּי
אֵלָּא נֶצַח אָבִי וְאִמִּי

דולי

מָה לָּהּ וְלִי
אֵלָּא אֶהְבֵּתִי.

2.

וְהִפְלֵא הִזָּה הַנּוֹרָא – אֵינְנוּ חֵלוֹם.
אֶפְשֶׁר וְאֶעֱשֶׂה לִּי כְּמוֹתֶם בְּדִיּוֹק –
אָב כְּאָבִי, אִם כְּאִמִּי, אַח וְאָחוֹת –
אֶפְשֶׁר וְאֶבְרָא לִּי בְּצֵלֶם גּוֹפִם.

וְהִפְלֵא הִזָּה אֶמֶת וְיִצִּיב – נֶצַח –
אֶפְשֶׁר וְלִבְדֵּךְ לֹא אֶהְיֶה לְעוֹלָם
אֶפְשֶׁר וְלִבְדֵּךְ לֹא אֶהְיֶה לְעוֹלָם
אֶפְשֶׁר לִישֵׁן. אֶפְשֶׁר לְנִשֵּׁם.

וְדְמוּתֶם הָאֶחָת תֵּאָחֲזוּ בְּיָדֵי
עַת תִּרְחֹק דְּמוּתֶם הָאֶחָרֶת לְעַד
וְדְמוּתֶם הָאֶחָת תֵּאָמֵר לִי: יֶלְדֵּי

לְבַד לֹא תִהְיֶה לְעוֹלָם – נֶצַח –

ובְּחֶדֶר אֶחָד בְּבֵיתִי יִשְׁמְרוּ כָּלֶם לְמִקְרָה וְ
וּבְלֶכֶת אֶחָד אוֹהֲבֵי – יִתְרַבֶּה.

3.

בְּחֶלֶף הַזְּמַן אֲנִי זָקֵן וְגוֹפִי תָּשׁוּשׁ, חוֹלָה,
וְיָדֶיהָ שֶׁל אִמִּי עוֹדֵן

חַמּוֹת, חַמּוֹת.

וְיֵשׁ לִי עוֹד תְּרִיסֵר אִמְהוֹת – יָדֵי כָּלֵן

מִנְחָמוֹת, מִנְחָמוֹת.

וְכָל יָדֵיהֶן שֶׁל כָּל אִמְהוֹתֵי

נְלַחְמוֹת, נְלַחְמוֹת

עַל חַיִּי.

הַטְּבַחִית

לֵאמֹא

זְרוּעוֹת שֶׁל תַּמְנוּן נִשְׁלַחוּ אַרְכוֹת לְאֶכְלָה
אֵךְ הִיא בְּשֵׁלָה, בְּמִטְבָּח, מְבִשֶׁלֶת.

כְּמוֹ מִתְעַלְמֶת מִן הַסִּפְנֵה שְׁאֲרָבָה לָהּ

אוֹ אוֹלֵי לֹא רָאֶתָהּ.

הִיא בְּמִטְבָּח, מְבִשֶׁלֶת.

חֶסֶן לְמַגַּע הַמְּפִלָּצֶת הִיָּה הַמִּטְבָּח.

הַסִּירִים, הַמְּחַבְתוֹת, הַכֹּל הָיוּ שְׁמוּרִים.

הַשְּׁמוּרִים, הַמְּאָפִים, הַיִּרְקוֹת

כָּלֶם הָיוּ שְׁמוּרִים, שְׁמוּרִים.

גַּם הַטְּבַחִית הִיָּתָה בְּטוֹחָהּ.

סִינְרָה כְּאֶפּוֹד מְגֵן, נְעִלֵי הַבַּיִת כְּמַגְפֵי מְלַחְמָה

מִי הַבְּשׂוּל כְּלֶכֶה רוֹתַחַת וְהַמְּצַקֶת כְּחֹרֵב בְּיָדָהּ.

הַטְּבַחִית הִיָּתָה בְּטוֹחָהּ.

זְרוּעוֹת שֶׁל תַּמְנוּן נִשְׁלַחוּ אַרְכוֹת לְאֶכְלָה

אֵךְ הִיא בְּשֵׁלָה: מִמְּלִיחָה תְּבַשִּׁיל, זוּמְמַת עוֹנָהּ.

פְּגִיעֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִכְלוּ לָהּ.

רַק הִיא הִיָּתָה שָׁם.

בְּעוֹלָם הַבָּא.

סיפור סיגל בן יאיר

אתה אמא שלי ואני לומדת לדבר
בשפה שלך ואתה מלמדת אותי ללכת
כי אתה דואגת לי כי אתה אמא שלי ואני
אומרת אחריך בה ודה ואתה מחבקת אותי
ואוהבת אותי ואני עושה
את התנועות שלך, של הפנים שלך, ואת מספר
לי ספור לפני השנה כדי שארדם
בזרועותיך מלמולים, לילות של מלמולים

שירים חגית טגפאו

יֵשׁ יָמִים

יֵשׁ יָמִים שְׁאֵת
שׁוֹכְבֵת שָׁם דּוֹמָמָת
כְּמוֹ חֲדָלֶת מְלֵהֲתָקִים
הַנְּשִׁימוֹת שֶׁלְךָ עֲצוּרוֹת
מֵהַפְּחָד לְהִבְלֵעַ
הַגּוֹף שֶׁלְךָ רַפּוּי
כְּרִיּוֹת הָעֵינַיִם שֶׁלְךָ זְזוֹת
וְאִם הֵייתִי יוֹדַעַת לְצִיר
הֵייתִי מְשֻׁרְטֶטֶת
וְתוֹלָה אוֹתְךָ
בְּסֻלּוֹן הַבַּיִת.

*

אֲבָא תְּמִיד רָעֵב
אֲבָל לֹא אוֹכֵל הַרְבֵּה
שׁוֹמֵר לְרָעֵב גְּדוֹל יוֹתֵר
הוּא מַחְבִּיא לְחֵמִים
בְּאֵרוֹן בְּגָדִים
מִתַּחַת לְמַכְפָּתָרוֹת
מְגַנֵּיב לִי מְדֵי פֶעַם
בְּיָגְלָה שְׁמִינִיּוֹת
לֵלֵא מֶלֶח וְאוֹמֵר
זֶה רַק לְךָ
תֵּאכְלֵי.

סָרַט

כְּשֶׁהֲחֲרָדוֹת
בְּאוֹת לְבַקֵּר
אֲנִי פּוֹתַחַת לְהֵן
שֶׁלְחֵן עִם פּוֹפְקוֹרֵן
וְאוֹכֵלֶת אֶתֵּן
סָרַט
בְּשַׁחַר לְבָן.

על העלגות, סואו טו ספיק ארנה קזין

לפעמים חסרות לי מילים בעברית ואני משלימה באנגלית. זה מעורר בי אי נוחות, בעיקר כשאני מדברת עם סטודנטים. אבל אני לא מצליחה להתאפק. לדוגמה: אני מציעה להם לכתוב בלי סופרלטיבים. המילים הגדולות, מכלילות, לועזיות, התארים וההפרזות – אני אומרת להם באמונה שלמה – אלה "העלוקות שמוזמות על את אגם הפרוזה; הן מוצצות את הדם של המשפטים" [כמו שכתבו באנגלית על מיני שמות-תואר ויליאם סטראנק ואי־בי וייט ב"The Elements of Style", המדריך בהא הידיעה לכתובה במיטבה].

Having said that, אני אומרת להם לפעמים, אולי תמצאו שדווקא הסופרלטיב הוא הבחירה הטובה ביותר. אולי דווקא ההפרזה היא מה שנחוץ למשפט המסוים שאתם מנסים להרכיב. כי לפעמים, כמו שאמר ג'ורג' אורוול ב"פוליטיקה והשפה האנגלית", צריך להפר את הכללים לפני שתגידו דבר מה שהוא outright ברברי.

זה לא נשמע טוב, האנגלית הזאת שצצה לי בדיבור כמו גיהוקים של הת מדוע. או שיהוקים? זה לא נראה טוב. זה מסורבל. קולוניאליסטי. אימפריאליסטי? היא יכולה אולי להסתנן אל הדיבור, האנגלית הגמישה, השמחה, הערמומית, אבל מקומה לא יכירו בכתיבה.

שפת האם של אבי הייתה אנגלית-סקוטית. שפת-האם של אמי היא אנגלית – אבל לא בדיוק: הוריה, גרמנים בני גרמנים, ברחו מברלין ללונדון חודשים אחדים לפני שפרצה המלחמה ולפני שהיא נולדה – רגע לפני הבליון; הם דיברו אנגלית שבורה בעיר הבירה המאמצת שלהם, המופגזת, כדי לא להישמע בפרהסיה בשפת האויב. כעבור תריסר שנים, בנעוריה, אמי היגרה עם הוריה מלונדון אל ישראל ואל העברית, ואימצה אותן כשלה. אבי היגר לישראל מסקוטלנד בשנות העשרים לחייו אבל אף פעם לא נטמע היטב בשפה החדשה. בילדותנו המוקדמת בבית שמענו אָחי ואני אנגלית – kiss and cuddle לפני השינה, I will tuck you in – וענינו בעברית. לא עכשיו, אבא. עוד רגע, אמא. אני רוצה לראות הוואי פייב או.

אני מחפשת את המילה "עילגת" באנגלית ולא מוצאת. היא מתורגמת ל-stammering, שזה מגמגמת, ולא בדיוק עילגת. ההפך מעילגת, אני חושבת, הוא רהוטה. באנגלית אומרים: fluent, articulate, eloquent. אני לא רהוטה ולא ארטיקולט, לא בעברית ולא באנגלית. לדוגמה: באנגלית אני תמיד משתהה לרגע לפני שאני בוחרת ב-preposition המתאים. אני חלשה במילות יחס. עכשיו אני יושבת וכותבת בפינת העבודה שבחדר השינה. At my room? In my room? At my desk? By my desk? שוב ושוב אני מהססת.

החדשות הטובות הן שאפשר לבדוק את כל הסוגיות האלה בזמן הכתיבה. מה שאי אפשר לעשות בזמן הדיבור. אולי משום כך אני שתקנית חברתית – מתקשה בסמול טוק, נבוכה בשיחות חולין. מסמיקה. מרגישה לעיתים קרובות אוזלת יד, אוזלת לשון. מרחק רב נפער בין המחשבה בראש, בנפש, לבין ביטוייה על פה. בעיני עצמי העילגות שלי נדמית כטיפשות. אולי משום כך אני אישה כותבת. "מה שאני כותבת הוא חכם ממני", כתבה פעם סוזן סונטג ואני מבינה אותה לפני ולפנים. מה שאני כותבת אפשר לבדוק, לערוך, לשכתב, לבדוק, לשנות, לכתוב שוב – לפני שהזולת קוראת.

שנים רבות חשבתי שאני כבדת פה ולשון בגלל החינוך הדור-לשוני. אין לי שפת אם מובהקת אחת אלא שתיים. אבל לא שתיים שלמות; במקום שפע, נוצר מחסור. אחר כך הבנתי שהאשמה בי – האחים שלי נשמעים לי דווקא רהוטים, בהירים, חכמים בשתי השפות; זו אני שהתעצלתי ולא צללתי אל המקורות הנובעים של כל שפה. אבל הנה, אני קוראת עכשיו על עילגות ולומדת מהמילון החדש, סואו טו ספיק, של אבן שושן, על המושג "לשון עילגים", שמשמעו "ז'רגון, לשון שהיא בליל של לשונות וניבים שונים". אני גם לומדת שהמילה עלג היא היפוך אותיות מן "לעג". המבוכה הזאת, הלעג המופנם הזה – אני מכירה אותו בפה, בשפה, בלשון, בגוף.

לפעמים אני מקנאה בבת זוגי, ששפת אמה הוא עברית, אבל היא מדברת אנגלית שוטפת, משחקית, אקדמית או דיבורית, גבוהה ונמוכה, לפי הצורך – היא רכשה אותה בשנות ילדות רבות בארצות הברית. היא גם שרה יפה ויש לה שמיעה אבסולוטית במוזיקה. אני זייפנית מוזיקלית מדופלמת. יכול להיות שזה חלק מהסיפור? אני לא מצליחה כמעט לגמור משפט באנגלית בלי היסוס, בלי לחפש את המילה החסרה.

לעיתים אקנא גם בדוברות העברית רבת הרבדים והשכבות, שאיני נמנית עימן. אני, למשל, לא מסוגלת לכתוב פסקה בעברית כמו זו שיצרה רוני מזל בחיבורה "מלחמת הלשונות" (גרנטה 5, שפות זרות):

"...זו שאלה של עיצורים קוליים בכיתה יו"ד בשיעור לשון המורה אמרה שיש עיצורים שהם זהים מבחינת החיתוך אבל שונים כי חציים קוליים וחציים השני אֶ-קוליים, כמו למשל בִּי"ת קוֹלִי ופֿ"א אֶ-קוֹלִי, או בִּי"ת ופֿ"א, או גִּימ"ל ופֿ"ף, או דָּל"ת וף"ו או זִי"ן וסָמ"ך. כשגדלתי למדתי שבאנגלית אומרים לְזַבֵּין ובעברית אומרים לְסַבֵּית, אבל בתיכון אף לא אחד סיפר לי שזו הסיבה שבשלה אין לי קול, כי הִזִּין בעברית שמור למי שְמַכָּה בי ואילו הִסָּמ"ך שמורה למושא המכָּה כמו שאומרים סֶסְסֶסְעֶמְק לְסֶסְסֶסְבִּית זוֹתִי צָכָה זֵין גם כשאני דווקא לא צריכה אז למדתי..."

אבל כשאני לא מקנאה אני יודעת שהעילגות הולמת את המבוכה שלי, את מצבי הקיומי, היא ה־self consciousness שלי, שאי אפשר לתרגם אותה ל"מודעות עצמית", כי זה משהו אחר, שרק הכתיבה היא בשבילו מזור, היא בשבילי relief.

שירים¹

ריטה קוגן

שפתיים

אני רוצה לתקן את השפתיים שלי, דוקטור.
להזריק חמצה היאלורונית בשפתיים שלי, דוקטור.
חצי בשפה העליונה, עברית.
וחצי בשפה התחתונה, רוסית.
שיהיו מבלטות ומתוחות ודשנות ומשרכבות
במדה שנה, במדה שובה
את הלב, את העין את האזן.
פעם בקרתי במרפאה מפקפקת, דוקטור,
מרפאה מפקפקת של התאמת איברים,
מרפאה מלכלכת וחשוכה.
היה שם דוקטור אחר, ספק אם היה דוקטור.
הוא זה שחבל בשפתי, הזריק בהן רעל,
נפח אותן נגד כל המדות הטובות,
שחרר אותי לעולם בשפה עליונה מפלצתית,
עברית נפוחה עד כדי התפוצצות,
ואלו את המתחונה גלח והעלים.
נותר ממנה פסדק, לא שפה,
גזיר בשר חזר.

¹ מתוך הספר "מחלת יבשה" שעתידי לראות אור ב-2022

לידֵיה קאזאן

הפּעֵלִים
"לְהַעֲלֹב",
"לְהַעֲלִיב",
"לְהַתְרִיס (נְגַד)",
"לְהַתְבַצֵּר",
הפּכּוּ שְׁלָה וְהַתְפַצֵּלוּ.

עַתָּה הַמְפַצֵּלִים שְׁלָה
כְּרוּכִים אֱלֹה בְּאֵלֶה וּבָה –
שְׁבֻלֹלִי טוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵי קְנָאִים,
פְּקֻעוֹת שִׁבְאַרִי עַל שְׁדֵי כְּנוּעִים.

אוֹי, מָה יַעֲלֶה בְּגוֹרְלָה שֶׁל זֹו,
הַעֲלוּבָה?
יְקוֹנְנֵנו חֲבֵרִיָּה בְּפֶתַח בֵּית הַחוֹלִים.
הִיא לֹא יוֹדַעַת
לְשַׁמֵּט עֵין,
לְהַשִּׁיב לֵב.

אֲכַל הִיא יוֹדַעַת
אֵיךְ לְהַצִּיג
אֶת רֹךְ הַבָּשָׂר הַשְּׂבִיר.

בְּשִׁבְחַ הַשְּׂבוּשׁ

הֵן עֲבָרִית שְׁפָה קִשָּׁה.
זֹו שְׁלִי – מְשֻׁבָּשָׁה.
אֲךְ אֲנִי לֹא מִתְבַּיֶּשֶׁת –
גַּם אֲנִי קִצַּת מְשֻׁבָּשֶׁת.

אלה לא תפוחים עמרי חורש

הלשון הייתה מסוכנת. מותכת. לכה יצרית. שנות ההתבגרות הטעינוה באנרגיות. הורמוני גדילה וגדלָת, נהירה נפשית אל השממה שעמדה להתמלא. לשון עודפת צמחה. לא מפוצלת כלשון נחש. אלא לשון נפרדת. בתחילה גירדה את המיתרים ואת שיפולי הגרון. ואז יצאה והגיחה עד לחך העליון. מגרדת ומגרדת קשקשי עור ילדיים.

יש כאלה, שצומחת להם לשון נוספת. לא מעטים, יש כאלה הרבה. ויש כאלה שהם עצמם עודפים על הלשון. לי צמחה לשון ושפה נוספת בגיל אחת-עשרה. אהבתי ילד. אך לא ידעתי לומר אהבתי ילד. ידעתי את יופיו, את עיניו, ידעתי שאין לדעת אותו. היו לי ידיים גדולות ללוש את הלשון. לשתי ולשתי בחדרי בחושך. לשתי עד שצמחו בה נגיפי שמרים. והיא תפחה והייתה כמו גידול. הרגשתי אותה מבצבצת בלילה, תופחת ונופחת ועולה. שמעתי את שמרי הבירה מתפצצים בה בכיישנות.

התהלכתי בחצר בית הספר. ניגשתי לעמוד. רציתי להקיא את הלשון התפוחה הזו. לאבד אותה. רציתי להשמידה. רציתי לקלקל קצת את הילד הטוב שבי בכך שאקיא אותה ואגיש אותה למורה. המורה שלא ידעה שצומחת בי לשון נוספת. הנה, רציתי לומר. הנה לשון. עשי בה משהו. את מבוגרת.

היו סביבנו הפרחים הכתומים של העץ ההוא ששכחתי את שמו, שפירותיו כמו בלוטים ירוקים ומהם מגיח פרח כתום וצר. נהגנו לתפוס דבורים בתוכם. חיכינו שתיכנס החרקת לעלי הכותרת הצפופים, ואז כלאנו אותה. השתעשענו עימה קצת ושחררנו. ילדים טובים לא הורגים דבורים. ילדים טובים לא עוקצים דבורים.

בטיול בית הספר השתדלתי לא לשבת ליד הילד שאהבתי. לא ידעתי איך לשבת לידו בלי להקיא את הלשון. חילקו שקיות הקאה. הדרך הפתלתלה בירידות לים המלח והסיבובים המבלבלים את האוזן התיכונה סנטו בכלום. כל האוזניים היו כרויות. פיתולים הם גם בנפש, וילדים שהם כמעט בני תשחורת, אוזנם כרויה. חוסר שיווי משקל דק, והעולם מתהפך בהם ומייד הם הופכים ילדי נקם. ועל כן ישבתי ושקית על ברכיי, מוכן לכל אפשרות של הגעה של הילד שאהבתי. לא ידעתי מה עושים בלשון שכזו אחרי שמקיאים אותה. אולי סוגרים חזק את השקית, קשר ועוד קשר, מסכים מבט, מתעלמים וממשיכים הלאה. אולי ממציאים שקר שזו אינה לשון. זו זיקית שתפסנו בדרך והיא מתפתלת בתוך השקית ושורטת בשתי אצבעותיה את העמדת הפנים.

כשכל הבנים הלכו להשתין אני הרטבתי את הגרון בבקבוק מים מינרליים. הרטבתי את השמרים הפועמים שבגרון. באותה הלגימה העצמתי וגם ריסנתי את הלשון שבגרון. מים התפיחו את השמרים התוססים. מים גם ציננו את הלהט. אבל אז הייתי צריך להשתין יותר. אבל חיכיתי שכולם יתרוקנו. כי לא רציתי ליד הבנים. וירדתי מהאוטובוס אחרי שהנהג עצר במיוחד. כל האוטובוס הסתכל עליי ובגבי מהחלונות, משתין זרם של לחץ, זרם מקוטע כמו בעל ערמונית מוגדלת. חשבתי על ג'ינג'י הכלב שלי בבית. חשבתי איך אני מטייל אתו בבוקר, איך הוא משתין ליד העץ, חשבתי איך העץ מקבל בברכה את המים הצהובים של ג'ינג'. רק אז יכולתי להרפות ולשחרר את סוגרי השופכה ומעט שתן יצא. כשעליתי בחזרה לאוטובוס הילד שאהבתי היה עסוק במשחק וידיאו.

לא ידעתי לומר "אני אוהב אותך". אני אוהב אותך אומרים לכלב, לחתול, לאבא לפעמים. או לאח קטן. לא ידעתי מה זה לומר אני אוהב אותך – לא לארנב שלי ולא לאח הקטן, אלא לילד אחר שעניו שורפות. רציתי לומר לו אני אוהב אותך. מאוד אוהב. אך לא ידעתי מה זה אומר.

פעם אהובי הילדי בא אליי והביט בי בעיני השרפות שלו. הרגשתי את הלשון פועמת בקרבי, בגרוני, בלשון הרגילה שלי אפילו. וזה היה מצב מסוכן, כי בלבול בלשוניות עלול לחנוק. הקדמת קנה לוושט, רק יותר גרוע. השפלתי מבט ולא אמרתי דבר. שתי הלשוניות שלי נאבקו זו בזו כשני נחשים. זו רצתה לפרוץ וזו רצתה לרסן. זו רצתה הכרה וזו רצתה את בכורתה בחזרה. בסוף אמרתי, "אני אוהב תפוחים".

לא ידעתי לומר כל מיני דברים. דברים משונים נזלו ממני. הנזלת הלבנה למטה הייתה חדשה ולא רציתי בה. לא רציתי כי היא רצתה אותי, את הילד שאהבתי, אבל לא רק אותי. זה דבר אחד לאהוב ילד. אבל זה דבר אחר לרצות את מי שאתה לא בהכרח אוהב, אבל מתאוה אליו. בנים אחרים. את כולם, פחות או יותר. הייתי מתבונן בחריצים ובבליטות ובקימורים. התפללתי בבוקר שההוא ילבש היום את הטרינינג ההוא שמבליט. צהלתי בי כשההוא הסתפר סוף סוף כמו שרציתי ונפטר מהשיער הארוך. למדתי לאכול בנים דרך העיניים במבט מזוגג, מת, חסר פניות. רציתי לקרוא להכול בשם. רציתי למצוא מילה לרגע הזה שבו בן מתמתח וחושף את שיפולי בטנו ואת השיער השחור הצפוף שרק בשנה שעברה לא היה שם. מי שיכול לתת שם לסימני הגיל שמופיעים יש מאין, מההורמונים, יפצח את השפה הבראשיתית.

כל חללי הגוף שבי גדלו ונהיו מצופי מתכת רקועה. החללים החזירו את השפה שגדלה בי, כמטבע בכד ריק. לחש או צעקה היו כאחד. לא יכולתי להוציאם לאוויר ואסור היה לאף אחד לדעת את הלשון הנוספת הזו שצמחה בי. הצרה היא שכאשר צועקים מבפנים ההד המוחזר משוכפל ומכלה את כל הכוחות. וכך עייפתי מהר. רציתי לישון ורק לישון. בחלום אין כפל לשונות מותרים ואסורים.

לעיתים חלמתי עליו. אך אף פעם לא בדרך גסה, לא בדרך פוצעת. פחדתי לזהם את עיני האש שלו עם התאוות שלי. חלמתי למשל שאני מספר אותו במכונה. הוא ישוב על כיסא נמוך, מגבת לכתפיו. ככל שרציתי וניסיתי להביט בגופו שמעבר למגבת, לא יכולתי. היא כיסתה, כמו אשליה אופטית, כל כיוון ממנו מביטים. לובן המגבת ואניצי השיער שנשרו מראשו כיסו את זרועותיו החומות ואת לובן המגבת. בפעם אחרת חלמתי כיצד אני מלמדו לטפל בסוס מרוץ לבן ושנינו ליטפנו את צווארו ופניו המוארכים.

תבניות מילים חדשות רדפו אותי. ריקות הן רדפו אותי מחדר הילדים בבית ההורים לרכב בהסעה לבית הספר בבוקר, לכיתה, לטיולים השנתיים. כמו מערכות שיניים ריקות הן ביקשו לנגוס בי אבל לא היה להן איך. הן רצו להתמלא. ואני, שכבר הבנתי שהסכנה טמונה בלשון הלא נכונה, הרעה, הסונטת, שתתנחל בהן וכך יישאר לעולם, שמרתי לא לגעת בהן. היו מילים שהתאימו להן כמו מערכת שיניים של מפתח לצילינדר. למשל, אוכל בתחת. ידעתי שיש תבנית בתוכי שרק מחכה להתמלא בה. זה היה או להיכנע, לקבל את המילה לתבנית שבי או למלאה במילה שלי. אז הרחבתי אותה קצת ויצקתי אליה "אוכל בתחת יא קנאים" וכך היא הייתה שלי.

מצאתי את הפורקן שלי בשירים. הספרות הייתה מרוחקת מדי. מצחיק שהילד ההוא נהיה אדם כותב בסופו של דבר. לא ידעתי לכתוב דבר וחצי דבר. אבל המוזיקה היא תמיד מרומזת, אמביוולנטית. דווקא כריכות הספרים הן שומרות סוד שמתפרע ביניהן. אי אפשר להסתיר בכתיבה. לכן לא העזתי. אבל המוזיקה משכה בליבי חוטים נסתרים של הערצה להרמוניה. הרמוניה שדימיתי לעיניו השורפות. לא את הכול הבנתי באנגלית של ילד בכיתה ח'. שורות שבורות הפכו לשלמות בעזרת המצאות של רגע. את כל השירים הכואבים והשורטים כופפתי לכאבי שלי. התפלשתי בכאב של המבצע והפכתיו לשלי. הצרחות של הרוק היו לצרחות שלי אל אהובי. מיתרי הגיטריסטים למיתרי הכיסופים אליו. רציתי לגעת בו כמו שגיטריסט לוחץ ומלטף את המיתרים על תיבות צוואר הגיטרה.

כל זאת כדי לומר שלא הייתה לי דרך לומר דבר. רק לי ולעצמי. הלשון התפוחה שלא סורסה הלכה ותפסה בי מקום ושורשיה השחורים עוד מדברים בי גם היום. לפעמים כשאני רואה גבר יפה למשל, אני קודם אומר לי לעצמי בלשון ההיא "אתה תפוח יפה". או שלפעמים אשיר לו שיר בלב, שורה משיר, שורה שהיא שלי כי שיניתי את מילותיה כך שיתאימו לעולמי, כמו אז. הלשון העודפת דוברת בי קודם, כמו הד. כמו פרי רקוב בערמה, הלשון ההיא הכתימה את לשון הלידה שלי וצפדה בה כתמי רקב. היא הוציאה מכלל שימוש מבנים ותבניות. היא שיבשה את מהלכיה לנצח. לשון שכזו, שמדברת מפחד וצומחת מכורח שאין לו שיעור, לא יכולה להיות הרמונית. היא תמיד משתלטת בפחדיה. תמיד מגמגמת תמיד מחשיכה את האומץ בפחדים הישנים.

דברים שלא אמרתי, לא בלשון זו ולא בלשון זו:

אני אוהב אותך

אתה יפה

אני רוצה

אלה לא תפוחים

אהבתי אותך אז

אני לא יודע

אני חלש

עזרה

משהו אחר בי

מישהו שומע אותי

שׂרפּוֹת עֵינֶיךָ.

שירים ענבל קליינר

פריחת אמיתות

על הכביש הישן
בין אבי לאמי אני עדין נעה
וקדי ריקות.
היום קולף עצמו מעצמו

אמיתות פורחות בצד הדרך
שמשיות תחרים דקות עוטות
לכן, לבי נכמר. אני מודה
על נסיון התם והקצר
לסבך בעד עיני.

סוקרטס היקר, אני רוצה לומר,
מי שרקח בסוף את כוס התרעלה, הבחין
בין רוש עקד לאמיטה גדולה.
אבל אני, גם בין אמיתות בצד הדרך
לא אדע דבר.
ראשי עקוד אל הצללים המחוררים
ההולכים ומתארכים

גם כשאני לא מבקרת

רפאל רפאל, יהודי מאמין, שכנו לחדר
של אבי, נותן בידו מדי יום מטבע
ומבקש אותו בחזרה.
אבי משיב לו את המטבע ומחפש שוב
ושוב את המלה ההיא, שמצילה ממנות.

את כל מטבעות לבי אשים בידך, רפאל
עד שתמצא המלה הנאלמת.
אולי טעות היא בידך, רפאל:
לא ממנות מבקש אבי להנצל.

צפירה ערן בר-גיל

ובבוקר הטילה השמש שחדרה דרך מלבניו הקטנים של התריס שלא גולגל עד סופו פסיפס של אור בגון החול על הקיר המערבי של חדרה, ואבק הזהב שנכלא בקרניים החדות הזדהר והסתלסל כעשן הסיגריה שפלט אמש אבא של רוני מפיו המתכתי, ששיני כסף הצטללו מתוכו כל אימת שפתח אותו ושיגר טבעת חלבית שהלכה והתפזרה בחלל המטבח בו נעה כחתול חרישי, ברגליים יחפות ושיער אנגורה עשיר, ממלאת את הקומקום החשמלי, מעמידה שני ספלים כהים על השולחן הקטן עליו מוטלת אלומת אור עגולה וגדולה כגלובוס התלוי בחדרה, וידיו המכוערות של אבא של רוני נשלחות אל מעגל האור כמו יד המושטת אל אש, ומוצאות את ידיה שעוד מחזיקות באוזני הספלים הכהים, ואוחזות את פרקיה השקופים כנייר עטיפה של סנדוויצ'ים, וקולו, שמשום מה תמיד עורר אצלה את הצורך לאחוז בעץ, מילא את המטבח ודהר אל הסלון והמקלחת והשירותים וחדר השינה, וביקש לשתות משהו אחר, אולי חריף, אם יש בבית, וידיו הרפו מפרקיה ששתי טבעות הסתמנו סביבם כצמידי ארגמן, והיא אמרה לעצמה שלו הייתה לה סיבה הייתה נמלטת מכאן, לתמיד, נבלעת בחשכה העמוקה שבחוף, נספגת באפלה כנביחות הכלבים הרחוקות שעלו מראשה, אבל היא לא ברחה, אלא הלכה לסלון, ופתחה את דלת הזכוכית של ארון המשקאות, ולרגע התבוננה בבקבוקים שאותיות צבעוניות הסתלסלו על תוויותיהם, ואצבעות ידה הימנית טבעו בשפעת שערה, וטבעת השנהב שעלתה מתוכו נראתה כמפרש הצף בתוך ים שחור.

ובבוקר הרדיו עוד דלק, ועיניה הכחילו תחת שמורותיה, ופסיפס השמש זחל על הקיר ונשפך אל הרצפה במלבנים מעוותים של אור, ושירי האבל הנוגים ליטפו את מצחה כמו חול נודד, וכף רגלה השמאלית, שהציצה מתחת שמיכת הפוך הכבדה, הצטננה כלהב סכין בתוך דלי מים. והיא ערה אבל חולמת, שומעת לא שומעת איך דועכת השירה המעורפלת מהרדיו, ושקט פתאומי מתפשט בחדר כמו גז, ומתוכו, רחוקה ומסתחררת, עולה צרחה גבוהה, ומתגברת, ומעמיקה כמו אבן השוקעת אל לב ים, והיא עוצרת את נשימתה, יודעת שמשוהו אינו כשורה, ופותחת את עיניה כשני החלונות הראשונים שנפקחו בתיבתו של נוח, אחרי המבול, כשכלו המים והתיבה התנוודדה לה מעל העולם הטבוע, ופתאום היא מבינה, הקול העמום מתפענח בראשה, והיא צלולה, עין שהוסר מעליה קטרקט, שמי הטלית שאחרי הסערה, ולפני שהבינה איך קרה הדבר היא כבר עומדת בפניה לחלון, כשמלבני השמש רותחים על ירכיה הצרים, על בטנה הילדותית, על שדיה הכבדים, על ערוותה האידיוטית, ומתוך גופה עולה בחילה, ופיה נמלא בטעם משונה, כמו מלח מעורבב בסוכר. ובבוקר עלתה הצפירה, רצחנית כאלף שופרות, והיא משגיחה במערומיה, ועיניה מתנפלות על המצעים, חופרות בסדין, מחפשות

את הכתם המופשט, כאותו כתם שפעם אחת הציבה מולה אישה עם שיער חלוד, וביקשה אותה לספר מה היא רואה, אבל היא לא ראתה דבר, והאישה רשמה דבר מה במחברתה ובלי להביט בה אמרה בקול הארס שלה, הרי משהו את בטח רואה, והיא הביטה בכתם שדמה לגולם מסועף, וראתה איך משהו זו בו, משהו נושם, אבל התביישה לומר, אני רואה פרפר, ורק שתקה, והאישה רשמה, והיא חשה איך עולה הגועל מקרבה, ועיניה המשיכו לטרוף בסדין, וגופה הפך נציב מלח, פסל אישה שמחפשת את אימתה הבווערת על המצעים, והצפירה החרישה את מכת האגרטל שהתנפץ בכטנה כשהבינה, בכת אחת, את שני הדברים שכבר היו ברורים וחלקים כפני מת – הסדין נקי מכתם והיום יום השואה.

ובבוקר זהרו שלושת הברושים הצחיחים תחת שמי אפריל המטושטשים, ובדשא, במקום בו דרכו רגליה היחפות, נראו מעין מערבולות מסוכסכות, והצפירה זעקה מעל הרעפים האדומים, אופפת את החצר האחורית, מרעידה את משוכת שיחי ההדס המפרידים בין הבית שלה לבין הבית של רוני, חומה ריחנית וירוקה, שאבא של רוני גזם אמש במספריים ענקיים, ולשונו המשתרבת לחוצה בתוך פיו כמוצץ, וזיעתו נובעת ממצחו כמעין, והיא מביטה בו מחלון חדרה, רואה איך הוא מניח את המספריים על שולחן הפלסטיק במרפסת, מנגב את מצחו ביד חלקה שוורידים כחולים מתהוללים בה, ואז פושק את רגליו לפנים, מכניס את ידו אל תחתוניו, ובבת אחת חשה איך היא מתרוקנת מאוויר זורם חשמל מהלך על גבה כטור נמלים. רגע אחר כך זרם הדבש בעורקיה, והעיוורון כיסה על הפחד האצור בה, והתשוקה, שעד כה לא הצטיירה אפילו בחלומותיה, מילאה את המילה תשוקה, והיא יצאה אל הגינה, וניגשה אל משוכת ההדס הקצוצה, כשבשמיים נדקר כדור דם, ונשמת הערב העולה מהים חפפה את ראשה, וחולצת הטריקו הקצרה שלה נצמדה אל שדיה שתמיד הייתה מסתירה בחיבוק מתגונן, ורק במקלחת, מול המראה, כשהתירה את חזייתה, הייתה מתבוננת בהם ומקללת את עצמה, ואבא של רוני הוציא את ידו ממכנסיו, ונופף לעברה, ובקול שלא מעיד על דבר מהמתחולל בה, שאלה אם רוני בבית, ואבא של רוני אמר שלא, רוני נסעה לסבתה, בעיר, והעורב הסקרן שהתנדנד בקצה הברוש נבלע בשמי הערב.

ובבוקר התנשמה הצפירה, גלים גלים של דוכי, וגופה נתחלחל, עיניה הבוטשות בסדינים התערפלו, ואגרופיה הקמוצים הלבינו ממאמץ, והבושה הכפולה שלה, הכתם החסר ויום השואה ששכחה, געשה בקרבה. היא ידעה בכל רמ"ח אבריה, ברגע הזה חדל העולם להסתובב, ועצמה את עיניה, וזיקית אדומה צמחה בין רגליה, ותעוזה-הפלדה שסיממה אותה אמש הייתה למגמה לוהטת, כמו צחוק של אבא של רוני שהתגלגל מהמטבח, תביאי מה שאת מוצאת, זה לא משנה מה, והיא אחזה בצוואר אחד הבקבוקים, ריחפה אל המטבח, ובלי להביט בו מילאה את הספל הכהה, וריח של שועל עלה באפה.

ובבוקר הזה, בצפירה המשתקת, היא זוכרת את הדברים שאמרה לה המכשפה הכתומה, אניטה, בובת הסמרטוטים שגרה מול תחנת האוטובוס בכניסה למושב.

את ילדה מסוכנת, אמרה לה אניטה, והיא העזה והתבוננה בה, מוטלת על כיסא הנדנדה החורקני שלה, כתם מטושטש מתוכו ניבטות עיניים עצובות של תן, ונמלטה לביתה, מתנשפת כתנשמת, ונשבעה לעצמה לא להביט במראָה לעולם. אבל אבא של רוני אמר לה שהיא ילדה משגעת, והיא צחקה ואמרה שהיא כבר לא ילדה, והעבירה את אצבעותיה בין חוליות שרשרת הזהב שענדה, והאור שרף את התליון שנושא את שמה. ומתי חוזרים ההורים, הוא שאל, וקרב את הספל הכהה אל שפתיו הפשוקות, ולגם לגימה קמצינית, ושאף שאיפה קולנית, והיא אמרה, אני רוצה גם, והוא שאל, גם מה, והיא אמרה, לשותות את הסירחון הזה שלך. איך את מדברת, הוא צחק, והיא שתקה, והוא שאל, מותר לך, והיא אמרה, אני לא שואלת אף אחד.

ובבוקר, הצפירה מתגברת כסופה, מלבני האור מקועקעים על בטנה, והפחד, פחדו של עכבר שדה המוכנס לאקווריום של נחש, משתולל בעיניה כשהיא רואה את תמונות השואה האחידות מזדקרות מול פניה, אותן התמונות שראתה ביד ושם, למרות שביקשה לא להשתתף בביקור, ואמא אמרה שהיא צריכה, היא צריכה ללמוד להתגבר, וגם רוני הולכת, ואולי כדאי שהיא תדבר איתה, אבל היא לא רצתה שאף אחד ידע, וחוזן מזה לרוני אין שום קשר לשואה, אף אחד לא מת לה שם, במקום שהוא שאמה כינתה "הגיהינום בהתגלמותו", המקום בו המוות בא לקחת אנשים ברכבות, ושלג של אפר יורד מן השמיים, והאלוהים ניהם כי עשה את האדם בארץ, ואבא של רוני לא חושש מהשואה, והצפירה חדה, נתקעת בצלעותיה כדורבנות, וידיה הולכות אל פניו השטוחים, והרדיו משמיע שירים נוגים, ובליבה פנימה היא שרה את המילים, ומרגינה ניתכת בין רגליה, וריח חריף של שרף אורנים ממלא את אפה.

ובבוקר המותר היה לאסור והאסור היה למותר, והצפירה השתעלה, ונאנחה, ואפרייל האכזר כשכש בזנבו, והריח צרח בגינה, ולכאב אין גבול ומידה. והצפירה נחנקה, והיא חשה איך ניתכות שלוש נקודות החן סביב טבורה, ושירת ילדותה נשטפה, ובבת אחת היא משתינה, ואז שקט. מוות. ואף אחד לא יודע שלושים ושבע שנה.

רעד ראשוני שולמית לרון

אמי-

אחרי מותה

השתיקה שלה

(קרוליין גורליי, מתוך "הפוגה בטרם חושך", הוצאת "ירח חסר")

my mother-

after her death

her silence

(Haiku by Caroline Gourlay, "Lull Before Dark", Brooks Books)

יש האומרים שככל שאנו מתבגרים אנו דומים להורינו. אני רואה פרגמנטים שונים של אמי בי ונושאת בתוכי את אהבתה. אני רואה את הדמיון בינינו וגם את השוני. אוסף של פרטים וחלקיקים הטווים תמונת קולאז' של שתי נשים: שיקול דעתה/הכעס המתפרץ שלי; האיפוק שלה/הבכי שלי; הערנות והחיוניות שלה/המופנמות והחולמנות שלי; היא חדה כתער, מעבירה את המסר לאחר בבחירות ובריהטות/אני מתרגשת מתפוצצת; היא והשתיקה/אני ואי-השתיקה; היא ואחותה והקשר המיוחד ביניהן/אני ושני אחיי, האחד הרחיק לאמריקה והשני קרוב אליי.

אמי נהגה לשבת בכורסה בסלון כשידיה שלובות בצורה מיוחדת. יד ימין אוחזת בחוזקה ביד שמאל.

כשהתרגשה הגבירה את האחיזה. לחצה בחוזקה את כף יד ימין, הידקה אותה בכוח אל כף יד שמאל, עד שמפרקי האצבעות הלבינו מעוצמת האחיזה.

כאשר עבדה במטבח, אוחזת בסכין, לפעמים חתכה את אחת מאצבעותיה, ומייד לקחה את המגבת עטפה את ידה לספוג את זרימת הדם ואמרה "כלום לא קרה." אני כנראה הפנמתי את הדברים ולא ייחסתי חשיבות רבה לכך; היא רק חתכה את האצבע. גם אני נוהגת כך כאשר אני חותכת את האצבע. לא עושה עניין.

מעולם לא דיברנו על ידיה הרועדות, התעלמו, הדחקנו. כך קרה שאף פעם לא חקרתי מדוע הסתירה אמי את הרעד. אני תוהה: האם לא רצתה להיראות בחולשתה בעיני ילדיה? או אולי הייתה זו דרכה להתמודד על ידי הדחקה? זה היה דור אחר וימים אחרים.

אני נזכרת באמי ובידיה המהודקות, הנמעכות אחת אל השנייה, כאשר ידיי החלו לרעוד באותה צורה. מה שכמובן הטריד אותי מאוד. זה קרה לפני כמה שנים.

תחילה יד שמאל החלה לרעוד רעידות עדינות, ואחר כך גם יד ימין. עם הזמן הלכו הרעידות וגברו. ניסיתי להסתיר את ידי הרועדות כפי שאמי עשתה כל השנים.

אמי, שכל כך חששה ממחלות, שבשבילה להיות חולה היה כמעט גזר דין מוות, אשר התעלמה ככל יכולתה לא רק ממחלותיה שלה, אלא גם מאלה שלי, העבירה לי בסופו של דבר את אותה מחלה בתורשה. זוהי תסמונת נוירולוגית המכונה דעד ראשוני, הגורמת לרעידה בלתי רצונית וקצבית, בדרך כלל של הידיים, אך יכולה להופיע כמעט בכל איבר בגוף, כמו הראש, הצוואר ומיתרי הקול. הרעד גובר תוך כדי ביצוע מטלות פשוטות, כמו אחיזת כוס, כתיבה או נשיאת שקיות מלאות במצרכים מהסופר. ההפרעה לא מסוכנת, אך צפוי שהרעד יחמיר עם הזמן.

בליל שישי אחד, בארוחת ערב אצל חברים, שוחחנו על הקורונה, החיסונים ומחלות בכלל, ותוך כדי שיחה, אמר לי גדי, חברי הקרוב, "אני זוכר את מרים ואת הרעידות בידיה." נדהמת: "שמת לב לרעידות של אמי?!" "בוודאי," ענה מייד. ביני לביני עלתה המחשבה: האם אמי חשבה שהצליחה באמת להסתיר את מחלתה? ומה הייתה עונה אילו נשאלה שאלה ישירה: "מרים, למה הידיים שלך רועדות?" ואני?

אם שואלים אותי אני עונה בפשטות: הידיים שלי רועדות.

לפעמים, לאחר המקלחת, אני עומדת עירומה מול המראה, מתבוננת בגופי ומוצאת בו יותר ויותר קווי דמיון לאמי. מולי עומדת אישה מוכרת, זו אני. שדיי כבר לא זקופים כפי שהיו, הכתפיים והאגן רחבים, הירכיים עבות ומותנני צרות כשל אמי. אבי נהג לספר שבצעירותה, יכול היה להקיף את מותניה בשתי כפות ידיו. אני מתבוננת בבטני שהתמלאה. עיניי מרפרפות על גופי, ורידים כחולים משתקפים מבעד לעור הבהיר והעדין הדומה לעורה של אמי. בשונה ממנה, עשרות שומות שמש חומות, גדולות כקטנות, פזורות על פני גופי, צצות ומתרבות כפטריות לאחר הגשם בכל חלקיי משנה לשנה.

זורית

רון בן־טובים

היא הלכה מספיק לאורך הדרך כדי לדעת, או לחשוד, שהיא כבר לא יודעת לאן היא הולכת. היא לא הרגישה את הפחד של ללכת לאיבוד, חוסר אונים, זיעה על הגב, נשימות שטוחות. היא לא הלכה לאיבוד, זה לא היה העניין, היא לא ידעה לאן היא הולכת. הקופסה הלכה איתה, כלומר, לא הלכה אלא הייתה איתה, בתוכה הראש הערוף, העיניים דחוסות באדמה. בתוך הקופסה החשוכה, תולעת מתפתלת ואדומה, רטובה, חודרת את מעטה האדמה שנדחס אל תוך אחד מחללי העין, הקצה הלח נעלם כמו נשיקה.

ובתוך רגבי האדמה מגלה הרכיכה את גבולות עולמה – תקרה מקומרת, רצפה משוננת, מרחב הדים. החומר הלח נרקב והתאדה, אך מערכת היחסים, המתח, היחס, שבין התקרה לעיניים לרצפה נותרה וההד בתווך עובר כעת דרך המתפתלת המבריקה. רוח קרירה, מגע יד רכה, עטופה בביטחון רפוי בתוך כף יד מחוספסת. הליכה, עלים נעים ברוח. לפתע היד הרכה ניתקת, ורגליים קצרות רצות קדימה, מדלגות מעל לשורשי העצים שנשלחים כמו תמנונים. וחלל הראש מתמלא אור צהוב. התולעת מתחממת באור הצהוב, ומתכרבלת אל תוך עצמה כמו גלגל.

הרגליים משכו אותה הלאה, אל מעבר לעוד פיתול בשביל. גגות הקש ומגדל השעון התרחקו והתכהו, כאילו הפכו לצל. לא נותר שם דבר בשבילה. "לא נותר לי שם דבר" המחשבה עלתה פרצה מעמוד השדרה הדק ונחתה כמו פטיש.

"לא נותר לי שם דבר" אמרה בקול חלש.

עברו רגע ועוד אחד והמילים נותרו תלויות מולה. אותיות ברורות, מוחשיות, שחוסמות את הנוף המתפתל – "לא נותר לי שם דבר", בתוספת ניקוד שמן. היא הסירה אותן מדרכה במהירות, האותיות נמוגות בעשן מהיר. היא שולחת מבטים. הלב הולם, התולעת בתוך הגולגולת נעה באי נוחות.

היא המתינה שהכול יירגע, הביטה שוב לכל צידיה ואמרה בלחש: "חשך". האותיות פרחו מתוך פיה ונותרו תלויות כמקודם, ברורות כמו ענף של עץ או סלע מלוכלך. היא שלחה יד וערבלה אותן לענן שהתנדף עם הרוח הקלה. כשהשמש החלה לרדת מעט, האור התעמעם, העצים הפכו כתמים, והיא הלכה לצד שיח גבוה שהגן עליה מכל צידיה. ושם היא דיברה, משפט אחר משפט, אותיות כמו ציפורים עוטפות את האוויר סביבה עד שלא ראתה כלום מלבד מילים. היא לא הבינה את שהתרחש, אבל התעייפה. האותיות סיננו אור נעים, כמו תריסים סגורים למחצה בבוקר שבת, כשגוף שעודנו חם שרוע, נושם בכבדות, לידך, וקול צעדים קטן דוהר מחדר הילדים במסדרון החצי מואר, כמו לשמוע את השמש מתקרבת.

נר"ן אחת עמדה קרוב אליה מכל שאר האותיות, הופכת לנחש עם תזוזת האוויר. היא הניחה את ראשה על סלע שטוח, את קופסת הראש לצידה ונרדמה בתוך אוהל אותיות.

בתוך הקופסה אורות נדלקו ובין פסי הזהב והאדמה פתאום תמונה: התולעת היא פרפר עכשיו, ושדה ירוק. עם גדר. בבוקר הכול היה רטוב, אבל השמש ייבשה מהר.

היא התרוממה, האותיות המשיכו הלאה ברוח והיא ידעה: מעתה היא תשתוק. האוויר היה עשוי קווים ישרים, היא ראתה את זה עכשיו, העץ העייף היה משולש הפוך על מלבן צר.

קיר של צמח בעל פרחים לבנים קטנים, וריח דבש חריף שצבע את הערב בכתום ישר זווית. היא המשיכה ללכת בעולם המשורטט, עמודים ריקים מלאים בשלדי דברים, בבסיס הדברים, בטיוטות דלות. היא פוסעת על שביל שהגו רק שני קווי מתאר מתמשכים.

*

מעבר לפיתול נוסף בשביל פתאום שמלה, כחול עז, תוקפני, והיא משתפלת על הדרך ומתחת נערה בעלת צמה קלועה חומה ומוקפת סלים. עכשיו היא גדלה מעט, אולי בכלל הקרבה המוגברת.

היה שם פה אדום באמצע פנים לבנות והוא אמר:

"שלום."

היא הביטה בנערה השרועה וחייכה חיוך דק.

"הסלים שלי מלאים במשהו, ומאוד כבדים. כל זה כל יום. כל יום. את מבינה?"

היא הנהנה ברוך.

"כך זה כל יום, כל יום מלאים בדבר אחר. כשהייתי ילדה הייתי בוכה כל בוקר בכניסה לבית הספר. אבי ואמי היו מלווים אותי, מצחיקים אותי. אבא שלי היה מצחיק. הוא היה ממציא שירים כדי לגרום לי לחייך. הכול היה מתוק, רצייתי ללכת לבית הספר. כך זה הרגיש. שאני מצפה לראות את החברים שלי, שרצייתי ללמוד. אני עדיין רוצה ללמוד. מבינה?"

הנהון.

"אבל ברגע שהשער הגיח מעבר לקיר, שער עץ פתוח כמו מערה, ברגע הזה התחלתי לבכות. אפילו לא ידעתי למה, רק ידעתי שאני רוצה להסתובב, לחזור. לעשות הכול, לתפוס את ידיה החמות של אמי החמה, רצייתי לחזור איתה, לחזור

אליה. רצייתי להתמוסס בתוך הגוף שלה ולחזור להיות כלום, רצייתי להיות אחת איתה, רצייתי לשבת על הגדר ולהריח אותה אופה, רצייתי לפתוח את הארון ולעזור ולערוך את השולחן כמו גדולה, רצייתי לשטוף לעצמי את השיניים, רצייתי לגהץ לעצמי את השמלה. רצייתי לשכב בתוך הריח."

היא הוציאה חפץ מהסל הקרוב ביותר אליה, מיששה אותו לרגע, והחזירה אותו למקומו. הסלים היו מהסוג שהיה נושא גרגירי ופירות יער אל השוק, קליעה קש עבה וחזקה.

"אבל אמא תמיד עמדה קרוב, אבא עמד רחוק יותר ודחפה אותי בעדינות פנימה, אל תוך החושך. אבל כשהם הלכו היה אור, שוב. את יודעת? כאילו מעצם העובדה שהם התקיימו נעשה לי קל וטוב, אבל השהייה לידם ממש הייתה לי מכאיבה מדי, כמו להסתנוור, אני חושבת."

הן עמדו כך, האחת מהנהנת בשתיקה דקה, השנייה בחיוך, ישובה ליד סלי הקש, השמלה כחולה כמו ים. מעליהן הירח נגס פיסה מהשמש והחשיך את האוויר הכבד.

היא הנהנה שוב, ברוך. מתוך אחד הסלים בצבצה עצם ירך מפוחמת.

*

עברו כך ימים מספר בדרך המאובקת. הילדה, שפתאום נראתה נערה, לקחה איתה את קופסת העץ שלה ושתיקה. הסלים נעשו כבדים, אולי כבדים יותר, אני חושבת שכן. אבל אני אוהבת אותן כל כך, מה הוא הכובד הקטן הזה לעומת האהבה הזו שהיא כבדה אף יותר. אבל אותה לא היה אכפת לה לסחוב ממקום למקום, מעץ לעץ, מפיתול אחד בדרך לאחר. כל הזמן, הולכת ומדברת בשטף שהיא עצמה לא הבינה בעוד הילדה השותקת, עכשיו הנערה השותקת, ממשיכה להיות זו, שותקת. מדי פעם היא זוקרת את אפה באוויר, עוצרת, ומרחרחת, כמו כלב, האף באוויר ועיניה עצומות. ידעתי ללכת כמה צעדים אחריה ולהניח את הסלים, ידעתי להציג עצמי כמישהי שצריכה רגע מנוחה שלמעשה רצייתי לתת לה כמה רגעים של פרטיות, היא עם האף שלה והריח שחיפשה.

לאחר כמה פעמים כאלו, סקרנותי כבר גברה מעבר לגבולות הנימוסין ושאלתי אותה. לא שאלתי בזמן פרק זמן שכזה, זה היה נראה גם לעשות את זה ככה, כמו להיכנס לחדר בזמן שמישהי מתלבשת. אבל ישבנו. היה עץ נחמד, שתינו הסכמנו – במילה, בניע ראש מסכים – שהוא נחמד, פרש צל נעים על קווצת עשב שנדמתה לרגע כדשא, וישבנו עליו. היה לה, וכתמי רטיבות התפשטו על אחורי השמלות, אבל לשתינו? לא היה אכפת. ושם, אחרי כמה רגעים של אכילה שקטה, שאלתי אותה.

"תגידי," כך אמרתי, "תגידי, מה את מחפשת עם האף שלך כשאת עוצרת?"
כתם אדום התפשט על פניה והיא פנתה לרגע לבחון את גזע העץ המתקלף.
היא נענעה את ראשה בעדינות לאחר כמה רגעים של כתם מתפשט בלי מילים.
ועצמה שוב את עיניה, מחפשת שוב את הריח או את המגע, איני יודעת. ישבנו
כך, הנחתי לה. האדום החוויר על פניה וכעת הם חזרו לצבעם הרגיל.
היא פנתה אליי עם האף היפה שלה והקטן ואמרה דבר אחד:
"אָמָא."

מולנו הופיעו שלוש אותיות בכתוב מלא, מוטעם, גדוש ויפה. אל"ף אחת מימין
לשמש, מ"ם חוסמת במקצת את קרני השמש העייפות, ועוד אל"ף מהצד השני.
היא תחבה את מבטה בדשא ואני לא הצלחתי להתיק את שלי. הלב דחף את עור
החזה בעוצמה קצבית וזיעה החלה להופיע תחת בית שחי ימין ושמאל. אט אט
האותיות התפזרו באוויר הערב וחזרתי אל עצמי.
הסטתי את ראשי כלפיה וכל מה ששמעתי היה בכי חרישי וכל מה שראיתי היה
ראש תחוב באדמה.

שירים שלומית נעים-נאור

שבועה

אֶהְבִּי אוֹתָן עוֹד יוֹתֵר מִמָּה
שָׂאתָ נֶאֱהָבְתָּ.
לְמַדִּי אוֹתָן אֶת סוֹד
הַחֲרוּת -
לְחִיּוֹת לְצַד הַמָּוֶת
לֹא לִירֵא מֵרַע.
דְּעִי: הַמְלֻמּוֹל הַמִּתְמִיד לְמַעַן שְׁלוֹם
בְּנוֹתֶיךָ לֹא יִסוּר מֵעֲלֶיךָ

אמריקנו חזק בלי חלב בלי סוכר

זֶה קֶפֶה
זֶה מְכַרְח לְהִיּוֹת קֶפֶה
מֵר וְעֵמֶק
מְכַרְח כְּמוֹ שְׁאֲנִי הֵיטִי מְכַרְחָה לְחִכּוֹת לְךָ
וְחִכִּיתִי בְּהִכְרַח גְּמוּר כָּל כֶּךָ
חִכִּיתִי עַד שְׁשֹׁרְפֹתִי כָּל שְׂרָאוֹ עֵינֵי
מָה שִׁיעִיר אוֹתִי בְּבִקֵּר
שְׁנָתָן לִי כּוֹחַ בְּיוֹם
שִׁיעוּרֵר אוֹתִי בְּעָרֵב
שְׁהוֹתִיר כְּתָמִים עַל שְׁנֵי
זֶה מְכַרְח לְהִיּוֹת קֶפֶה
כְּמוֹ שְׁגֻמְעֵנוּ בְּטוֹרִינוּ, וְנִצְיָה, רוֹמָא, הַכֶּפֶר הַהוּא בְּטוֹסְקָנָה, פֶּה בִירוֹשָׁלַיִם
כְּמוֹ שִׁישׁ בְּבֵית
פְּנִימָה.

כל מה שחי עתיד להירקב

זר פרחי ליזיסטרטה לבנים שהוא זכר לקנות באגרטל זכוכית
תפוחי פינק לידי אדמדמים מדי בקצרת נירוסטה
קביות שוקולד חלב ממלא קרם תות בשקית נילון בארון
רבע עוף שגשאר משבת בתבנית חרס במקרר
עכבר שטרם נלכד אך נראה
האצבע שלי
הכותבת

גילוי וכיסוי ב"חמתו של תמוז" מאת אילנה ברנשטיין מיכל בן-נפתלי

"היא דמיינה שבחדרי מחשבתה ולבה של אותה אשה שנגעה בה בגופה מוצבים, כאוצרות בקברי מלכים, לוחות ועליהם כתובות מקודשות שאילו ידעת, לפענח אותן היו מלמדות אותך הכול, אך הן לעולם לא תוצגנה בגלוי, לעולם לא תהפוכנה לנחלת הכלל."¹

המְדמיינת בקטע הזה מתוך הרומן של וירג'יניה וולף "אל המגדלור" היא הציירת לילי בריסקו; האישה הנוגעת בה בגופה וברוחה היא מרת רמסיי; הלוחות החקוקים בכתובות מקודשות מורים על עבר נשי קונקרטי ומדומיין, על התנסות היסטורית ופנטזמטית שהיא, בגלוי ובמוצנע, מנת חלקן של כולנו; על נוף דחוס ועודף של ממשות נשית קדומה, מוכרת כל כך וזרה כל כך, שספרה של אילנה ברנשטיין "חמתו של תמוז" מנסה לפלס דרך אליה ובתוכה. הממשות הזאת אינה ניתנת להעמדה על מעשה מסוים, גם לא על אירוע אחד ויחיד של אונס פשוטו כמשמעו. ובעצם, ב"חמתו של תמוז", האונס קרה עוד בטרם קרה, קרה מאז ומעולם. במפה הגיאוגרפית-היסטורית-פוליטית ונפשית שברנשטיין משרטטת, לאלימות יש משקל פיזי ומטאפיזי. היא נכנסת מתחת לעורן של הדמויות. אף אחת אינה חפה ממנה, אף אחת אינה יכולה לנוס מפניה. האלימות תמיד כבר מתפרצת והולכת, שרירותית, צפויה ובלתי צפויה, פושה ככול, בנוף הפיזי והאנושי, במזג האוויר, במרחבי הארץ, העיר והכפר המְחשבים לבעור, בציבור וביחידים, בשמות הפרטיים הטעונים, בשפת הקלישאות הנוגת. "עשבים שוטים יבשים הצטופפו מכל עבר, וקוצים כמושים ודרדרים התקושושו לצדי השבילים. חשופים לדליקה. אבק כיסה על הכול" (עמ' 185); "בדרך הביתה מבית הספר שכב על מעבר החצייה חתול דרוס. כל הקישקעס שלו שפוכים. מיכל [חברת ילדות של דינה] אמרה, רואים שהוא לא מת היום. זה פגר. תולעים זחלו עליו. רימה, היא אמרה. ותולעה. כולנו באים מטיפה סרוחה והולכים למקום עפר רימה ותולעה. ... מקרוב נראתה שלולית קרושה של דם ... באותו יום אמא של דינה מתה." (עמ' 64-65) אונס דינה, גיבורת הרומן, יתומה תלושה החיה בחשיפות גמורה מגיל צעיר, הוא אומנם הסיפור שישוחזר באופן מקוטע לאורכו, אבל דווקא גודלו ועוצמתו של האירוע הזה מאפשרים בדיעבד לתאר יקום שלם של התרחשויות מינוריות ומז'וריות המוליכות אליו כאל מסקנה כמעט בלתי נמנעת. "כל רוחות הרפאים של הילדות. המורדים בגטאות, הלוחמים העייפים, ... הפצועים וההרוגים ... אלה שחטפו מכות ואלה שהחטיפו, אלה שנרצחו להם ואלה שרצחו, במארכים, בגבולות, בשיטור, בטיהור, המציצנים במלתחות של

¹ וירג'יניה וולף, "אל המגדלור", מאנגלית: ליה נירגד ("ידיעות אחרונות", 2009), עמ' 59

הבריכות הציבוריות, בין סורגי החלונות של קומות הפרטר, המתפשטים בפומבי, בגן הציבורי ... והמטרידים מעבר לגדר בית הספר, האורבים בחדרי המדרגות ... הרדופים, המסויטים, ... ואלה שצבטו בלחץ, וצבטו בתחת, עם הקביים, ועם התותבות, והרגל מעץ, ... המתים והחיים, המשוגעים והמבולבלים, הטובים והרעים, ישרי הדרך והשקרנים, הנורמליים והלא נורמליים... הנספים, הנספים, הנספים. והחללים, החללים, החללים." (עמ' 99-100) ובמקום אחר: "אני לא הראשונה, היא חושבת, וגם לא האחרונה. ואולי בגלל זה כלום לא משנה." (עמ' 38)

במובן מסוים, כל מה שעתיד להתרחש ביום החתונה מוטרם כבר בתכונה לקראתה. דינה חוטפת רגליים קרות לנוכח אותו "יום גדול היום", במילותיו של אביה המאמץ, מנחם. "אבל דינה לא התרגשה. היא היתה מבוהלת יותר מאשר מרוגשת. עוד הבוקר רצתה לבטל את החתונה. ... חזרה ואמרה שזאת טעות." (עמ' 55) בתוככי התודעה האדולסנטית הפטליסטית של דינה בת התשע-עשרה, תודעה שהמספרת מבקשת לקומם על דרך ההגדלה רגע לפני החתונה, צעירה משתוקקת, מבועתת, חסרת ביטחון, העושה את צעדיה הראשונים בעולם המבוגרים, החתונה היא מעשה שאין ממנו חזרה. "מתחתנים רק פעם אחת בחיים" (עמ' 96), "בלי אפשרות להחזיר את הגלגל לאחור ... נישואים זה לכל החיים" (עמ' 151), "והמשפט הזה ... נשמע עכשיו כמו האיום הגדול ביותר שאפשר לחשוב עליו" (עמ' 183). ברצף המנטלי הזה, "החתונה הראשונה", שהיא נחושה להגיע אליה בתולה, היא בהכרח החתונה האחרונה. היא חתונה לתמיד, לנצח נצחים. חוסר האונים והאימה השוטפים אותה לפתע קשורים בכך שבחירתה נחוות כעת, ברגע האחרון, כאובדן של חופש, כקניין שעומד להילקח ממנה לעד. רבות מבינינו חוו זאת, אולי גם רבים, בוודאי לפני שלושה-ארבעה עשורים, את העומס הרגשי האיום והנורא, את אימת החתונה ההיא, החתונה הראשונה, את הצעידה אליה מדעת ובכלי-ידעת, את מצוקת הגוף לפני החופה, את הרגע שבו בכל זאת הגורל מתגלה בצלילות לא אופיינית. רבות מבינינו, אולי גם רבים, חוו את ההיקף המופלג של החגיגה, את מאתיים (או שלושים-אמות, או ארבע-אמות, או חמש-אמות...) המוזמנים והמוזמנות, את ההכנות, המוזיקה, המופע האמנותי, את שובל השמלה הכבד מדי, את השוליים ה"מטאטאים את שכבת האדמה שהתייבשה, ענני אבק קטנים אדמדמים מלווים את הצעדים ונקברים תחת המכפלת. נדבקים לעורה". (59) אילנה ברנשטיין מקימה כאן לתחייה את הניסיון ההוא שדימינו לשכוח, את הבלבול, את הדחיפות, את פחד המוות ותחושת האי-זמן, במקרה של דינה; את החרדה, המבוכה, הכניעות, המועקה, את התנודות הקיצוניות בין העזה להתעקשות, את המצוקה של החתונה ה"ראשונה", לא מפני שבהכרח היו נוספות אחריה, אלא מפני שהיא הייתה כבר הרה בסימנים וברמזים שצריך לברוח, שזוהי אשליית קשר, שאפשר אומנם להוביל את האשליה לברית הנישואין ולחתום איתה את החיים, זה יכול לקרות, זה עלול לקרות, תוך כדי חרטה ורצון לסגת, כי הכול כבר הרה בחשש ובחריקת השניים ובפחד, במה שאמרנו לעצמנו ובמה שלא אמרנו

ולא יכולנו לומר כי רצינו באמת ובתמים להיות ילדות טובות. "אני אוהב אותך, אמר. את מבינה את זה? את שלי עכשיו. שלי בטאבו. ואחרי שתיקה ארוכה שאל למה היא לא אומרת – גם אני" (עמ' 84) "קיוותה לנס שיציל אותה מהחופה המתקרבת. להתערבות חיצונית." (עמ' 182-183)

במילים אחרות, אנחנו לא "זקוקים/זקוקות" לאונס, אם אפשר לנסח זאת כך, כדי לדעת שהקשר בין דינה ליואל בנוי על התבנית הפטריארכלית הדכאנית של "הגברים לבית פודולסקי"; שדינה אנוסה על פי הדיבור, מעצם מתן הסכמתה לחתונה. "זה בית שיכול להתנפל עלייך, חשבה דינה לא פעם ... אלה היו מחשבות שהיה צריך להיאבק בהן ואף על פי כן הן שבו והופיעו." (עמ' 180) שוב ושוב, בשחזור הסיפור במהלך הרומן אנחנו מתוודעים לגילויי הפטרונות, הכוחנות, הלגלוג, הזלזול, הפחתת הערך, העלבונות, התוקפנות המילולית. "היה מאבד את הסבלנות ואומר לה שלא תמאס את עצמה עליו. שזה הדבר האחרון שרצה שיקרה. כל דבר עשר פעמים, הוא אמר, כמה אפשר לשמוע." (עמ' 88) שבועות לפני החתונה, לא ברור מה כובל אותה ומדוע היא בכלל נשאת שם (עמ' 132, 175). ולכן נשאלת השאלה מדוע אילנה ברנשטיין, המחברת, מוליכה או מביימת – והמטפורה התיאטרלית כמובן אינה מקרית כאן – את אירוע החתונה, שכולנו ממש כמו דינה, יודעות את שיעורו ואת אי־אפשרותו ואת נוראותו־בפוטנציה, אל האונס? מדוע אירוע החתונה, חזק ואפקטיבי ונוקב כמו שהוא, מוליך אל אונס, לא אל התקף שיגעון או אל סגירת דלת כפי שאירע לכלה אחרת? מדוע החתונה השמורה, המקיפה לכאורה את הכלה בהילה ופוטרת אותה, לפחות ביום כלולותיה, מפגעי החיים, כאילו הנורא עוד נכון לה אבל לא עכשיו, לא לפני החופה, מדוע אירוע החתונה זקוק כאן להגברה כזאת? ובמילים אחרות, האם האונס הכרחי לסיפור? מדוע אחרי ככלות הכול האונס הוא לב הסיפור המסופר? השאלות האלה מתקשרות, כפי שנראה, לאסטרטגיות הנרטיביות הבולטות שברנשטיין עורכת כאן, וזו אינן רדיקלי וזו אאוט רדיקלי, לסירוגין.

ברמת העלילה האונס של דינה מייצר אפקט שרשרת מורכב בטקסט: בראש ובראשונה, באמצעות האונס, יואל, ש"אמר לה שהיא שמה עצמה מחוץ לסיפור, שהיא מתנהגת כאילו זו חתונה של מישהי אחרת" (עמ' 183), מכניס אותה, או אונס אותה חזרה לתוך הסיפור שלהם. ערעור הבעלות שלו עליה, נוכח תהום הפיצול שהולך ונפער בתוכה ולובש הכרעה נועזת עם בואו של שאול, אהוב נעוריה, גורר ממילא את תביעת הבעלות המוחלטת של יואל. שנית, ויתר על כן, באמצעות האונס נמנע בסופו של דבר קיום החתונה, שכן רק במעשה הקיצון של אונס פשוטו כמשמעו, המוצג כאן כמעשה נקמה על עלבון ("אילולא היו מתראים [דינה ושאול], לא היה עולה על דעתה לבטל את החתונה. הוא [שאול] הכניס לה את הרעיון הזה לראש. בזאת היה בטוח. היא אפילו הודתה בכך בחצי פה. אמרה שהוא עזר לה להבין שהיא לא רוצה להתחתן" עמ' 207; "איבדתי את העשתונות, כמו שאומרים, אמר יואל ... זה היה רגע של אי־שפיות. למה את

לא מבינה. של קנאה בוערת ... יצאה ממני החיה", (עמ' 156), יש - גם אם לא תמיד - כדי לתת תחת הלגיטימיות של קידוש הקשר בנישואין. שוב, ברמת העלילה, המספרת מתארת מעין טקס חניכה ארוך, טקס שדינה כמו אנוסה לעבור דרך כל מדוריו, אשפוז, טיפול פסיכולוגי שאחריה אוטונומיה והגדרה-עצמית המתגלמת כאן בלימודי ציור במכון אבני. הזום אין של המספרת יתגורר אפוא בתוך מבוכי תודעתה של דינה, השוכבת פרקדן על הספה באפלת חדר וסביבה שלוש הגברים לבית פודולסקי. כך, באמצעות קרעי תמונות, חלקן מטושטשות, המדלגות בין הזמנים ומתחלפות בראשה של הגיבורה, כשהן ממלאות לפעמים תפקיד של זיכרונות מסך (עמ' 72), משוחזר אט-אט סיפור אינטגרטיבי הבנוי על מעין מערכות ברומן-טרגדיה זה. הטקסט רומז על כך שהסיפור עד לאירוע האונס ואחריו נטויה לאורך זמן ממושך, הזמן הדרוש לחיבור של בדל דקורום אחד לאחר, של מראה הבית ללבוש, של איברי הגוף לסימנים האידיוסנקרטיים המבחינים בין הדמויות, של שברי שיחה הנשזרים בכוחה של תובנה לאחר-מעשה; פרטים רלוונטיים ולא-רלוונטיים, המייצרים את הרושם הריאליסטי הדחוס, עודפות הקשורה בדמות אם שפעם התגוררה בבית, שחפציה, שאגרו לתוכם את מעבר הזמן, מציעים שאולי-אולי שרר שם פעם סדר אחר. המספרת רואה אם כן את מה שדינה תופשת, ומגששת בעקבות אי-הוודאות שלה; עיניה נפקחות ונעצמות אתה לסירוגין, וכשהן סגורות המספרת צופה בחזיונותיה הפנימיים של דינה. אם בהתחלה "הגוף הרגיש משהו שהנפש עוד פקפקה בו" (עמ' 11), "שורף לי, אמרה. הכול בוער כאילו אני לא יודעת מה"; אם בני המשפחה מתעתעים בה כדי לנסות "לסדר לה את הסיפור" (עמ' 31, 32), כלומר להשתלט על סיפורה דרך מניפולציה ואינפנטיליזציה - "תפסיקי לדמיין דברים" (עמ' 25), "חלמת, היה לך חלום רע. חלום בלהות" (עמ' 26), "הורה לה להפסיק להמציא דברים שלא קרו" (עמ' 35), "זה הכול בראש שלך" (עמ' 138), "דמיינת את זה, שום דבר ממה שאת מתארת לא קרה" (עמ' 167); ויתר על כן, אם לדינה-עצמה, המוצגת כשוגה בדמיונות עוד מילדות, לא ברור אם מקור דימוייה החזותיים והשמיעתיים הוא פנימי או חיצוני ("אבא צדק, את זונה. ובסוף את תהיי הזונה של כולנו. תעבדי בשבילנו, אמר [נתן]. מי אומר את המלים האלה? שאלה בלבה. אני בטח מדמיינת", "כל מה שקורה עכשיו קורה בחלום" (עמ' 32); "שום דבר ממה שקרה בחדר לא קרה באמת. קוראים לזה חלום בלהות, אמרה בלבה" (עמ' 46) - אם האינטימיות בין המספרת לגיבורה מלווה אפוא את הטרנספורמציה של הזעזוע הגופני למילים - הרי שהאונס מובן בהדרגה כהתקה כמעט בלתי-נמנעת של התקפה חוזרת ונשנית מן הנפש אל הגוף, כמעט בלתי נמנעת מפני שהקשר בין יואל לדינה מתואר כמציינת יותר ויותר לשררת חוק האב, זאב, ראש שבט פודולסקי המושך בחוטים, שהוא בעצמו ילד מוכה ואח שכול (עמ' 193), עריץ המייסד מרחב פיראטי של אלימות, הזנחה וחפצון ומדרדר לתוכו את בני-החיילים, עריץ שעל פי הצופן שהוא מוסר להם דינה "הביאה על עצמה" את האונס שלה (עמ' 85). עריץ הממיט בכוח ההיברים שלו הרס על כולם. שכן ברגע מסוים, כמצופה, כל הסיפור נשמט

משליטתו, יואל נעשה נתן, נתן נעשה יואל, דחף המוות מתגלה ככוח עצמאי המכלה את הבית כולו.

ובכל זאת, כדי להבין את ההכרעה של המחברת להוליך את הסיפור עד לאונס דומה שעלינו לחרוג מן העלילה הנרטיבית. שהרי ברנשטיין עושה זאת בעצמה: היא חורגת מן העלילה ומן המודוס הנרטיבי כפשוטו ובוחרת להישען על סמכות שאינה בתוך הספרות, לעבור מן הבדיון אל שיח סוציולוגי ופסיכולוגי העוסק בטראומה מינית. זוהי החלטה דרמטית, שקודמת לה וקשורה בה בחירה מאלפת נוספת: להשאיר את האונס עצמו מחוץ לפריים. במילים אחרות, כל השחזור המפורט, המשתהה, העיקש והצפוף הנפרש בפנינו קורס שוב ושוב אל התמונה החלקית של היקיצה של דינה מהעילפון, המופיעה לאורך הטקסט בווריאציות, ועוקף למעשה את אירוע האונס, כמו מחמיץ אותו. האונס מתרחש אי-שם בין שש לשבע וחצי, המועד שנקבע לחופה, אבל הסצנה עצמה נשארת מחוץ לסיפור ואינה מתוארת, לא בזמן אמיתי ולא בבדיעבד הסיפורי. באופן פרדוקסלי, גם הסיפור שטווה המספרת, ממש כמו המשא ומתן על גילוי וכיסוי שמנהלים הגברים הסובבים את דינה להסתיר ולכסות, גם הסיפור מכסה ולא רק מגלה. לא זו בלבד שמשנהחננו את הספר איננו יודעים דבר על מה שהתרחש מחוץ לבית, איך התפזרה החתונה, מתי הבינו בחוץ מה קרה בפנים, איך הגיבו אביה או חברותיה של דינה, מה נאמר לאורחים או לרב, מתי באו השוטרים, כיצד התנהלה החקירה – גם האונס גופו חורג מזירת ההתרחשות הרומנסקית. אלא שבמובן מסוים, אפילו השיח החוץ-נרטיבי, זה שקורא לאונס בשמו, פולט את האונס החוצה. בניגוד להתקרבותה של המספרת לתודעתה של דינה ולידיעה החלקית שלה, המוכתמת בערעור היכולת לקלוט מה קורה סביבה, המחברת יוצאת כליל הן מתודעתה של דינה והן מתודעתה של המספרת עצמה שיכולה הייתה, לכאורה, להתיק את המבט לעוד דמויות, או אולי להפליג למחוזות מדיטטיביים בגוף ראשון או בגוף שלישי. אבל לא. ברנשטיין מוותרת על הסמכות הכול-יודעת של המספרת ואפילו על סמכותה של הספרות. היא משנה הילוך, עוברת לז'אנר או למודוס מחקרי המוסר ידיעה לא-אישית, לא-אינטימית, שאינה בקולה-שלה, כדי להגיד משהו רחב ועקרוני על אונס ביחסי גברים ונשים. הפקעת סמכותה לערכאה אחרת, למשלב דיסקורסיבי המספק עוגן חוץ-ספרותי לרומן ונעוץ במעבר חד ממוחשות התיאור החומרי המחולל את אפקט הממשות הריאליסטית, מייצרת בטקסט איכות אלביתית. כשהפקעה זו מיתוספת לאי-הכתיבה של האירוע עצמו, היא מדגישה ביתר שאת את החור הנרטיבי. הדבר עצמו, מה שקרה, לא נכתב, לא אז ולא עכשיו. הוא טרם מצא את המילים שלו. המחקרים מסייעים לא רק למספרת, שדווקא מבקשת לפקוד את שפתן של הדמויות השונות ברומן ולערוך את הרדידות, את הוולגריות ואת ההשחתה הלשונית לתוך לשון הסיפור – אלא גם למחברת, לאילנה ברנשטיין, לחמוק מקרבת-יתר אל האירוע, לעקוף אותו פעם נוספת. כאילו טיפסה קומה כדי לאחוז בדבר בעדשה רחבה, מבלי שתוכל לתפוס

אותו אלא על ידי שמיטתו. כך קורה שמה שמהווה כאן את לב הסיפור נסוג מפנינו ככל שאנחנו מתקרבים לעברו, והאינטנסיפיקציה שנוקטת המספרת כדי להוליך אותנו אל אירוע האונס כשלעצמו משרתת אותה אחרי ככלות הכול כדי לא לרצות לומר אותו, כדי להניחו כסוד לא מפוענח בספרות, שגם תחת האור הבוהק כחום היום משתמשת בזכותה לומר הכול ולהסתיר הכול, לחבור לאותן כתובות ש"לעולם לא תוצגנה בגלוי, לעולם לא תהפוכנה לנחלת הכלל".

שירים יערה בן-דוד

דאגה

שמש פגיעתה קשה. חזק מדי
האור שהאֵהֵלתי על עיני להאפיל
חדר. מלחמה ממרקת.
אכל האור הרב סביב מפריע לכתב.
דמדומים,
ובניאה דולורוזה של המאה העשרים היה רצח.
לא אֶחֶזר לשם עוד.

שוב ננעלו החגיות והשערים.
אף על פי כן עוֹבְרִים פה אֲנָשִׁים יום יום
מתעלמים (-).
בשער האריות רגשו האריות,
אחר נרדמו כפסלים
שבשער הספרייה העירונית בשדרה החמישית.

אז מה אנחנו - שואלים העוֹבְרִים וְשָׁבִים.
למי נוריש, להיכן נטלטל את ימינו?

לאמה שמתה בשנה טרופה

בגלל צער אחרים
שאני מציצה בו בגנבה
כל החרף קדחה הרוח, התעטפה
הרוח, טלטלה חפצים מדי.
אלמלא הקשר ההדוק בין מות לבין לצאת ממנו בכבוד
לא היה נולד שם שיר.

מקבצת גלויות טובה נווה

גולה יקרה,

גם אם חשבת שהשארתי אותך
בבטנו של מעיל החרף שתפר לי אבי
תמיד תהדהדי את משק השלג בעצמותי -
השקט שאבד לי ברחמה של אמי.

זרון גופי - נע ונד

מעיר לעיר, מארץ לארץ
ובארץ אין גולה אני מקבצת גליות
בריש מתגלגלת ממחוזות ילדותי -
ליטרת הבשר אותה אני מסתירה
בריש צברית שאמצתי בשפת מולדת שניה.
ובשפת אמי, אני גרה בביתי.

שירים

רקפת שחר

ביקור שבועי אצל אמי

הסתכלתי באשה המהדקת לכרסה,
מדיקת שנים רחוקות
ובודקת איזה יום היום,
מתרוקנת כמו אור מתנדף
מבבת פלסטיק ענקית
ואמרת:
אני אוהבת. אותך.

אני לא זוכרת אם מכשיר השמיצה
היה מחבר
כשחציתי את הגשר.

אני רוצה להיות בת 96

אני רוצה שיחמלו אותי.
אני רוצה שיאכילו אותי
במאכלים רכים ומתחשבים.
אני רוצה להפתיע את כלכם
בצחוק פרוע,
אני רוצה שתסלחו לי
כשאתיר מררה מרצועותיה.
אני רוצה שאשה צעירה בריח לבנדר
תשכיב אותי לישן על כרית של שכחה.

אישה מסמסת בפקק תנועה

אצלי הכל בסדר.
שלשת הילדים בריאים, ברוך השם.
בעבודה כמעט קביעות.
הבעל מפרנס.
הכלב הודקן אכל עדין שומר על הבית.
הגנה קצת מזנחת, אבל בחפשת הפסח, את יודעת.
ביום ששי באו חברים לארוחת ערב
ושבחו אותי על התבול העדין.
אפלו ללוגוס הפראי יש שעות קבועות להתפרצות:
כשהקטנה רוצה קוקו גבוה ב־07:45
או כשחולפת רוח אקראית ומעירה געגוע לשאריות רך.

כורסה בריח תפוזים מרים נייגר-פליישמן

הם לא באו להפריע, גם לא לארח חברה לכדידותי. רק להנות
בערב ראש השנה האזרחית לקראת חלוף העשור, סמוך לחצות
כשצפיתי מתוך הכרסה ושירי אופרטות התגלגלו אלי מן המסך
יחד עם ריקודי צ'רדש וולס. פתאם כלם עמדו מתמוגגים.
ידעתי שהם שם מצדי ומאחורי גבי, לא תפסו מקום אבל היו.
ידעתי שהיו, זקוקים לי שאפעיל עבורם את הערוץ הנכון,
מן המולדת ההיא ושאשאר אתם על התדר המתאים,
בני משפחתי שבאו משם וגם אביגדור, שזרק הערה צינית
על ציונות ושתי מולדות ואבי שלא הבין הגיב לו בשפת אלמים
בקטעי המעבר בין אופרטה לאופרטה:
"כמה אני גאה בהונגרית שלך".
ואז כלם כאחד בקשו ממני לתת לכרסה ריח תפוזים והבטיחו
שעצים נשירים ישירו אל חיקי מן התכלת את מה שהם משירים,
ובקשו שלא אהדל לכתב, שלא אעלה אפלו על דל שפתי
גם אם בשפתם "דל" הוא שיר
ו"שיר" הוא קבר.

שירים לריסה מילר

שדה פתוח

איזה כפי הִיהָ בְּקִנּוּן
רַמַת אָבִיב
לֹא כָל הָאֲנָשִׁים שָׁם
מְרַמַת אָבִיב
אוֹלֵי הָרֵב לֹא

אֲבָל חֶלֶק סִמְנַתִּי בְּעֵין
שָׁכֵן
הַיְלָדִים שֶׁבָּאוּ לְאָכֹל
מְקוֹדוֹנְקֵדֶס אַחֲרֵי הַצּוֹפִים
וְהָאָבָא הַנְּחַמֵּד כָּל כֶּךָ
עִם הַיְלָד שֶׁלְקָחוּ קִילוֹ
גְּלִידָה מֵהַגְּלִידֵרִיָּה
וְרִכְבוּ הַבֵּיתָה בְּאוֹפָנִים

עֵמֶר סִפֵּר לִי שְׁבִילֵדוֹת
עָשָׂה שֵׁם ל"ג בְּעֵמֶר
כְּשֶׁזָּה עוֹד הִיָּה שְׂדֵה
פְּתוּחַ לְפָנַי שֶׁסָּבָא
שֶׁל הַחֲבָרִים שָׁלוּ
מִכֶּר אֶת הַשֵּׁטַח וְסִדֵּר
אֶת כָּלָם.

חפצים קטנים

מָה לַעֲשׂוֹת עִם הַרְגָּשׁוֹת
שֶׁהֵם כְּמוֹ צְעֻצְעוּעִים בְּמַגְרָה
שֶׁל הַגֵּן אִם הַרְגָּשׁ הוּא חֶפֶץ
אֲנִי רוֹצֶה לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ
וּלְדַמֵּם מִכֶּפֶף הַיָּד אִם הַרְגָּשׁ
הוּא חֶפֶץ אֲנִי רוֹצֶה לְשַׁרֵּט
אֶת הַיָּרֵךְ מָה לַעֲשׂוֹת עִם
הַרְגָּשׁוֹת מִבְּלֵי לְהַשְׁתַּגֵּעַ
מִבְּלֵי לְהַחֲלִיט מִבְּלֵי לְהַתְקַע
עַל זֶה יוֹתֵר מְדֵי זְמַן בְּלֵי
הַרְבֵּה לַחֵץ בְּלֵי הַרְבֵּה
רַפְיוֹן אִם לְהַחְזִיק חֶפֶץ
אִז כְּמוֹ כֶּף יָד אִם
לְהַחְזִיק כֶּף יָד אִז בְּאַחֲזִינָה
טְבָעִית אֵינְטוּאִיטִיבִית
כְּמוֹ לְהַחְזִיק חֶפֶץ
כְּמוֹ לְאַהֵב חֶפֶץ אֲבָל זֶה
רְגָשׁ אֲבָל זֶה חֶפֶץ כִּי אֲנִי
יְכוֹלָה לְהַחְזִיק לְאַהֵב
לְנַפֵּץ מָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ
מִבְּלֵי יִשָּׁר לְהַשְׁתַּגֵּעַ

המתרגמת

דאה הדר

החתול היה אמור להרגיע את דורית ובהתחלה היה נדמה שזה באמת עובד. דאגלס השיג לה אותו כי הוא קרא שחתולים יכולים לעזור לאנשים במצב שלה, לתת אהבה בלתי מותנית, נחמה, חברה. דורית שמחה לקראת החתול. הם היו מתקרבלים ביחד על הספה, מנמנמים. כשהיא הייתה קמה הוא היה הולך אחריה, אדיש למחלה, לא מכיר את מי שהייתה לפני, לא שופט או משווה או מתגעגע או הרוס, כמו דאגלס. היא ליטפה אותו ודיברה איתו. גם איתו היא דיברה רק בעברית אבל לא היה לו אכפת. בהתחלה הטונים היו נעימים אבל אז הדיבור נהיה עצבני. דאגלס לא ידע עברית והוא לא הבין מה היא אומרת. אבל היא נשמעה כועסת, ובתוך כל המילים בעברית הוא שמע את השמות שלי ושל אמא.

דאגלס שלח לי הודעה בתיבת הדואר של הפייסבוק. כשראיתי שיש לי הודעה ממנו מייד חשבתי שמשוהו לא בסדר. מה פתאום עכשיו, אחרי שמונה שנים של נתק, ועם כבר אז למה הוא כותב ולא דורית. תמיד היא הייתה זאת שיוזמת. המחשבה הראשונה שלי הייתה שדורית מתה.

דאגלס כתב שלדורית יש בעיית זיכרון ושהוא צריך את העזרה שלי. הוא סיפר שהכרוניקה של המחלה הייתה פחות או יותר לפי הספר, שזה התחיל בדברים קטנים שהיא שכחה – איך לשחק שש בש, מילים שברחו, הטלפון שנעלם. בהמשך היא אפילו הלכה לאיבוד יום אחד בדרך חזרה מהסופרמרקט. זה היה מדאיג אבל הדרגתי עד שבבת אחת היא עברה לדבר רק בעברית. הוא היה המום, איך האנגלית נמחקה לה פתאום, אבל אחרי זה הוא קרא שזה דווקא לא נדיר שבן אדם במצב כזה שדובר שתי שפות שוכח את השפה המאוחרת יותר וחוזר לתקשר רק בשפת האם. הוא חשב ללמוד מהר עברית, הוא אפילו הוריד מייד אפליקציית דואלינגו, אבל האותיות היו נורא משונות לו וגם הוא ידע שעד שהוא ילמד את זה או בטח גם העברית תברח ממנה. הוא סיפר לי על החתול וביקש שאבוא לבקר אותם ואולי אני אוכל להבין מה היא אומרת, על מה היא כועסת, כי נדמה לו שהיא מקללת אותי ואת אמא, לתרגם לו את דורית.

דורית ודאגלס גרו בווסט ניו יורק, עיירה שנמצאת בניו ג'רזי, ממש מעבר לנהר. הכרתי את דורית כשהייתי ילדה, קצת בארץ וקצת אחרי שעברנו לפה, בתור חברה של אמא ושל אוסי ואז גם קצת בתור מבוגרת. את דאגלס פגשתי רק פעם אחת, בפעם היחידה שביקרתי אותם בווסט ניו יורק, לפני שמונה שנים.

הזמנתי אובר ונסעתי לשם. הפעם למדתי לא להסתכל אחורה על מנהטן, על הנוף הזה. הדירה נראיתה פחות או יותר אותו דבר, רק עם פתקים קטנים מודבקים בבית כדי להזכיר לדורית דברים. לא ראיתי את החתול. דורית נראתה פחות או יותר אותו דבר, קצת יותר מקומטת, עם אותו שיער שחור חלק וארוך. בהתחלה היא נשמעה לא חולה ולא כועסת. דיברנו בעברית על האביב שמתקרב, על פריחת השקדייה, על שיער. דאגלס הגיש תה ועוגיות חמאה. פתאום החתול חתך מהר את הסלון, כמו חץ שמנמן מפרווה בצבע ג'ינג'ייקום. דורית קראה לו לבוא אליה והוא בא לקראתה לאט, מהוסס. אמרתי שהוא יפה ודאגלס אמר שהוא זן ידידותי, לפני קצוץ זנב. ואז דורית פתאום התחילה להתעצבן ולדרוש שאחזיר לה את החתול מהקריסטל ולקלל אותי ואת אמא. לא הצלחתי להכניס מילה, להסביר את הצד שלנו ואחרי דקה היא מיהרה לחדר השני וסגרה את הדלת. דאגלס חיכה להסבר. הסברתי לו שהיא חושבת שגנבנו ממנה פעם חתול והיא רוצה אותו בחזרה, ושאני יודעת לאיזה חתול היא מתכוונת, שזה החתול המיניאטורי מקריסטל, שברבסקי, אבל שלא גנבנו אותו, שהוא היה של אוסי ואוסי נתנה אותו לאמא שלי ודורית פשוט העבירה אותו לאמא שלי דרכי.

"את בטוחה?"

"מאה אחוז. אוסי ביקשה להעביר אותו לאמא שלי."

"תראי, לא נעים להגיד אבל דורית פעם סיפרה לי שהייתן גונבות לפעמים."

"לא. גם בחיים לא היינו גונבות משהו כזה. אמא שלי בכלל לא רצתה את החתול."

הוא העציב אותה והיא שונאת דברים שלא מביאים תועלת."

"את יודעת איפה הוא עכשיו?"

"לא."

הלכנו לחדר השינה לבדוק מה שלום דורית. היא ישנה על הכיסא והסתכלנו עליה.

"לא היו לה חברות ישראליות חוץ מכן. ועם המשפחה בארץ... את בטח שמעת. היא

נפגעה שניתקתן איתה קשר."

"אני מצטערת."

"לא ככה עוזבים אנשים."

"לא בדיוק עזבנו אותה. כולן די עזבו אחת את השנייה. היא גם הייתה יותר חברה

של אוסי ושל אמא שלי. וגם הן לא היו הכי קרובות אליה."

"כן, אבל אז כשכבר הייתה אישה בוגרת נוצר ביניכן קשר מיוחד, ואז גם את פתאום

ניתקתן."

"קשה לשמור על קשר. גם היה לי מוזר להיות בקשר איתה כשאמא שלי לא בקשר

איתה."

הסתכלתי עליה ישנה, עם הבעה שלווה, עם עצמות הלחיים היפהפיות שלה, עצמות לחיים שאף מחלה או זמן לא ייקחו ממנה. החתול שמר מרחק ממנה. ראיתי שגם דאגלס כועס. אולי לא רק בגלל הנתק. בגלל שהוא יודע שאני לא אשאר ואני לא יכולה לתרגם לו את דורית, רק לקצת וגם זה לא יעזור באמת, ושגם העברית תברח ממנה ושאני לא יכולה להציל לו את החיים. אמרתי לו סליחה, סליחה על הנתק, אני לא יודעת למה לא שמרתי יותר טוב על קשר.

וגם אני התחלתי לכעוס. כי לא גנבתי את החתול, והנתק – ככה זה אנשים. ואני לא מאשימה אותו על זה שגם אני כנראה בניתי את החיים לא נכון. אני מרגישה את זה. ואני עוד לא איפה שהוא, כשהכול מתפוצץ לך בפרצוף, אבל אני בדרך, זה יגיע ואז גם הוא לא יציל אותי. ששנינו שמנו יותר מדי על בן אדם אחד, ושזה מסוכן מדי, המשפחות הקטנטנות האלה, שזה רק עובד לזמן מסוים, אבל זה לא מחזיק לאורך זמן. ושעכשיו אני מסתובבת לבד בין חנויות, בגדים, טבע, המון חנויות טבע ובתי מרחקת, קונה ויטמינים ושיקויים ושוכחת לקחת אותם. מכירים אותי בחנויות, את הסימפוטומים שלי ואת הפרצוף שלי עם מסכה שאני לא מורידה למרות שנגמרה המגפה. ואני מתיישבת על ספסלים, אני מכירה את כל ההקדשות על הספסלים של כל המתים והאוהבים, ומוציאה מחברת, ומדי פעם מישהו שם לב וזה נראה לו מעניין, קצת כובש, המימין לשמאל הזה, אותיות מסתוריות, מעניין מה היא עושה. ואני רוצה להגיד להם שאיבדתי את זה, שהמחברת מלאה בשיט וקר ומביך מדי לשבת כאן ואני ממהרת לחנות הבאה להתחמם ולעביר את הזמן ואין למה למהר. הוא לא בבית.

"אני הולכת", אמרתי.

דורית פקחה את העיניים. "אני הולך, אני הולך, ארטיק ארטיק. ילדים, תבכו לאמא", היא קראה.

"שוקו־בננה, משמש." עניתי. שתינו צחקנו.

"על מה אתן מדברות?" דאגלס שאל.

"זה מהים, מחוף פרישמן, המוכר של הארטיקים."

דורית התעלמה ממנו ושתינו נזכרנו ביום הולדת שלה פעם בים, איך אמא ואוסי ואני שכחנו שזה היום הולדת שלה ואז תוך כדי היום היא הזכירה לנו, ושמענו את המוכר של הארטיק, ואמא רצה אחריו והוא שאל איזה טעם היא רוצה והיא אמרה, "תן לי את הכול," את כל הצידנית היא קנתה ממנו. איך היא שלפה את כל המזומנים פתאום מתוך סלסילת הקש שלה, המרוטה בשלמות, וכל החוף עם האנשים הזרים הפך למסיבת יום הולדת אחת גדולה לדורית, שרו לה ואכלו ארטיק קרטיב, ועשיתי סלטה ונכנס לי חול בטעם משמש ומלח לפה ולאף ולאוזניים ולראש. "איך אמא שלך יודעת להרים מסיבה," דורית אמרה, ולא ידעתי איפה היא – כאן, עכשיו, או שם, לפני 45 שנה, וחשבתי איך באמת יש משהו אכזרי בבן אדם שיכול להיות נורא מקסים ואז להיעלם.

נתתי לה חיבוק והיא ליטפה לי את הראש, כמו שמלטפים חתול או ילדה. "אני
אמצא לך את החתול," אמרתי.

"הוא שלי."

"כן."

דאגלס בא לתת לי חיבוק, חיבוק חזק מדי, של גוף מלא כמעט, חיבוק שאחריו
ידעתי שאני לא חוזרת. ושאני לא אמצא את החתול המקורי אבל אני אמצא חתול
זהה של שברבסקי ואני אעטוף אותו טוב טוב שלא יישבר ואשלח אותו ועד שהוא
יגיע דורית לא תדע מה הסיפור של החתול, לא תדע לקרוא את הפתק, "ילדים,
תבכו לאמא. באהבה, ממני."

אמא

ענת זגורסקי שפרינגמן

החשכה פוצעת את האור.
הצליל פוצע את האלם.
המלה, פוצעת את השפה

בסרט מעין איתן

הם מיהרו לצאת מהקולנוע ומאחר שהתחיל לרדת גשם ולא הייתה להם מטרייה, כשהגיעו למכונית כבר היו רטובים לגמרי. חלקה הראשון של הנסיעה הלא־ארוכה עבר בדממה; נדמה שככל שהעמיקה היכרותם היו פחות ופחות דברים שהרגישו שהם יכולים לחלוק זה עם זה. היא שנאה את זה. הסרט שראו – משהו ישן של לואי מאל – הסתיים עם התאבדותו של הגיבור ("החיים טובים," אומר לו מוקדם יותר רופאו. "טובים למה, דוקטור?" משיב הוא). הוא נראה לה משועמם לכל אורכו. היא המשיכה להגניב אליו מבטים גם בתוך המכונית, מחפשת בראשה אחרי דבר מה לומר, משהו שיפר את השתיקה, אבל היא ידעה שהוא כבר במקום אחר, רחוק מאוד. כשפגעו בחתול – החיה רצה לפתע לתוך הכביש, ללא אזהרה – הוא פלט קריאת הפתעה. הם עצרו ברמזור הקרוב. להסתובב? הסרט אך שעתיים, והשעה הייתה קרובה לחצות. הם יצטרכו למצוא וטרינר תורן. לחתולה שאימצה לאחרונה בדיוק היו עניינים – ניתוח לא מסובך במיוחד אבל הכרחי שהצריך טיפול באנטיביוטיקה פעמיים ביום משך חמישה ימים – והיא דאגה לה באמת. מעולם לא דאגה כך ליצור חי. הם הפנו את ראשם והסתכלו לאחור. החיה נעלמה מבעד לגשם שהמשיך לטפטף, עתה חלש יותר, ולאור פנסי הרחוב הקלושים. זה בטח שום דבר, הוא אמר, המשפט השלם הראשון שאמר לה מאז יצאו מהסרט. שמעת את החבטה, היא השיבה, אני חושבת שכדאי שנבדוק מה קרה לו. האור ברמזור התחלף. הוא המשיך לנסוע, כאילו קיבל את ההחלטה עבור שניהם, ושוב היא לא הביעה התנגדות. היא נתנה לחתולה את מנת האנטיביוטיקה שלה הבוקר, אבל בגלל הסרט – עתה שכחה למה רצתה לראות אותו מלכתחילה, בסופו של דבר הוא דיכא אותה כל כך – איחרה לשוב ולתת לה את המנה השנייה בשעה הקבועה. ובשבועות האחרונים ליוותה אותה ללא הפסקה תחושה מבשרת רע. לפתע תקף אותה דחף חזק להחזיק בחתולה, ללטף אותה. הוא המשיך לנסוע לכיוון הדירה שלה, והיא עצמה את עיניה. החתול הפצוע – האם חיה קטנה כל כך תוכל לשרוד פגיעה מן הסוג הזה? האם הוא לא סובל עכשיו כאב בל ייאמן? משהו נורא, היא הייתה משוכנעת, קרה לחתולה שלה בזמן שלא הייתה בבית. אולי הצליחה לפתוח לעצמה את התפרים מהניתוח, והיא שוכבת עכשיו ומעיה שפוכים על השטיח בסלון; אולי נפלה מחלון שהשאירה פתוח והתרסקה על המדרכה, ראשה מופצץ ועיניה יוצאות מחוריהן. מבעד לעפעפיה העצומים היה נדמה לה שהיא יכולה להרגיש את מבטו עליה. את רוצה שאעלה? שאל כשהגיעו. היא לא הרגישה בטוחה שתוכל להתמודד עם המראות שמצפים לה בדירה. החתולה מבוותרת על הספה. חיה אחרת נכנסה וטרפה אותה. היא דחקה את המחשבות האלה לירכתי

התודעה שלה והנהנה בראשה לשלילה. יותר מכול לא חשבה שתוכל לשאת עוד מהשתיקה הזאת. "רציתי יותר מדי להיות נאהב," אמר הגיבור, "אבל זה תמיד הלך לעזאזל." כשחיפשה אחר המפתח בתיקה הרגישה שליבה דוהר, נשימותיה לא סדירות. אבל כשפתחה את הדלת החתולה קיפצה לעברה כהרגלה, שלמה. היא מיששה אותה בכל גופה. היא נאנחה לרווחה. החיה השנייה שכבה בשוליו של הכביש. גשם טפטף על פרוותה הבהירה, הנקייה, וראשה נשמט אל האספלט. היא ניסתה לגרור את עצמה למקום מבטחים, כר הדשא שמעבר לכביש, אולי, אך לא הצליחה יותר מאשר להרים בקושי רב את ראשה. עיניה בהו, מזוגגות מכאב, בשמיים השחורים שְׁמִים המשיכו לנטוף מהם. היה קר. השבר באגן – על המכונית לא יישאר רמז או כתם – לא יחלים מעצמו. למחרת, עדיין שכובה באותו המקום, מכוניות מאיצות על פניה, תגלה החיה שהיא מתקשה לנשום; זיהום התפשט בבית החזה שלה. נשימותיה יהפכו כבדות יותר ויותר, איטיות יותר ויותר, הגשם לא יפסיק לרדת. "אני הורג את עצמי משום שלא אֶהְבֶּת אותי," כותב הגיבור בסוף הסרט, "ומשום שלא אהבתי אותך." ביום השלישי, כשתמות החיה הפצועה, הם ייפרדו.

שירים עמוס נוי

אבו כישב (הנשיקה הראשונה של הוריי)

ברחש סאון המים בג'סר אל הדאר
בצל חרשה בדרך לג'רישה
שם התרחשה הנשיקה הראשונה
מתחת לחפה שחורה ושביב-ירח

והנשיקה כמו פרפר עיף עפה לה עפה
כמו פרפר עיף עפה לה עפה מאל עוג'ה
מעל קברו המקשת של אבו כישב
(סביבו נבנה אחרי שנים מטוח של תעש)

עולה באש המדורות של ילדוטי
עמוד עשן שבו הבטתי כמכשף
את הכל הכל טרפה המפלצת הרשעה
שהסתתרה בחשכה מתחת לשמיכה

יופי

הייתי מסתכל שעות על מרדכי הגנן
כשהיה עובד בגנה בלי חלצה
הוא היה מרים משקולות במכון שמשון
והיה לו גוף יותר יפה מג'וני ויסמילר
הנעצה משקה אותו כמו בשמן והוא היה
יצוק בנחשת בוהקת כמו אליל
הגוף שלו רגש אותי מאוד
אני לא חושב שזו הייתה התרגשות מינית
אלא אם כן מין הוא רק סוג אחד של תשוקה ליפי
היפי שהוא סוד כי הוא האפשרות של שלמות
הרועדת בלב העולם מתחת למסכה
היפי של הרים באפק ושל המדבר בחשכה
היפי של הים בחרף ושל הירח בתחלת החדש

היפי של כל צמח וכל חיה
היפי של כל גבר וכל אשה
היפי של מוזיקה ללא המלים שסורטות אותה
היפי שחשבתה שהוא גן העדן שמחכה לנו בשנמות
אולי בגלל זה כל כך רצייתי למות
כשהייתי ילד ומרדכי הגנן
היה צעיר ועבד בלי חלצה

שירים אוולין כץ

הנולס האחרון... בקן שהיה

עלץ לבי ולא מגביע של יין אדם
צרוך של שירים בצרפתית שכרו אותי.
שירים משנות הששים גם עתיקים יותר
אמא היתה שרה בקולה הערב,
רגעי נעם נדירים בי חקוקים
- לקבע בנצח משלי.

ז'ול'ט גרקו, אדי קונסטנטין, אדית פיאף...
סובבות סובבות התנועות
בסחרחרת מואצת
סוחפות בשכרות
צילילים מתמרים מבסמים את רגלי.
הסלון התמלא פתימי אור,
אלפי כוכבים נתזים על תכל רקיע.

בכיתי, צחקתי, נסחפתי לרקוד משכר.
חובקות הידים הרגע החולף
לוגמות עלו הדקה ושכר הלב
לי מאירים בגביע של יין נושן...

פרחי נר־הלילה החופי בעיירה Marsa Plage

פרחי נר־הלילה החופי סגורים בשעות היום
נפתחים בין הערבים.
פרפרים רבים וחרקים מעופפים מבקרים בהם
ללגם מן הצוף החבוי בין עלי הכותרת.

נר הלילה פרח עדין וריחני.
עלי הכותרת שנפתחים לקראת רדת החשכה,
מקשטים את הגנה בכתמים בהירים זוהרים.

אבא חזר ממשחק הברידג' בקזינו, פניו מחיכות.
ריח דגים מטגנים עולה לאפינו
כבר השקינו את הגנה
מים רבים התזנו על עצמנו בקלוחי צחוק ארכים.

זכרונות רבים עצובים ושמחים לי מעירת הנפש
מרסה פלאז' בה בלינו שלשת חדשי הקיץ כל שנה בתונים.
כל הבשמים עדין מרקדים סביבי
סגונים ונעימים בשוכנו מן הים.
מרהיב היה בזכרוני.

באוטובוס יאנה פבזנר

עמדתי ברמזור בצומת המחבר את קינג ג'ורג', בוגרשוב ובן ציון לגוש של שמש קופחת וריח שווארמה חריף. עמדתי ברמזור שהיה אדום ולא התחלף ולא רצה להתחלף והמכוניות שחלפו על פניי העמיסו טינופת על העור שלי, אותו הכתירה דיילת יופי בסופר פארם כבעל סימנים ראשוניים של גיל (איזה ראשונים? את לא מבינה כלום, דיילת) והציעה קרם במבצע שיפטור אותי מעול הזקנה הצועדת לעברי במגפי המוות שלה.

המכוניות חלפו וגם טוסטוסים עליהם הושיבו גברים שמנמנים את חריצי התחת שלהם וצרחו אל אוזניות הנייד שלהם צרחות של חרדת קיום ונטישה, צרחות עבודה או צרחות זוגיות וחובות וחובות שהם חייבים להספיק למלא ועברו גברים על אופניים חשמליים, ישובים על הכיסא כאילו כל כלי התחבורה שלהם תקוע עמוק בישבנם ואין להם ברירה אלא לנוע כך לנצח עד המוות. 18.

עמדתי ברמזור, הוא היה רמזור ארוך, כי ריח השווארמה היה קשה והשמש הייתה רעה והרגשתי את מבטה של דיילת היופי מרחף על פניי בשביעות רצון, והבטתי שמאלה ולעברי הלכה והתקדמה אישה עם ספרי קודש כלשהם המספרים את סיפורו של ישוע, ומטפחת רוסית לראשה ואתו מבט מואר ומטופש של מקבצת נדבות למען מטרה נעלה כלשהי שמאפשרת לה לחוש מוארת ורגועה ונטולת גאווה.

היא התקדמה לעברי ומצד ימין התקדם לעברי גבר שמוכר כלובים עם תוכים מכניים ומפות עולם. פניו שחומות וגדולות, עייפות, שני אלה מתקדמים כל אחד מכיוונו, הפכים מוחלטים, האחת מוארת, השני מוטרד.

הם התקדמו כל אחד מכיוונו ואני עמדתי באמצע, הם לא ראו אותי בכלל, אבל אני רציתי שהרמזור יתחלף לירוק עכשיו ומהר ומייד, כי ידעתי שאחד יציע תוכי בכלוב והשנייה תביט במבט חלול ותקווה שאקח ממנה את הספרון על חייו של ישוע או אקשיב למלל האידיוטי שלה על השגחה ואלוהים ושכולנו בנותיו.

הרמזור התחלף. צעדתי מהר על בן ציון בשביל המיועד להולכי הרגל, למרות שהצל היה בשביל לאופניים עליהם המשיכו לנוע גברים על אופניים חשמליים עם

פרצוף שומר סוד כמוס, ונורא רציתי צל, אבל לא העזתי כי אני מנסה לבדל את עצמי ורוצה שדברים מסוימים יהיו בדיוק כפי שתכננו אותם, אבל אין צל בעיר הזאת.

גררתי את עצמי ודיילת היופי מסופר פארם הצליפה בפניי ושמתי יד על השפתיים כי הרגשתי איך השמש מקמטת אותן והגברתי את צעדיי וכששני תיירים לידי דיברו בשפה זרה שהייתה אולי הולנדית. הרגשתי משב רוח שיכול היה להיות אילו היו מביאים אותי הוריי לאירופה, למקומי הטבעי ולא למדבר הקשה הזה, לגטו הזה ולצומת דרכים הנוראי הזה בעיר שהייתה פעם שלי, אבל היא הולכת ונעלמת, נעלמת ודועכת, והנה התחנה של קו 63 וכל תושבי הפריפריה עמדו בה, כי על אחד משלושת הכיסאות ישב רוסי שיכור והוא הקיא וירק והתפתל על הכיסא והמסכה הדבוקה לסנטרו הלכה והתמלאה בשאריות משהו שהוא אכל ומשהו שנותר מהנשמה שלו ועיניו הריקות הלכו והתרוקנו כמעט לחלוטין.

לכן כולם נמלטו ממנו ועמדו מסביב ואני יחד איתם, ממתנינם לקו 63 תל אביב-גבעתיים וכשהוא הגיע השיכור זחל אחרינו אל הדלת האחורית וטיפס במדרגות, מורח את עצמו על כל מה שניתן ונרדם מאחורה. נסענו בדממה כמעט מוחלטת. חשבתי על הזוב שהתיישב על אדן החלון של המושב שלי. הוא דמה בעיניי לנוסע ענייני עייף ומדוכדך. כשחצינו את גבול תל אביב-גבעתיים, השיכור התעורר לחיים וצרח ברוסית:

“עצור, עצור, הולך לאמא!”

והאוטובוס נעצר בחריקה והילד השיכור זחל במהירות החוצה והלך לאמו.

שירים

סיגל נאור פרלמן

היה בזה הכול

א.

אשה צעירה קוראת לתלמידיה
את "הגברת עם הכלבלב" ומדברת
כאלו הכל היא יודעת:
ראו, בן חמשים פוגש במראה
את פניו, מפתע,
עד עתה היה בזה הכל
רק לא אהבה והנה עכשו
לראשונה בחייו, אהבה
והיא מסבירה, רוקעת ברגליה, מפחידה
את תלמידיה, מה היא יודעת
כנראה חוזרת על מה ששמעה
בשעור באוניברסיטה
חושבת על עצמה
ועל חיה
מזהירה מהחמצה שלא תהיה
שלא תהיה
שלא
ובבית טוב מאד ורע מאד
וקכה חליפות
רע וטוב וחליפות
שנים חולפות
והיה בזה הכל, גם אהבה
ורק לא אהבה

ב.

צ'כוב זה אכזר מהחלון נכנס
את לבה תפס את גופה טבל
את שבחוץ הסעיר את הכלים
המסדרים בפנים בסדר מופתי
טרף -

ולא נותר עוד גוף שלם להאכיל
להרהר או לחשב, לשקל
ולברר בכבד ראש
להנהר
ולא החזיק עוד מים השקר העצמי
שמה שזה בסך הכל הוא הטמעות
מטעם ההתאהבות בשם
ההתרגשות ושה רק
זמני

הוא חזר
מחר שחר, סתום, סגור, מבחן,
סתום, נעול, רחוק, חסום, אבוד –
חזר.
וזה קרה. באבחה אחת. אהבה.

במרפאה

איך אוכל לשמע
באך בלי עיניך עצובות
יניקה, יער עד חום, נשיקה,
פס אויר כבד נמתח, נשיקה,
מכף ירך הפשוטה, נשיקה,
על הצ'לו מצד אל צד
כבד וחד. איך אוכל?

הלך באך כפרה על נשימתך הכבדה.
זה הבסיס לרוק כבד פרפרת אלי
לפני שנגדמת
ובתוך הגוף הרחב והרך
עבר
מהחזה אל הגב
לא פרפר. דהר
קרון של רפכת גסה
הלב פרא אדם הלב
דוהר, דוהר

אני מצמידה, הפרפר קופא
במעופו, ישן, אֵן אֵל החזה שלך
כמו רופא

יש אפשרות כזאת

אני לא רוצה למלא אותך, אֵמר וְנִדְהַמְתִּי.
לא חשבתני שאפשר לא למלא
אֵיד לא למלא וְלִמָּה לא למלא
אם אפשר למלא. אני רוצה
להתמלא?
זֶה הַלֵּם בִּי בְתַחֲמִית הַכְּלִי
וְרִיד הַרִיקוֹן שְׁלוֹ שְׁלֵא רוצה למלא

שירים

מיכל הדר קידור

1.

היָלָדִים לֹא מְנִיחִים לִי לָרַגַע לִהְיוֹת לְבַד
לְנַפְשִׁי. הֵם יוֹדְעִים
שְׁעֲשָׂרִים שָׁנָה הֵייתִי לְבַד.
הֵם מְפַחְדִים שְׂאֵם לְבַד זֶה כְּמוֹ בִידוּד
וּבִידוּד יָכוֹל לְהִרְג, עֲדִיף לֹא לְהִנִּיחַ לִי לִהְיוֹת
לְבַד.
אֲנִי יוֹרְדֶת לְמִטָּה לְעֵשָׂן וְהֵם בָּאִים אַחֲרַי.
מוֹצִיאִים אֶת הַקּוֹרְקִינְטִים מִהַמְכוּנִית וּמְפְלִיגִים
בַּחֲנִיָּה הַלּוֹךְ וְשׁוֹב. שְׂמֵחִים כְּאִלוֹ
יֵצְאוּ לְחַפְשֵׁי מִסְגֵּר הַבַּיִת.
אֲנִי מְבַקֶּשֶׁת רַגַע לְבַד. לְכַתֵּב. לְפִזֹּר
עֵשָׂן סְבִיבִי בְּלִי לְדַאג לָהֶם. אֲבָל
הֵם לֹא מְרֹשִׁים. הֵם צְרִיכִים
אוֹתִי אֲמֵא שְׁלָהֶם.
יֵשׁ לָהֶם דְּבָרִים דְּחוּפִים לְסַפֵּר לִי. שִׁירִים
שֶׁהִמְצִיאוּ. חֵלּוּמוֹת שֶׁחִלְמוּ. מְבַנִּים שֶׁבָנוּ בְּלָגוּ.
אֲנִי נִכְנָסֶת לְמַקְלַחַת וְשׁוֹטֶפֶת מַעְלֵי אֶת כָּל מֵה
שָׁמַיִם וְסָבוֹן יוֹדְעִים לְהִסִּיר. שׁוֹמַעַת
אֶת הַקּוֹלוֹת שְׁלָהֶם מִתְעַרְבְּבִים
בְּרַעַשׂ הַמַּיִם הַזּוֹרְמִים. הַפֶּה שְׁלִי
מְקַצֵּף מִשְׁחַת שְׁנַיִם כְּשֶׁאֲנִי מְנַסֶּה
לְעֲנוֹת לָהֶם. לְסַלֵּק אֶת הַטַּעַם הָרַע
שֶׁל הַסִּיגָרָה מִהַלְשׁוֹן שְׁלִי. הֵם יוֹצֵאִים
וְנִכְנָסִים. בָּאִים וְהוֹלְכִים.

2.

אֲנִי רוֹצֵה שֶׁהַגְּבִינָה לֹא תִדְלַף מִצְדֵי
הַכְּרִיךְ וְשֶׁהִירְקוֹת וְהַפְּרוֹת יִהְיוּ לְלֹא
מוֹם וְשִׁלָּא אֲשַׁכַּח לְהַכְנִיס כַּפִּית
לְקַפְסֵת הַקּוֹרְנֶפֶלְקֵס וְלָרֶשֶׁם שֵׁם

על בקבוק המים ולבת שלי אני רוצה
להספיק להוסיף לב מנזר עם ברכה
כמו שבקשה ואת גליל נזר הטואלט
אני רוצה לא לשכח לזרק לפח המחזור
ובנפרד את בקבוק החלב ואת הסוּדֵר
שהבן שלי אוהב, להספיק לכבס מיד
כשהוא חוזר מבית הספר כדי שיהיה יבש
כבר למחר אז אני קמה מקדם מקדם
והולכת לישן מקדם ונוטלת כל בקר את
הנוגד דכאון ששומר עלי והולכת בתדירות
גבוהה יותר לפסיכיאטרית שלי שאומרת
שאני בסדר ושזו תקופה כזו של הסתגלות
שלא נגמרת ומציעה לפגש אותי שוב בעוד
חדשים, אם אני רוצה. אני רוצה. וחוזרת
לאנגליטיקאי שלי אחרי עשר שנים כדי לדבר
ובכל זאת אני פוחדת. לפעמים כמעט מתה
מפחד שרגע אחד הכל ישמט, כמו שנשמט
לפני יותר מעשר שנים פעם ראשונה ופעם
שניה לזמן קצר לפני ארבע שנים כשהילדים
היו עדין תינוקות. ולמרות שלקח לי רק שלושה
שבועות להתרומם חזרה לגבה צמידה, אני לא
מצליחה לשכח את הרגעים בהם הייתי בגבה
שכיבה.

ואני מחכה כבר ליום שני בבקר כדי לנסות
להבין איך זה שפעם, לפני יותר מעשר שנים
לקח לי כמעט שנתים להרחיק ממני גבר שקרא
לי "מטמטמת" והיום אני כבר מצליחה לעשות
את זה אחרי מקסימום שלוש שעות.

חריץ

היא התלוננה שהחריץ בין השדים שלה גבוה
מדי. קרוב מדי לשקע הצואר. אני אהבתי להסתכל איך
היתה מעמיסה את השדים הגדולים שלה ומסדרת
אותם בשקצרויות החזיה ואז מותחת את הידים לאחור
ומכניסה קרס ללולאה קרס ללולאה עד שהעמדת
התפאורה התיצבה בקדמת הבמה.

קפלי עור היו תמיד זולגים מהצדדים ואני תהיתי אם זה כואב לה
ושאלתי. היא אמרה שלא. כשלבשה חלצה צמודה או גולף הקפלים
בצבצו והחריץ העמיק וגבה. אני חשבתי לעצמי שהשדים
שלה נפלאים אבל לא ידעתי מה אעשה אם גם לי יהיו שדים.
שהרי דבר אחד הוא לראות יפי אצל מישהי אחרת ודבר אחר
הוא כשהיפי הזה הוא שלך. רק הבטחתי לעצמי לא לתת
לקפלים לתפח ולצנח וקויתי שאצלי החריץ יהיה נמוך יותר.
לא בגלל שחריץ גבוה הוא יפה פחות רק בגלל שהיא
מחשיבה את גבה החריץ

אם אמא שלי הייתה בד, הוא היה בד כותנה, לבן שירה ברויאר

א

אמא -

על הסוודר החלק הייתה רק שרשרת זהב אחת, עם תליון משובץ אבן ירוקה, והוא היה מונח קרוב מול העיניים שלי כשהייתי מצטנפת לתוך החיבוק שלה. על יד שמאל, טבעת דקה משובצת יהלומים קטנים ובימין, טבעת אזמרגד מרובעת. זה הכול.

אני כבר מזמן אמא בעצמי, ותמיד - עם שתי שרשראות, שישה צמידים, שתי טבעות וזוג עגילים, קבוע.

ב

בילוי בערב -

כשהייתי בת שבע, נלוויתי להורי לקונצרט של הצ'לנית ז'קלין דה פרה ובעלה הפסנתרן דניאל ברנבוים בהיכל התרבות בתל אביב. הם היו סנסציה בעולם המוזיקה הקלאסית, גאונים מוכשרים, צעירים, יפים ואוהבים. על הבמה נראתה דה פרה כמו נסיכה מהאגדות, בשמלה לבנה מנצנצת. אחרי הקונצרט ביקרנו בחדר האמנים, וכאשר בהיתי בה - בכוכבי הכסף הרקומים לשמלתה ובשערה הזוהר - הרגשתי שאני אפופה בקסם. עד היום יש לי חיבה לזוהר שמתלווה לבילוי בערב. התאורה רכה, האוויר מלא השתקפויות, נצנוצים ותחושה של הבטחה.

ג

גולן מיכל -

על שלט אריח הקרמיקה הארמנית מהעיר העתיקה היה כתוב "גולן" וכשצלצלתי בפעמון, מיכל הייתה פותחת לי בשמלת כפתן רקומה, מחייכת אליי וקוראת לכיוון המסדרון לאמא שלי "אילנה, שירה הגיעה!"

מיכל הייתה השותפה של אמא שלי למשרד לעיצוב פנים ששכן בביתה ברחוב שפינוזה בתל אביב, וכשכבר יכולתי לנסוע לבד באוטובוס לעיר מרמת אביב, הייתי

מבקר את אותן במשרד בחופשים. מיכל הייתה גבוהה ומרשימה ואמא שלי מאוד אהבה את הטעם שלה ושל הוריה: האדריכל אריה אלחנני ואשתו שרה, שהיו לדבריה "הזוג הכי יפה בתל אביב".

בסלון הגדול היה קיר שחור (!) ולידו פסנתר שעליו הונחו חנוכיות עתיקות. במרפסת קטנה שכולה סוד הגן הנעלם בתוך הסלון השתרגו צמחים מטפסים ומהתקרה ירדו כדורי זכוכית חברון בירוק וטורקז. במטבח עמד שולחן של ציידים, במשרד עמדו לרשותי טושים צבעוניים. אבל גולת הכותרת חיכתה לי בחדר הארונות – קופסאות של מחרוזות ענבר וטורקז, תכשיטי כסף מרוקעים, צמידים משובצים שמלות גלבייה וכפתנים.

לבית של מיכל ולכל החפצים שלה היה אופי מיוחד שאין לי מילה אחת שתתאר אותו אבל אני יודעת לזהות אותו ברגע. ולמרות שהוא היה מזוהה וברור (מודרניסטי, אוריינטלי, בוהמיני), הייתה מוצפנת בו הפתעה שמדי פעם צצה מכיוון בלתי צפוי, אחר לגמרי ומרענן. כמו למשל כלי האמבטיה המעוצבים מפלסטיק קשיח אדום שהופיעו אצל מיכל ואחר כך גם אצלנו בבית, מתישהו בשנות השבעים, בהשראת ביקור במוזיאון ישראל בירושלים, בתערוכה ענקית של עיצוב פסיכדלי ופופ ארט.

ד

דריה –

היה שלב, שלא האמנתי כמה הילדות של היום מוצפות בצעצועים שנדמה שטינקרבל פיזרה עליהם אבק כוכבים. דריה בכורתי הייתה בת חמש ובדיוק התחיל יבוא צעצועים של כל מה שחלמתי עליו כילדה. ערכות איפור ולק, תכשיטים וחרוזים לילדות שרוצות לשחק בלהתאפר ולהתגנדה. והשיא, אצבעונים קטנים מפלסטיק של ציפורניים אדומות ארוכות. כאלה היו בשנות השישים רק לחברה שלי עידית מקומה ראשונה. הדבר הראשון שהייתי עושה כשהייתי יורדת לשחק אצלה בבית, היה לטופף באצבעוני הציפורניים הארוכות על שולחן הפורמייקה שלה. ולא שהיה לי חסר משהו. היו לי ברביות עם תלבושות מהממות שהערצתי ובובות עמים שאבא שלי הביא מסורי התזמורת הפילהרמונית בעולם. אבל כל מיני טבעות בלירה שמגרילים במכונות עם המסטיקים העגולים וצעצועי איפור וגנדור קיטשיים היו אצלנו בבית מחוץ לתחום.

כשדריה נולדה, החלטתי שבניגוד לאמא שלי, אהיה אמא לא שיפוטית ולא ביקורתית. לא אגיד מה יפה ומה קיטש, מה fine ומה פושטי.

זה לא ממש עבד כנראה. כשדריה הייתה בת שבע-עשרה, היא ביקשה "להפסיק להגיד לי מה דעתך על הבגדים שאני לובשת."

"בסדר גמור, ענית, אני אגיד רק כשאת תשאל."

ה

הן -

הן היו יפהפיות, אמא שלי ויעל רכטמן השכנה, אשת נגן הבסון של התזמורת. כל אחת בדרכה. לא "פאשניסטות", כלומר, לא כאלה שלובשות תמיד רק את "שיא המודה", אבל מעודכנות ועוקבות בעניין אחרי חילופי האופנה הדרמטיים. היו אלה שלהי שנות השישים, התקופה שבה האופנה הייתה ביצת הפלאים, כובע הקסמים שממנו נשלפו בזה אחר זה שפנים מרהיבים. אורך המכפלת הלך והתקצר עד למיני, שב וצנח מטה לאורך מידי ואחר כך כבר טאטא את הרצפה באורך מקסי. וכולן דיברו על זה וצייתו לצווי האופנה שהדהדו מפריז עד לתל אביב.

ו

וולמן -

כשאני מוצאת פעם בהרבה זמן תופרת תיקונים טובה, אני מייד מדווחת לאמא שלי.

זהו הישג שתמיד זוכה להערכה הראויה.

וולמן, ככה תופרת התיקונים המהוללת שמצאתי נהגה לקרוא לעצמה, ושמה הפך למין שם קוד בין אמא שלי לביני והוביל לשיתוף פעולה פורה, "את הז'קט הזה תני לוולמן שתקצר אותו" או "עדיף שאת המכנסיים האלה תיקחי לוולמן לתיקון". לקחנו, דייקנו, קיצרנו. הענקנו חיים חדשים לבגדים אהובים שהתיישנו. קיימנו את ערך הקיימות הלכה למעשה, הרבה לפני שהמילה הזאת הייתה לחלק מהשפה המדוברת.

ז

זיוף -

זיוף, תרמית, הונאה, משהו שמתחפש למשהו אחר. משהו שמעמיד פנים כאילו הוא משהו טוב יותר.

כל סוגי הזיוף היו אצלנו בבית מושא לבוז.

כל דבר אותנטי התקבל בברכה.

"תראי אותה", אמא שלי הייתה אומרת על עוזרת הבית האהובה שלנו, "תראי מה זה אישה fine."

גם אני שומעת את עצמי אומרת "פיין" כשאני רוצה לתאר איכות שהיא מעבר למה שנדמה מבעד לדימוי החיצוני. איכות נטולת זיוף.

חומרי גלם –

חומרי הגלם הם אלה שקובעים את התוצאה. את איכות היצירה, הבגד, העוגה. ספגתי את הערך הזה כחלק מהטקס היומי בו טחנו אצלנו במטבח את הפולים לפני הכנת הקפה. זה הגיע כחלק מהמורשת של משפחתו של אבי, שהייתה בעלת חברה לייבוא קפה. "האחים ברויאר" קראו לה, והיא פעלה באזור "שבע הקהילות היהודיות בבורגלנד" שבאוסטרו-הונגריה.

פולי קפה טריים, בצק עם חמאה, שולחן מעץ, אהיל מנורה מקלף, נעליים ותיקים מעור, חולצות מכותנה, מעילים מצמר, שמלות מפשתן.

טבעי –

כשהייתי ילדה, הייתי מוקסמת מהציפורניים המטופחות, הארוכות, המשוחות בלק של אמהות אחרות. אצל אמא שלי, ציפורני כפות הרגליים היו משוחות בלק אדום אבל בידיה שלט המראה הטבעי. גם כשהתאפרה, זה היה במידה, בלי להגזים.

היא עיגלה ריסים במסקרה ומרחה תמיד ליפסטיק ואז הצמידה לשפתיים מפית נייר, הספיגה והותירה חותם נשיקה ורדרד, כדי לקבע את השפתון ולמתן את הצבע. גם היום, בגיל 87, היא הולכת למספרה קבוע לחדש את הצבע אבל דרך הידיים שלה, שבשלו ואפו, הגישו וטרחו, עבר אליי תמיד מסר אוהד למראה הטבעי.

אצלי הציפורניים מעולם לא התארכו אבל זה לא מנע ממני לאסוף באובססיביות לקים בכל הצבעים, להגיע לצבא עם לק ירוק מנצנץ שעליו נשפתי וקיבלתי תלונה, שלא לדבר על מבטי הבחילה מאמא שלי.

זה עבר לי. כבר שנים שאני מסתובבת בעולם כמו אמא – ברגליים, אדום לווהט, ברור. אבל ציפורניי הידיים משוחות בלק שקוף, מקסימום בגוון ניוד, טבעי.

יופי –

אמא שלי יפה. תמיד ראינו את זה. את הפרופיל המושלם, השיער החלק, השפתיים המחוטבות, העיניים הירוקות. משהו בהוויה שלה כאישה יפה היה תמיד ברור ובטוח ויכולתי להרגיש את עוצמת ההשפעה של היופי שלה, כמו גם את זה שהיא מעולם לא עשתה מהיופי שלה עניין. היא התקשטה והתייפתה במידה, המאופקת הסולידית האופיינית לה, אבל הכי אהבתי את הרגעים בהם ככה סתם,

כשישבנו לאכול כל המשפחה סביב השולחן. אבא שלי היה מסתכל עליה ואומר
לאחותי ולי: "תראו כמה אמא יפה."

כ

כותנה -

אם אמא שלי הייתה בד, הוא היה בד כותנה, לבן.

ל

לקנות -

לקנות מעט טוב. אמא שלי הייתה צוחקת על אמא שלה, סבתא רוזה שלנו,
כשהיא הייתה מספרת בצהלת ניצחון על שמלה חדשה שקנתה "במציאה". זה היה
המונח אז, "מציאעס", והוא תמיד זכה מאמא שלי למבט מזלזל. הארון שלה נשמר
תמיד אוורירי, לעולם לא מפוצץ והבגדים היו תלויים בו אחר כבוד במרווחים
גדולים. Less is more אמר האדריכל המודרניסטי מיס ואן דה רוהא וכמי
שהעריצה אותו, אמא שלי אימצה בטבעיות את משנתו. אני עדיין מנסה.

מ

מגפיים -

אני אוהבת מגפיים.

בימי רביעי אחרי הצהריים, עד שהיינו אוספות את אחותי משיעור הפסנתר
שלה, היינו אמא ואני קונות בוטנים קלויים בקפה "אביב" ומטפסות על הגבעה
שהייתה ליד מוזיאון רמת אביב, לראות בחורף את הנרקיסים.

אהבתי כשצעדה לצידי במגפיים עד הברך עם עקב מרובע קטן, שמלת ג'קי קנדי
מחויטת בלי שרוולים מצמר אפור ומעיל תואם.

אני זוכרת גם עגילים צמודים בטורקיז ואת השיער השחור החלק שלה שלראשונה
הגיע לאורך הכתפיים, אסוף בחצי קוקו שקר ולא כתמיד, גזור בתספורת נערית
קצרה אהילה גרסון. אבל הכי הקסימו אותי המגפיים.

נ

ניחוח -

בכל ערב, בסביבות השעה שבע, אבא שלי היה נושק לאמא שלי, לאחותי ולי,
ויוצא לעבודה לבוש חליפת פראק שחורה, חולצה לבנה ועניבת פרפר. הוא היה

נגן הכינור הראשי של התזמורת הפילהרמונית הישראלית ואלה היו המדים שלו. דלת לידנו גרו נגן הבסון הראשי בתזמורת מרדכי רכטמן ומשפחתו. אני זוכרת אותנו הילדים בפיג'מות בפתח דלתות הדירות הפתוחות, מוקסמים מאמהותינו שהצטרפו לאבות ליציאה לקונצרט. אמא שלי בחצאית מקסי סגולה עם אבזם כסף וחולצת שיפון בסגול וירוק, יעל בשמלה בגוון שוקולד, מחשוף גב וחגורת מטבעות זהב על הירכיים. מחייכות לנו "לילה טוב" כשדלת המעלית נסגרת אחריהן, ומותירות שובל ניחוח עדין של בושם.

ס

סנדלים רומאיים -

כשליעם הבן שלי היה בן ארבע, הוא התחפש כל אחר צהריים לאביר או לחייל רומאי. בדים וצעפים שמצא בארגז התחפושות היו לו לגלימות ושמלות טוגה. הקיץ שהגיע באותה שנה הביא עימו את אופנת הסנדלים הרומאיים - סנדלי עור שטוחים עם רצועות שנכרכות סביב הקרסול. בנות בכל הגילאים שטפו את הרחובות, נעולות בסנדלים כאלה. ראיתי את ליעם מביט בהן בהתפעלות. בחנות נעלי הילדים, המוכרת הביטה בנו בחשדנות. היא אמרה לנו שהסנדלים הרומאיים הן לבנות בלבד. חייכתי לליעם והסברתי למוכרת שזה לא משנה לנו. ליעם נעל את הסנדלים הרומאיים והיה בעננים. חשבתי עליי בגילו, כשרציתי נעלי לק אדומות עם פרחים לבנים אבל אמא שלי לא הסכימה. בשנים ההן, קנו לי רק נעלי לק בשחור חלק.

ע

עיישה קדאפי -

מתישהו בתחילת המילניום, קלטתי בזויות העין על שער העיתון היומי אישה יפהפייה בתסרוקת החלומות שלי, שכבות ארוכות של בלונד זוהר שכמוהן לא ראיתי מאז ימי פארה פוסט. מי זאת? הרהרתי לעצמי ולא האמנתי: עיישה קדאפי, בתו של מועמר קדאפי שליט לוב בצילום פפרצי ובהופעה מוגזמת זוהרת עד קיטש.

אם אמא שלי היא מריה בגילומה של אינגריד ברגמן בסרט "למי צלצלו הפעמונים" אז כשאני עושה פן אני עיישה קדאפי.

פ

פראדה -

מיוצ'ה פראדה, המעצבת האיטלקייה אנינת הטעם, אמרה פעם בריאיון ש"כל אחד זקוק לקצת קיטש". כלכך שמחתי כשהיא הפתיעה בקולקציות המרהיבות, המתוחכמות שפתחו לדיון מרענן את השאלה מהו טעם טוב ומהו קיטש.

צ

צמה -

חזרתי לצמה אחרי שראיתי את הסדרה "עוזרת בית" בנטפליקס. זה הזכיר לי את עצמי. כמו דרישת שלום מהנערה שהייתי. כמו דרך לאסוף את מי שאני היום.

ק

קופסאות -

קופסאות, רצוי אחידות, עם מדבקות שעליהן מודפס כיתוב שמגדיר את תכולתן. מסודרות בארונות לפי קטגוריות, בצורה גלויה לעין ונוחה לשימוש. לשם אני חותרת, ואני כבר לא רחוקה מהיעד. וכשאני מביאה לאמא שלי קופסאות או סלסילות בשיטות סידור שהוכחו מחקרית, אני מתבקשת לקחת אותן חזרה כי לא תודה, אין בהן צורך.

ר

ריפוי עצמי -

טיפוח והתפתחות כריפוי עצמי. באחד מרגעי המשבר של חיי הזוגיות שהיו לי, שאלתי את אמא שלי איך היא מצליחה להיות נשואה באושר לאבא שלי כל כך הרבה שנים. היא סיפרה על ספר שקראה בצעירותה שנתן לה השראה, ובו הגיבורה, שמאוכזבת מכך שבעלה עסוק מדי בענייניו, מחליטה לדאוג לריפוי עצמי בכך שהיא בונה לעצמה חיים מלאים ומספקים, לצידו.

"אני מכירה אותך," אמרה לי אז אמ, "את תיפרדי, תרוי, תתייפפי, תתחילי ללמוד, תיסעי, תבלי, תפרחי. את כל אלה את יכולה לעשות כבר עכשיו, בלי להיפרד."

הקשבתי וחשבתי איזו אמא חכמה יש לי.

(שבע שנים מאוחר יותר - בסוף גם נפרדתי)

ש

שיער -

כשהייתי קטנה אמא שלי לקחה אותי להסתפר בתספורת קצרה אה לה גרסון.
כמו שלה. ובכל יום אחרי הגן, הייתי מגיעה הביתה, מוציאה את החצאית הארוכה
ממגירת התחפושות שלי, לובשת אותה על הראש ומנפנת בשערי הכאילו ארוך.
אין תמונה מהגיל הזה, שאני לא מופיעה בה עם חצאית על הראש.

ת

תודה -

תודה אמא, על הכול.

הנידונים לנדוד מנחם מ' פאלק

לבי הרך נמשך מעבר לחומת ביתי
אחר עגלת הצוענים המצעצעת
עת יצאה מקשטת לירידים ולשוקים
בשירים ובקודים צבעוניים.

אני מתרגם משיריהם של הנידונים לנדוד
לעברית,
מגלה את תלאתי
ברומנית.

שפת אם

מיה טבת דיין

1

מְנַדִּי מְחֻזְקָה בְּהַסּוּס אֶת הַמְּבַחֶנָה.
מְרַחֵק יְרִיקָה מְפָרִיד בֵּינָה
לְבֵין הַסְּפוּר הַגִּנְטִי שֶׁלָּהּ
עַל רֶצֶף הָאֲנוּשׁוֹת. אָבָא שֶׁלָּהּ
כִּבֵּר שֶׁלַח דְּגִימַת רַק קַתּוּלִי וְגָלָה
שֶׁהוּא שְׁלוּשִׁים וְשִׁמּוֹנָה אַחוּז
יְהוּדִי. מִשְׁפָּחָה נְחֻמָּדָה מְשִׁיקָגו
יִצְרָה אֶתוֹ קֶשֶׁר.
בְּגִיל שְׁבָעִים וְשִׁבְעַת עֶתֶד חֲדָשׁ
נִפְרָשׁ בְּפִנּוּי, רוּוִי עֶבֶר, שְׁמוֹת מֵתִים
וְסְפוּרִים שְׁמֻזְמָן לֹא נִמְצָא לָהֶם שׁוֹמֵעַ.
"רַק זֶה חֶסֶר לִי", מְנַדִּי אוֹמְרַת,
עוֹד קְרוֹבִים, עוֹד מִשְׁפָּחָה".

2

בְּגִיל אַרְבָּעִים וְשִׁתִּים הִיא
אֵינָה בְּשֶׁלָּה עֲדִין לְגִלוֹת
אֶת הוֹרֵיהָ הָאֲמֵתִיִּים.
מָה אִם שְׁמָה יִצּוֹץ בְּמֵאֲגַר הָרֶק?
מָה אִם יִצְרוּ פֶתָאָם קֶשֶׁר?
מְנַדִּי מְחַפֶּשֶׁת מִשְׁהוּ אַחֵר. אוּלַי עֲמִים רְחוּקִים,
רְסִיס אִימְפֵרִיָּה, כָּל דְּבַר שִׁסְבִּיר
לְמָה הִיא מְרַגִּישָׁה שׁוֹנָה.
אֲפֵלוּ גִנִּים יִסְתִּיכּוֹנִיִּים
טוֹבִים בְּעֵינֶיהָ מִסֵּט נוֹסֵף שֶׁל הוֹרִים קִנְדִּיִּים,
נוֹקְשִׁים בְּדִלְתָ עִם קְדָרָה, הִדּוּ מִמְּלָא,
בְּרַכַּת חַג הַהוֹדְיָה וּפְאִי בְּטָטָה.
"אוּלַי אֲשַׁלַּח אֶת הָרֶק בְּשֵׁם בְּדוּי?"
הִיא מְצִיעָה, "אוּלַי בְּשֵׁם שְׁלֶךְ?"

3

השם שלי פנוי, אני אומרת לה.
גם אחותי שלחה במקומה חברה למקנה,
עמדה תחת החפה עם תעודת טהרה מזיפת.
דודי הצביע בבחירות
עם שלוש תעודות זהות שונות. סבי זיף
את תאריך הולדתו
בשערי ישראל. וכדי לגנוב
גבולות סבתי השליכה לי
את כל מסמכיה. זהות נוספת היא בדם שלי.
כמו זוג משקפים נוסף בתיק,
כמו גלגל רזרבי במכונית; זהות
ועוד זהות. אני ואני.
ספור וספור חלופי.

4

מנדי חותמת את שמי על המעטפה ומחזיקת.
"בקרוב נדע ממה את עשויה".
"ממה את עשויה", אני מתקנת.
"מישהי עלולה להתקשר", היא אומרת,
"לומר שהיא אמא שלך".
"אמא שלך" (זאת אני).
"כן", היא עונה, "אבל את תקבלי את השיחה".

5

לעתים אמא שלי באה אלי,
מתקרבת בצעד בריא, מביאה עמה
שמש, מרפסת, ספר, ים.
לאן נעלמת?
הייתי צריכה למות קצת.
ועכשיו?
חורתי:
תשארי, אמא?
בטח. עד המות הבא.

מְנַדִּי נוֹסַעַת עִם סוּזִי, אִמָּא שְׁלָה, בֵּין בְּתֵי חוּלָיִם.
 הַרֹפְאִים אוֹמְרִים שְׁנִשְׁאָרוּ לָהּ
 חֲדָשִׁים. הַבְּדִיקוֹת לֹא מְרֹאוֹת דְּכָר.
 סוּזִי מַעֲבִירָה אֶת חֻשְׁבוֹן הַבִּנְיָן
 עַל שֵׁם מְנַדִּי. מְלַמֶּדֶת אוֹתָהּ לְהַכִּין
 רֶטֶב אֲכֻמְנִיּוֹת, פֹּאֵי בְטָטָה. מְלוּי
 לְתַרְנֻגוֹל הַדּוֹ. טַקְסֵי הַפְּרָדָה מִתְאַרְכִּים.
 בְּבִקְרִים, סוּזִי מִתְעוֹרְרֶת כְּתַמָּה,
 כְּמוֹ גּוֹף אַחֵר. כְּמוֹ סוּף.
 הִיא יוֹצֵאת לְסוּפֵר בְּפִיג'מָה.
 הַשְּׁעָר הָאֶפֶר שְׁלָה פְרוּעַ. "מִי כָּבֵר יִסְתַּכֵּל,
 עִם מְרֹאֶה כְּמוֹ שְׁלֵנוּ?" הִיא אוֹמֶרֶת לְמְנַדִּי.
 כְּאִלוֹ שְׁתִּיהֵן בְּאוֹתָהּ סִירָה,
 מְנַדִּי מִתְעַגֵּלֶת כְּשֶׁבְּלוּל, מִבְּקֶשֶׁת לְזַחַל
 לְמִקּוּם אַחֵר. מִתְגַּעְגַּעַת
 בְּלִי לְדַעַת אֵל מָה.

כְּבֵר חֲמֵשׁ שָׁנִים אֵין לִי אִמָּא.
 כְּשֶׁהִיְתָה, קָרָאָה לִי מִיָּקִי,
 הָאִמְיָנָה שְׁמָה שְׁאָגַע בּוֹ יְצַלִּיחַ. אִמְרָה
 שְׁאֲנִי יָפָה. הִיְתָה יָפָה
 מִמְּנִי. חֲשָׁשָׁה מִהַמְּלָה "סִבְתָּא". הִתְעַנְיָנָה
 בְּנִתּוּחִים פְּלִסְטִיִּים, בְּמִשְׁחוֹת מְעַלִּימוֹת
 קִמְטִים, עַד שְׁחֻלְתָּה וְנִלְקַחְתָּה
 לְנִתּוּחִים אַחֲרִים, לְמִשְׁחוֹת אַחֲרוֹת.
 מִתָּה בְּלִי לְהַזְדַּקֵּן. עֵינֶיךָ, יִרְקוֹת
 כְּשָׁנֵי דָגִים, שְׁטוֹ
 לְמִצּוּלָה פְּקוּחָה אַחֲרֶת.

מְנַדִּי סוֹעֵדֶת דָּג קָטָן וְחוּלָה
 בְּאִמְצַע הַסְּלוֹן הַמְּבֻלָּגָן שְׁלָה.
 מִפּוֹרְרֶת וִיטְמִינִים לְתוֹךְ הָאֲקוּנְרִיּוּם.
 מוֹדֶדֶת אֶת הַמַּיִם בְּמִדְחָם.

מדברת אל הזכוכית.
מי שומע אותה? און הדג
או נשמת הדג? אני מתאהבת בה.
בחמש בבקר היא מביאה לנו שק מלח
להמס את השלג על השביל. היא מאכילה
את הילדות באכמניות קפואות
כשעולה להן החם. היא מפצירה בדג הקטן הנה
שישאר. אומרת לו שהיא מאמינה בו.
מתעוררת בבקרים בחרדה
שהתהפך. שילדיה יפגשו לראשונה במוות.

9

אמא שלי לא הסכימה לדבר על המות. כשחיתה
בקשה להשאר טבולה בחיים.
כשמתה חפשונו בחפציה. צמאנו למכתב פרדה.
לקלטת. לא מצאנו דבר. האם התכוונת
למותה? האם הפתעה כשהתעוררה לפתע
בעבר השני?
אני מנחשת שבסוף הסתערה על המות
כפי שעשתה בחיים -
מתריסה. אחר כך מתמסרת.
מתעקשת כמו תמיד לא להפנות מבט אל הצד האחר.

10

הדג של מגדי מתהפך למרות הכל.
"כי מעפר באת", סווי סופדת לו
בעינים יבשות והם מורידים אותו
עם המים בניאגרה. מסביב לאסלה
הם שרים לו שיר לניות שנהוג במשפחתם.
מגדי שטה עם הילדים
לבקתה שלהם על האי.
ושבה מחיכת. בזרועותיה
גור שועלים פצוע.

בגיל עשרים טפלה בגורי דבים
 בקמץ'טקה. האכילה אותם חלבה
 בנגוד לחקי המשטר הסוביטי, הבריחה אותם
 מסוחרים הפרוות. בקהים של מונטריאול טפלה באיל
 נטוש. השגיחה על פומה בקרי בוליביה.
 מאז החרף האחרון היא מאכילה עורב נכה.
 אבל עם השועל הזה בלב השכונה הבורגנית שלנו,
 סוזי חוששת מהפקוח העירוני,
 לא מפסיקה להציק למנדי. העור שלה כתם
 כמו פרות הגור, לשניהם מבט פצוע בעינים.
 מנדי קונה קולר, שק אכל, כרית.
 בלילות היא לומדת על ביות.
 בקר אחד היא מכריזה: זה פתיר!
 הגנטיקה שלהם משתנה!
 חלקם אפלו מתחילים לנבח!

"אם תפלות של כלבים היו מתגשמות",
 סוזי אומרת, "כבר מזמן היה יורד עלינו גשם של עצמות".
 "אם התפלות שלי היו מתגשמות", מנדי אומרת,
 "היא הייתה נעלמת מפה עכשו למקום רחוק".
 אם התפלות שלי היו מתגשמות, אני חושבת,
 אבל המשפט נותר ללא סוף.

בראשית האביב אני מקבלת הודעה
 שהדוח הגנטי המלא שלי נשלח בדאר.
 התוצאות ישלחו גם לבני משפחה אפשריים.
 בדם שלי נכר מוצא אירי דומיננטי.
 למיל מצרפים שוכרי הנחה
 לקראת חגנו הקאמי,
 יום פטריק הקדוש.

אני בוחרת בשובר לפגישה עם מגדת עתידות
 בשם נורין. "מה אבדתך?" היא שואלת אותי
 ומציעה שנתפלל ביחד
 לאנטוני הקדוש. "הוא משיב אבדות",
 היא אומרת, "אלא אם אבדת אהבה.
 במקרה הזה דמיני את האהבה הזאת חזק
 ותתפללי לקדוש ג'וד". אבדתי אמא,
 אני אומרת לה. כאלו אבדתי זוג משקפים,
 או מפתח לבית, כאלו
 אין מות רק אבדנים
 ואי סדר נוראי בעולם. "אני מצטערת, לאב",
 נורין אומרת, "אבדות כאלה
 רק ישו מחזיר". ואז מוסיפה בלחש,
 "לאחרונה גם הוא הפסיק לעזור".

מאז שהגנים של מגדי רשומים על שמי
 אני לא מבקשת עזרה מאיש.
 אני צועדת הביתה דרך היער.
 בכיס שלי שתי אבנים נגד צבועים,
 אני מותרת על מעיל גם כשקר,
 קוטפת פטל ואוכלת ישר מהשיח.
 ספוריה של מגדי נאספים בי כזכרונות:
 ריח הקרשים הטריים
 כשבנינו את הבקתה שלנו על האי. מלח
 מי הים בשפתי, כשבנינו אחת נהגתי
 סירת-טקסי, בשניה אחזתי
 בכני היונק. אני נוהגת
 את הטויוטה המשפחתית שלנו
 בכבישים מפתלים,
 מצמצמת עינים נגד תנאי הראות, הרוח
 היא חברתי, האדמה אוחות בי. הדם של מגדי
 נובח תחת עורי הקדש.

מְנַדִּי מְבַקֶּשֶׁת לְהִשְׁאִיר אֶצְלִי לְכַמָּה יָמִים
 אֶת הַשׁוּעָל. "זֶה פְּשוֹט כְּמוֹ כֶּלֶב", הִיא אוֹמֶרֶת,
 וּמְבִיאָה אֶתוֹ מְלוֹנָה וְעֵצְמוֹת.
 הִיא עוֹמֶדֶת לְשׁוֹט עִם סוּזִי לְאִי.
 הָרוֹפְאִים מְזַהֲרִים שֶׁכֶּלֶב
 יִם הַבָּטֵן שֶׁל סוּזִי תִתְפּוֹצֵץ.
 סוּזִי מְזַהֲרָה שֶׁכֶּלִי אֶכֵּל עַל הָאִי
 הֵן תִּגְוַעְנָה בְּרַעַב. הִיא מְבַשֶּׁלֶת אַרוּחוֹת
 לְכָל הַשְּׁבוּעַ. מְחַפֶּשֶׁת בְּמִקְרָר הַרִיק.
 אוֹמֶרֶת לְמְנַדִּי "אֲנִי לֹא מְבִינָה
 אֵיךְ בְּעֶלְדֶּךָ לֹא עֹזֵב כְּבָר מְזֻמָּן אֶת הַבֵּית",
 מְנַדִּי אוֹמֶרֶת, "הָאִשָּׁה הַזֹּאת הִיא מֵהַסּוּג
 שֶׁלְעוֹלָם לֹא יָמוֹת".

אֲחֵרֵי יוֹמִים הַטֵּלְפוֹן שְׁלִי מְצִלְצֵל.
 הַשׁוּעָל מְכַשְׁשֵׁשׁ בְּזָנָב וְנוֹבַח.
 מַעֲבָר לְקוֹ צְהֵלוֹת: אֲמִי הַבִּיּוֹלוֹגִית
 מְאֻשֶּׁרֶת שׁוֹזוֹ אֲנִי. כָּל הַחַיִּים
 חַפְשָׁה אֲחֵרֵי בְּעֵתוֹנִים, בְּאֵינְטֵרְנֵט, בְּפִנְיָהּ
 שֶׁל נָשִׁים חוֹלְפוֹת בְּרַחוּב. עֵכָשׁוֹ אֵינָה
 מְאֻמִּינָה לְמִזְלֵ שֶׁשָּׁפַר עָלֶיהָ. הִיא תִּגִּיעַ בְּטִיסָה,
 הִיא נִמְצָאת
 שְׁלוֹשׁ שְׁעוֹת מְזַרְחָה מִכָּאן,
 "רַק תְּבַחֲרֵי יוֹם".

בְּיָמֶיהָ הָאֲחֵרוֹנִים אֲמָא שְׁלִי שֶׁכְּבָה בְּחֶדְרָה.
 אוֹר הַרְף הַתְּרַכֵּךְ מִבְּעַד וִילוֹנוֹת חֲצִי שְׁקוּפִים,
 רַחֲשׁ הַגֶּשֶׁם. עָלִי פָקֵן גְּדִבְקוֹ רְטִבִּים לְזִגְגִית הַחֲלוֹן,
 בְּקִירוֹת גֶּבֶר רִיחַ הַסַּבּוֹן לְאַחַר הַרְחֻצָה. אֲמָא שְׁלִי
 פָחַתָּה וּפָחַתָּה. הַהִתְמַעֲטוֹת שְׁלָה
 תַעֲתַעָה בְּנֹו. אֲטִית כָּל כֶּךָ. לֹא יִדְעֵנוּ לְאָמֵד אֶת הַשְּׁנוּי.
 מַה נִּשְׁאָר מִמְּנָה מִיּוֹם לְיוֹם?
 מַה הַשְּׁתַנָּה לְלֹא שׁוֹב?

היא מתה בערבוב של יום שני.
נשימה. אין נשימה.
בהדף טריקה שקטה
סגרה את דלת החיים.

19

בדלת בית הקפה השכונתי: אמי הארית
מסדירה נשימה.
סוקרת את השלחנות.
בהירה וגבוהה כמו השמש,
עגלת פנים.
צהבה. לרגע אינה מתעכבת במבטה
על הפנים האוקראיניות שלי,
השער השחור, הלחי הרחבה,
אני מנפנפת לה בידי, היא מתקרבת
וקובעת: "דומה לאבא שלך.
האינדיאני".

20

אבי חלף לידי ביתה במשאית. ליל סתו מהיר אחד,
בגיל חמש-עשרה. בקיץ
כבר נולדתי. לבנת שער וארפה. לא היתה שאלה
מה לעשות עם התינוקת. עשרה ימים ינקתי
משדיה המנמשים, עד שסוזי הגיעה,
עד שנפרדנו לעד. היא מסתכלת על החזה
השטוח שלי, העור הלבן, עיני החומות,
גדלו אותך יפה?" היא שואלת.

21

אני מספרת לה על חגי ההודיה, ימי הספורט,
הבית על האי, התינוק והסירה,
ועל גורי הדבאים
אפלו על הפומה בבויליביה.
המבטא הקנדי שלי משלם. דם יערות
מסמיק את לחיי הרחבות. מול אמי הארית
אני מי שתמיד חלמתי להיות.

אני לא מספרת לה על ישראל.
 על המזרח התיכון. על שנים צהבות מדבר,
 סחופות חול. ועל התינקת שאבדה
 לאמא שלי לפני שנולדתי. לאן נלקחה?
 כל השנים בלי גופה. אמא שלי קברה
 את הספור בגופה. האם בגלל זה חלתה?
 "עד היום אני מרגישה את תנועות הניקה שלך",
 אומרת אמי האירית ולוגמת מהקפה.
 פעם מתקשרת הניקה ידיים
 על גופה של אמא שלי והודעה
 "מה אני רואה פה? למה בגיל ששים
 יש לך בכטן תינקת?"

המתקשרת הציעה לאמא שלי להתאבל
 כדי להבריא. אמא שלי לא ידעה
 להתאבל על תינקת שמעולם לא
 מתה. לא הבריאה.
 אמי האירית מזמינה פרוסת פאי שניה.
 חוגגת במזלג חיים
 עם הזדמנות שניה.
 הכתפים שלה רחבות
 כמו סלעים איתנים על חוף.
 הראש שלה מצויק גבה, הגוף
 מסתת אצבעות, מפרקים,
 לסתות, אבן ואבן.
 בלי שאר רוח, בלי מצבה.

כשהרופאים מפענחים את הבדיקות של סוני
 היא כבר מטפסת על גבעות באי עם נכדיה,
 העור שלה שב לצבעו. היא צדה חזיר בר,
 מבתרת אותו לשתיים-עשרה חתיכות -
 כמו שנים עשר השבטים,
 אבותי -

ומכניסה למקפּיּא. אחת לכל חֲדָשׁ.
”מה שְׁלֵא הוֹרֵג אוֹתְךָ מִחֲשֵׁל אוֹתְךָ”, היא אוֹמֶרֶת,
”וּמָה שֶׁהוֹרֵג אוֹתְךָ –
מִחֲשֵׁל מִיִּשְׁהוּ אַחֵר”.

25

מְנַדֵּי מְאֻשְׁרֵת מֵהַדּוּחַ הַגִּנְטִי שֶׁקִּבְּלָנוּ.
יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעִים אַחֻזִּים גָּנִים אֵינְדִּיאָנִיִּים מִשְׁבֹּט
הַצִּיפִּיהִי. היא רוֹצֶה לְלַמֵּד אֶת שְׁפֵת הָאֵם
שֶׁלָּהּ. לְמַצָּא אֶת הָאֲדָמָה שֶׁלָּהּ, לְפָגֵשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים.
היא סִקְרָנִית:
הָאֵם גַּם לָהֶם אִישׁוּנִים
מִתְרוֹצְצִים, רִיחַ יַעֲרוֹת.

26

אֲנִי לֹא מְסַפֶּרֶת לָהּ שֶׁהִיְתָה תִּינֶקֶת רְגוּעָה.
שִׁינְקָה עֲשָׂרָה יָמִים מִשְׁדֵּי שָׁמֶשׁ,
מְנַקְדִּים מִמֶּשׁ כְּמוֹ אֱלוֹ
שְׁמָהֶם הֵינִיקָה.
שֶׁלֹּא נוֹלְדָה בִּיעֵר, אֲלֹא בְּבֵית הַיּוֹלְדוֹת הַמְּרֻכָּזִי
שֶׁל אֲדַמוֹנְטוֹן. שְׁאֵת אִמִּץ הַלֵּב שֶׁלָּהּ קִבְּלָה
מִסּוּזִי. שְׁאֵת רֹחַב הַלֵּב קִבְּלָה מֵעֲצָמָה.
אֲנִי מְדַמְיֶנֶת חֶזֶק אֶת מָה שֶׁאֲבַדְנוּ
מָה שֶׁמְרַכִּיב אוֹתָנוּ
לֹא מְסַפֶּרֶת לָהּ דְּבָר.

כל הבנות הטובות נטעלי גבירץ

איה בדיוק התלבטה אם להיות אנורקסית. כל השבוע התלבטה, על אש נמוכה. בהפסקת האוכל אכלה תפוח וגבינה לבנה, וריחפה משיעור לשיעור. לקראת סוף היום היה הראש כבד מהרגליים, ואלה הלכו מעצמן לתוך הבית, לצלחת שניצל תירס ופתיתים, ומשם לשירותים, עם המים הקרים שמרעישים בכיור, והאצבע שמלטפת מבפנים את הגרון המחוספס והלח, כמו איזו חיית מים עתיקה ומסוכנת. היא לא הייתה שמנה, איה. אבל גם האנורקסיות שהכירה לא היו. המחולניקיות, רציניות, בלייקרה נוצצת, עם עיני ענק ושיערות שקופות, חלפו במסדרונות התיכון קלות כמו רוח. גם איה רצתה להיות קלה כמו רוח.

ואז, כשרוב השניצל תירס כבר שכב באסלה, התקשרו לאמא שלה וסיפרו שנועם מתה. נועם מהרצליה, בתה של בת הדודה הכי צעירה של אמא שלה. ניסו להדביק להן אותה כמה פעמים, לה ולהדס, שהיו בנות דודות ראשונות, וגם באותו גיל, ונועם השתרכה אחריהן בשוק בצלאל, וחיבקה את עצמה חזק בזמן שצללו לערימות סמרטוטים בעשרה שקלים ומצאו אוצרות. חולצות מסין עם כיתובים כמו Good Vibes או YOLO שאפשר ללבוש בקטע אירוני. נועם הייתה עשירה מהן, קטנה מהן בשנה, עטופה במותגים עד האוזניים, שקטה ומפוהקת. הן היו כבודות מרוב ידע, אבל נועם פספסה את הבדיחות והרפרנסים. כשנועם הייתה בסביבה החיים שלהן זהרו בירוק חומצי עירוני. ועכשיו היא מתה.

בהלוויה כולם הניחו לאיה להיצרב בשמש. הדס התכרבלה בחיבוק של אמא שלה, החולצות השחורות שלהן התחברו לחולצה אחת מזיעה. אמא של איה בכתה כבר מהחניה, ולאיה לא היה עוד כוח לנחם אותה. מהבוקר לא אכלה והיא הייתה עייפה. גם עובדי בית הקברות הדתיים נראו עייפים, אבל מי יודע. יש עבודות שאסור לחייך בהן ויש עבודות שמוכרחים לחייך בהן, ויש רגעים שאמורים לבכות בהם, ולא יוצא כלום. מייד אחרי שהקיא, העיניים נראו כמו אחרי ככי. גם ארנון לא בכה. הוא עמד ליד ההורים שלו ועקב אחר עובדי בית הקברות שהתעסקו עם אחותו הגדולה. היו לו גרביים של ספיידרמן, והתחשק לה להפוך בשבילו לגיבורת-על שמקיא בטון, לחתום את הקבר הזה במצבה אפורה, ובעיניים רטובות לסלק משם את הילד האומלל לבית שלו.

“גם אתם הולכים לשיט הזה?” סימסה להדס מהמושב האחורי של האוטו הממוזג, וקיבלה אימוג’י מתייפח.

אמא של נועם ליטפה את כתפו של כל מי שנכנס בדלת הבית. בקול צרוד סיפרה על המאפים שהגיעו באיחור, על שקיות הקרח שמילאו את האמבטיה ועל מעטפת התכשיטים של נועם שמסרה לה המשטרה. "אני לא מסוגלת לפתוח, צבטה את הנייר הצהבהב לאורך פס הדבק. "נומקי עשתה הרבה פירסינג בשנה האחרונה. רוצות לשתות חם?" הדס נצמדה לאיה על הספה ומשכה את אחד האלבומים מהשולחן. פתחה אותו ביניהן. נועם השתנתה מאז שראו אותה. בתמונות האחרונות שכבה על מיטה מסודרת והביטה במצלמה בשעמום, היה לה פירסינג נוצץ בבטן, נזם באף ושורת עגילים שטיפסו לה על האוזן כמו מרבה רגליים. היו לה צלליות שחורות במקום עיניים, והשיער שלה היה מחומצן, עם פסים כחולים. "מה, ילדת סנטר?" הדס לחשה, ואיה, שהרגישה את אמא של נועם נושמת עליהן, אמרה: "איזה יפה!" אמא של נועם נדחקה מימין ושאלה: "נכון?" ושלושתן הביטו יחד בתמונות בשתיקה. איה התפעלה מהרזון של נועם, מהחזה שלה בחזיית הפוש-אפ, מהבטן השטוחה, מעצמות האגן הבולטות שפנו למצלמה כמו שתי אצבעות משולשות.

"אני רוצה לבקש משהו. אפשר?" אמא של נועם שאלה, והן ענו: "בטח, בטח", בשני קולות, כאילו אין תשובה אחרת בעולם. היא לקחה מהן את האלבום וקמה, והן הלכו אחריה, אבל בעצם הלכו אחרי נועם, כי זהו זה. מהיום הזה והלאה, נועם תמיד תלך לפני אמא שלה.

על הדלת הייתה מדבקה ורודה: All the good girls go to hell. "היא אהבה את בילי אייליש?" הדס שאלה, ואמא של נועם ענתה שהיא לא יודעת מי זה, ופתחה את הדלת. החדר היה מסודר. חלון גדול עם סורגים עבים, מיטה, טלוויזיה, שולחן כתיבה וכיסא. הדס ואיה זיהו את ספרי הלימוד שסבלו מהם בשנה שעברה. רק שהספרים של נועם היו חדשים, לא יד רביעית עם פירווי מחק, כמו שלהן. כל הקיר היה ארון מראות, ואמא של נועם עלתה על הכיסא וירדה ופתחה את 12 הדלתות שלו, וכשסיימה מתנשפת, אדומה, נשמעה מתחננת. "קחו. בנות, בבקשה תיקחו. מה שלא תיקחו יורד למטה. הנה, פה יש תיקים טובים. שימו בפנים מה שאתן רוצות. ככה," דחפה גופייה לתוך תיק ג'נספורט ירוק. "תראו, יש אפילו דברים עוד עם האטיקט. הילפיגר. ליווייס. חבל. זה מאוד יעזור לנו, מתוקות. בסדר?"

אמא של נועם יצאה וסגרה אותן בחדר, והן לא זזו כי לא ידעו אם מותר. הארונות היו מלאים מספיק בגדים לעשר ילדות עשירות. הדס לחשה: מה עושים. ואיה לא ענתה, כי לענות זה לעשות משהו, אבל בסוף, עדיין לא ברור איך, קמו ולקחו כמה מהתיקים, הפרידו את שיני הריצ'רץ הלבנות ופערו אותן לרווחה. בכוח זרקו פנימה בגדים ועוד בגדים, וגם כשהתיקים היו מופוצצים, איה עודדה את הדס

להמשיך, והן רוקנו את המדפים עד שהיו קלים כמו רוח, עד שהבגדים שלבשה נועם בבוקר מותה הצטרפו לשאר הבגדים שחסרים בארון. איזה לא אמרה: קחי, לך זה יהיה יפה. ולא: אני שמנה מדי בשביל זה. ולא: איכ, לא תתפסי אותי מתה בכזאת שמלה. לא היה לה מושג יותר מה יתאים ומה לא, ומה לובשים ומה לא, למשל כשעולים במעלית לקומה 11 לבית של חבר, נועלים את עצמך בחדר שלו, וקופצים מהמרפסת.

שירים

עמיחי חסון

דין וחשבון על המערכה האחרונה

עץ אחר עץ חסלה חדקונית הדקל את רחוב ברקאי
ופלשה לרחובות סמוכים. השמידה צמרות, הצהיבה כפות תמרים.
חפושיות נברו בגזע הנגוע, אכלו אותו מבפנים, השריצו ביצים.
זוחלים פקעו, לסתותיהם התחזקו עד היו גלמים.
צחנה פשטה ברחוב כריח פגרי חתולים. בצד הכביש
נותרו הדקלים, כרותי ראשים כפסלי מצביאים מוכסים.

עיריית רמת גן נלקמה במזיקים, רססה,
גזמה ענפים. החליפה את שמות הרחובות הסמוכים:
"רחוב כוכשי עזה" הוא כעת "רחוב אלוף נחמיה תמרי".
אך המחבלים פרו ושרצו, רבו ונעצמו במאד מאד,
לא התרשמו משם מפקד סירות מטכ"ל וצנחנים.

בתם המאבק אני אחזו בגוף האויב:
חמשה סנטימטרים אדמים. כתמים שחרים
מנקדים את פניו, זקפת חדק דק מתמרת מראשו,
מגששת בין קני כף ידי, בוחנת
יבשת חדשה להתנחל בה.

המלחמה הראשונה

בינואר אָלף תשע מאות תשעים ואחת גליתי את אמריקה בסוף מסדרון ארץ ברחוב הגלגל ברמת גן. אחי ואני היינו אינדיאנים, סבנו הצ'יף הגדול, הורינו נסעו לעבר הנָהָר לְהִבִּיא אֶח חֲדָשׁ. בחוץ התחוללה מלחמה: סדאם חוסין שלח טילים ונחשי צפּע פָּגְעוּ בְּבָתִּים סְמוּכִים. צִבְעָנוּ בְּטוֹש אָדָם אֶת הַפָּנִים, חֲבִשְׁנוּ מַסְכוֹת קָרֵב, חִמְקְנוּ מַחְצִים, אָטַמְנוּ אֶהֱל טִיפֵי מַבְפָּנִים. מְכַרִּיּוֹת הַסְּלוֹן הַפְּרוּעוֹת קִלְעָנוּ כְּתָרֵי נוֹצוֹת וְקוֹצִים. שָׁטְנוּ בְּקִנּוּ בְּסִבְךָ קֶצֶף, הָאֲמַבֵּט גֵּעֵשׁ מִים גָּלְשׁוּ אֶל הַרְצָפָה. הַנְּצַחוֹן הַכְּרַע בְּקָרֵב בֵּין הַסְּדִינִים מְכַלְבוּ מֵיִסִּים, שָׁעֲלוּ עִם מְאִמִּי וְדָדִי מְנִי־יִוֶּרֶק בְּסוֹף שְׁנוֹת הַשְּׁשִׁים. רוּחַ גְּדוּלָה הִיְתָה בְּעֶזְרֵנוּ, טִילֵי סְקָאד הֶחֱטִיאוּ אֶת מַחְנֵנוּ. הוֹרִינוּ שְׁבוּ טְרוֹטִים מִן הַמְּעַרְכָּה, בִּידֵיהֶם עָרִיסָה מַפְלֶסְטִיק, תִּינוֹק פְּעוֹר עֵינַיִם וּבִבַת קְאוּבוּ.

רשימת ספרים חדשים שהגיעו למערכת מאזנים, יוני 2022

יבנה יובל, פרידה מהצד המערבי, פרוזה, הוצאת כהל, 2022, 245 עמודים
איתמר יואב, הזורעים, שירה, הוצאת כתב, עריכה: ציפי הראל, 2022, 81 עמודים
לונדון מרסלה, סימנים שקופים, שירה, הוצאת שופרא לספרות יפה, 2022, 59 עמודים
לוי אבי, כל החיים אחריך, שירה, הוצאת קתרזיס, עורכים: נעה שבתאי ויואב גלבוע,
2022, 90 עמודים

פלדמן זיוה, הגיונות סותרים בזיקנה, עיון, הוצאת מראה, עריכת לשון: צורית מרגל,
2021, 213 עמודים

שלוש שמעון, האהבה מונחת שם ממילא, שירה, הוצאת כרמל, 2022, 73 עמודים
מלין נירה, חשופה, שירה, הוצאת שופרא, עריכה: אילן שיינפלד, 2022, 76 עמודים
רו אדם, אסונו הפרטי של מר סמי סעאדה, מחזה, הוצאת כרמל, עריכת לשון: גיל
בן־משה, 2022, 165 עמודים

רו אדם, הפצצה, מחזה, הוצאת כרמל, עריכת לשון: גיל בן־משה, 2022, 161 עמודים
גינוסר רינה, מילים בחול, שירה, הוצאת ספרי עתון 77, 2022, 69 עמודים
גרנות משה, גם ג'וזף סיסקו צחק, פרוזה, הוצאת מעיין, עריכה לשונית והגהה: חן
שכטר, 2022, 168 עמודים

הר־שפי אבישר, הסיפור הפועל, עיון, הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, עריכת לשון: ד"ר
עודד פורת, 2022, 183 עמודים

קלנר דורית, מולטיפוקל, פרוזה, הוצאת פרדס, עורכת: ד"ר נויט בראל, 2022, 276
עמודים

פיידימן־רשף נדב, מחר ומה, פרוזה, הוצאת פרדס, עורכת: מוריה דיין קודיש, 2022,
230 עמודים

גוברין נורית, קריאת הדורות כך ח', עיון, הוצאת צבעונים, עריכת לשון: אלי שקדי,
2022, 347 עמודים

סוקר־שווגר חנה, מחשבות מיותרות, עיון, הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, 2022, 463
עמודים

שלום שטרית סמי, אפידמיולוגיה הולכת ונמשכת של משורר, שירה, הוצאת טנג'יר,
עריכה: רועי חסן, 2022, 49 עמודים

זילברמן דורית, הבלדה על דורית ומנחם, רומן, הוצאת ידיעות ספרים. עורך: מתן
חרמוני. 2022. 326 עמודים

משתתפי הגיליון

מעין איתן, ספרה הראשון, "אהבה", ראה אור בהוצאת "רסלינג" ב-2020 ובהוצאות Periférica הספרדית ו-Penguin Press האמריקאית ב-2022. ספרה השני יראה אור בעתיד הנראה לעין בהוצאת "כתר".

פרופ' דנה אמיר היא פסיכולוגית-קלינית, פסיכואנליטיקאית מנחה בחברה הפסיכואנליטית בישראל, סגן דיקן למחקר וראש מסלול הדוקטורט הבין-תחומי בפסיכואנליזה באוני' חיפה, משוררת וסופרת. עורכת ראשית של "מארג" – כתב עת ישראלי לפסיכואנליזה (מרכז פרויד – האוני' העברית) וראש הקתדרה לחינוך וחברה ע"ש רחל והנן בר-נצר. הוציאה לאור שישה ספרי שירה, שני ממוארים בשירה ופרוזה וארבעה ספרי עיון פסיכואנליטיים. זכתה בפרסים שונים על כתיבתה העיונית והספרותית.

יערה בן-דוד, משוררת ותיקה ואמנית קולאז', פרסמה שנים עשר ספרים: שבעה ספרי שירה במקור, שלושה ספרים מתורגמים משירה לאנגלית, לצרפתית ולספרדית ושני קובצי מאמרים על יצירות מן הספרות העברית והעולמית. כמו כן הוציאה לאור שני תקליטורים קלאסיים בביצועה המוזיקלי. ספריה זיכו אותה בפרסים ספרותיים. עשרות משירה הולחנו.

רון בן-טובים הוא סופר, חוקר, ומבקר מוזיקה. הנובלה "נרתיק יהלום" יצאה בשנת 2018 בהוצאת "בלה לונה", ורומן הביכורים שלו, "פחם", יוצא בימים אלה בהוצאת "טנג'יר".

סיגל בן יאיר, משוררת. ספריה: "לא מעודן", הוצאת "הליקון", סדרת פגסוס 2011, "אין עדות": הוצאת "הקיבוץ המאוחד" 2014, "מה אני עושה", הוצאת "פרדס" 2020. שיריה התפרסמו בעיתונות, בכתבי עת ובאנתולוגיות ותורגמו לשפות שונות. זוכת פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים 2015, פרס שרת התרבות למשוררים בתחילת דרכם, פרס רמת גן ופרס טבע לשירה.

יקיר בן משה, עורך אירועי בית ביאליק ומנחה סדנאות כתיבה. ספרו האחרון "שריקת שומר הלילה" ראה אור בהוצאת "מוסד ביאליק" בשנת 2021. חי ויוצר, כל עוד שכר הדירה לא יוכפל, בתל אביב.

מיכל בן-נפתלי, סופרת, מתרגמת ועורכת.

ערן ברגיל פרסם שישה רומנים, שני קובצי סיפורים וחמישה ספרי שירה. יוצר הטריטוריה הספרותית-מוזיקלית "אחד חלקי אחד". כתב יחד עם הבמאי ניר ברגמן את התסריט "להציל את נטע", (המבוסס על ספרו "ברזל"). זכה בפרס ברנשטיין על ספרו "פרסה וכינור" ("חרגול" 2005), שלוש פעמים בפרס אקו"ם ליצירה המוגשת בעילום שם ובפרס אקו"ם לעידוד היצירה על ספרו "גשר" ("כתר", 2007), ובפרס ראש הממשלה לסופרים ב-2014.

שירה ברויאר, בעברה עיתונאית האופנה של עיתון "הארץ" ו"חדשות", מחברת הספר "סטייל משלך, עשה צעדים בדרך למלתחה חכמה". מעבירה את סדרת ההרצאות "הצעה לקוד לבוש" של סמסטר הקיץ בספריית בית אריאלה.

נטעלי גבירץ, ילידת 1980, פרסמה שבעה ספרי ילדים ושני רומנים. האחרון, "המתנדבת", יצא השנה בהוצאת "כתר". עורכת עיתון הילדים "אדם צעיר" וכלת פרס דבורה עומר של משרד התרבות.

צור גואטה, יליד 1992, מחבר ספר הילדים "עמית גמגמנית" (2020), עם אפרת וקסלר-גואטה), שיריו פורסמו בממות שונות כמו עיתון "הארץ", כתב העת "הו!", "הליקון לשירה", "הבה להבא", "ננופואטיקה" ועוד. ספר השירה הראשון שלו צפוי לראות אור בקרוב בעריכת דורי מנור.

דאה הדר היא מחברת הספרים "נומי נומי, עיסאויה" ו"אצלנו עכשיו בוקר". ספרה החדש, "היורדות", יצא לאור בקרוב בהוצאת "כתר".

ענת זגורסקי שפרינגמן, משוררת, מתרגמת, עורכת, אמנית בין תחומית ופסיכותרפיסטית. מפרסומיה: "אישה מודולרית", אגודת הסופרים והוצאת "תמוז", 1994, שזיכה אותה בפרס טשרניחובסקי לשירה, "כלה קרננית", הוצאת "חבר לעט", 2014, בתמיכת קרן י"ל גולדברג ואקו"ם. השנה עומדת לצאת לאור אנתולוגיה בין דורית של שירה פולנית בתרגומה ובעריכתה.

עמרי חורש, 40, בן קיבוץ עברון ומתגורר בתל אביב. בעל תואר ראשון בלימודי תרבות ממכללת ספיר ותואר שני בלימודי השואה מאוני' חיפה. כותב ומפרסם רומנים וסיפורים קצרים. ספר הביכורים שלו, "החלון והמדרגות" ראה אור בהוצאת "ידיעות ספרים" בשנת 2019 בעריכת נוי בראל. ספרו השני, "ילד", יצא בתחילת 2022 בהוצאת "תשע נשמות" בעריכת אוריאל קון. ספרו הבא עתיד לראות אור בהוצאת "פרדס".

עמיחי חסון, משורר, אוצר ויוצר קולנוע. השירים בגיליון מתוך כתב היד של ספרו הבא שעתיד לראות אור בסדרת "כבר" בעריכת ליאת קפלן, בהוצאת "מוסד ביאליק".

ד"ר מיה טבת דיין, סופרת ומשוררת, כלת פרס היצירה לשנת 2018, פרסמה את ספר הפרווה "אלף שנים לחכות" ("כנרת זב"מ" 2011) ואת ספרי השירה "ויהי ערב, ויהי תוהו" ("פרדס", 2015) ו"לאן שנצוף שם בית" (סדרת "כבר", 2018).

חגית טגפאו, אמנית, משוררת ותסריטאית. ילידת 1988. גדלה וחונכה בקריית גת. בוגרת מכללת מנשר לאמנות במחלקת כתיבה, שירה פורסמו בעיתונים ובכתבי עת שונים כגון "הכיוון מזרח-תרבות ומחאה", "ידיעות ת"א", "מעריב" ו"ישראל היום".

אווילין כץ נולדה בשנת 1941 בתוניס. אחות מוסמכת בכריאות הציבור ובדיאלוג, בעלת תואר ראשון בסיעוד מאוני' תל אביב. משוררת, מתרגמת, ציירת. יקירת

העיר חולון על תרומתה לחברה (2018). שיריה ותרגומיה התפרסמו באנתולוגיות ובכתבי עת. ספר שיריה הרביעי בדרך.

שולמית לרון בוגרת האוני' העברית בירושלים ובעלת תואר מוסמך בתרפיה בהבעה וביצירה מלולי קולג', קיימברידג מסצ'וסטס.

לריסה מילר, משוררת וציירת. ילידת בלרוס. הוציאה לאור שני ספרי שירה: "ארץ הפז", הוצאת "מעין" 2019, ו"פירה", הוצאת "ברחש" 2022.

לי ממז היא משוררת, עורכת בהוצאת "פרדס" ומנחת סדנאות כתיבה מטעם עמותת הליקון לשירה. ספרה "למה הדבר דומה" ("ידיעות ספרים", 2107) ראה אור בתמיכת מפעל הפיס וזיכה אותה בין השאר בפרס הליקון ובפרס שרת התרבות לספר ביכורים.

נועה מנהיים היא עורכת ומסאית, ראש מחלקת ספרות עברית בהוצאת "כנרת, זמורה, דביר" ומחברת הספר "הרשת התרבותית – מסות על מסעותיהם של הרעיונות".

סיגל נאור פרלמן, משוררת וחוקרת ספרות. ספר שיריה "מחלוטה" ראה אור בהוצאת "פרדס".

טובה נווה, כבת הדור השני, נושאת על גבה את זיכרונות העבר המודע והבלתי מודע. את החותם המביש של הריש הגלותית המתגלגלת מחקה בבואה לארץ. לאחר שנים חזרה אל שפת אמה בתרגמה לידיש את ספר שיריה "מעבר לקו הגמר", מתוך השאיפה לחזור אל "השקט שאבד לי ברחמה של אמי" (ציטוט), אותה לא זכתה להכיר.

עמוס נוי הוא בעל תואר שני במדעי המחשב ותואר שלישי בפולקלור ותרבות עממית. הוא מחברו של ספר מחקרי "עדים או מומחים", על אינטליגנציה יהודית-מזרחית בירושלים. ספר השירים שלו, "שלום לאדון העורב", שיצא לאור לפני שלוש שנים, קיבל את פרס שרת התרבות לספר ביכורים בתחום השירה. ספר השירים השני שלו, "קוסם אחד ניסר אותי והלך למקום אחר", שיצא לאור לפני כשנה, זכה בפרס גורי לשנת 2022.

ד"ר מרים נייגר פליישמן היא משוררת, חוקרת ספרות ואמנית פלסטית. נולדה ב-1948 בצ'כוסלובקיה להורים שורדי שואה. פרסמה ארבעה קובצי שירה בעברית וספריה ראו אור באנגלית, צרפתית, הונגרית ורומנית. שירה "רחמי מעושים ושירי כפרה" פורסם ב"גארדיין" המקוון בלוויית מסה כ"שיר השבוע" (15.6.2020). בימים אלה סיימה את ספרה רחב ההיקף על שירת אביגדור המאירי בעקבות עבודת הדוקטור שלה.

שלומית נעים נאור, משוררת ואשת חינוך ירושלמית. שני ספריה "אין לדבר סוף" ו"הדברים שאנחנו לא מדברות עליהם" ראו אור בהוצאת "פרדס". שלומית נושאה ואם לשלוש בנות.

מנחם מ' פאלק, משורר, מתרגם, סופר. יליד רומניה, 1951. עלה ארצה בשנת 1964. כיהן שלוש קדנציות כסגן יו"ר אגודת הסופרים. פרסם כ-70 ספרים, מחציתם מקור בעברית ומתורגמים ומחציתם תרגומי משוררים ישראלים לרומנית ומשוררים רומנים לעברית. זכה בפרסים ובתעודות הוקרה בארץ ובחו"ל.

יאנה פבזנר, 1979, עיתונאית. ילידת ברית המועצות, פליטת אשדוד, תושבת גבעתיים.

איילת צברי היא סופרת, כלת פרס סמי רוהר לספרות יהודית ופרס אדוארד וולנט לספורת יהודית. ספריה נכללו ברשימת הספרים המומלצים של "הניו יורק טיימס" ותורגמו למספר שפות, ביניהן עברית ("המקום הכי טוב בעולם", הוצאת "עם עובד").

ריטה קוגן נולדה בסנט פטרבורג ב-1976. עלתה ארצה ב-1990. מהנדסת, משוררת, מתרגמת וסופרת. הוציאה לאור שני ספרי שירה: "רישיון לשגיאות כתיב" (הוצאת "אלרום", 2015) ו"סוס בחצאית" (הוצאת "עתון 77", 2018), ושלושה ספרי תרגום. ספר הפרוזה הראשון שלה עתיד לראות אור ב-2021.

ארנה קיזין, ילידת 1967, סופרת, מחברת של מסות, מנחת כתיבה. שמונה מספריה ראו אור, ובהם "אפס עד 12 - יומן השנה הראשונה" ("הקיבוץ המאוחד" 2012), "פיקניק" ("הקיבוץ המאוחד" 2006) "לטפס על ההר, או: איך לכתוב" ("אחוזת בית", 2015) ו"איך להיות ושאלות אחרות" ("אוליפנט" 2021).

מיכל הדר קידר, עובדת סוציאלית קלינית ושיקומית, בוגרת התוכנית לפסיכותרפיה פסיכואנליטית באוני' בר-אילן. בשנת 2015 יצא לאור בהוצאה עצמית ספר הילדים "אחת, שניים, משפחה" ובשנת 2022 צפוי לצאת לאור בהוצאת "טנג'יר" הספר "בשמונים מעלות", ספר שירה ראשון בעריכת רועי חסן. מתגוררת בתל אביב עם ילדיה.

ענבל קליינר היא פסיכולוגית קלינית. עבודת הדוקטורט שכתבה עוסקת בחקירה ספרותית ופסיכואנליטית של תהליכי התפתחות נפשית. כלת פרס שר התרבות והספורט להוצאת ספרי ביכורים לאור, ופרס שירת המדע לזכר עפר לידר, מכון ויצמן למדע, 2021. שירים פרי עטה פורסמו בכתבי עת שונים. ספר ביכוריה "בסבך קנים ופטל" ראה אור בסדרת כבר, "מוסד ביאליק", 2022.

מירי רוזובסקי, סופרת ועורכת. מייסדת ומו"לית שותפה עם אורנה לנדאו בהוצאת "שתיים".

אודיה רוזנק, משוררת, תסריטאית ובימאית. ספר ביכוריה "בוא, לקק אותי" ("מרום תרבות ישראלית") זכה לפרסום ועורר מהומה תקשורתית בזירת הספרות והתרבות בישראל בגלל תכניו הפרובוקטיביים והשנויים במחלוקת. בימים אלה נמצאת בתהליכי הפקה של סרט הפיצ'ר הראשון שלה שזכה בפרס התסריט המצטיין של פסטיבל הקולנוע בירושלים, ובמקביל עובדת על ספר שירה

שני וספר פרוזה ראשון. בוגרת המסלול המלא של ביי"ס "סם שפיגל לקולנוע ולטלוויזיה בירושלים". במסגרת לימודיה כתבה וביימה את סרטה הקצר "מי שחלמה" העוסק בתרבות השכול בישראל, שהשתתף בעשרות פסטיבלים בארץ ובעולם וזיכה אותה בפרסים.

רקפת שחר־קריס, בת מושב אביחיל, כותבת סיפורים ושירים. ספר השירים הראשון שלה, "לחווה לא היתה אם שתערסל אותה", יצא לאור ב־2021. שיריה מסתכלים על המציאות "ישר בפנים", ללא קישוטים מיותרים, ומוסיפים תבלינים חדשים למצבי חיים מוכרים.